

”Iloitaan nyt edes siitä, että lopulta ollaan yhdessä”

Muutos- ja kotiseutukokemukset Loimaan kuntaliitoskeskusteluissa 1990–1992 & 2001–2005

Sasu Wahlberg

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, kulttuurihistoria

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma (FM), kulttuurihistoria

Sasu Wahlberg

”Ilotaan nyt edes siitä, että lopulta ollaan yhdessä” – Muutos- ja kotiseutukokemukset Loimaan kuntaliitoskeskusteluissa 1990–1992 & 2001–2005

Sivumäärät: Tutkielman sivumäärä 66, liitteiden sivumäärä 2.

Tämä tutkielma käsittelee Loimaan kaupungin ja kunnan kuntaliitosta edeltänyttä keskustelua paikallislehti *Loimaan Lehdessä* vuosina 1990–1992 ja 2001–2005. Loimaiden välit tunnettiin riittäisinä alueen ulkopuolellakin ja lähtökohdat liitokselle olivat haasteelliset. Liitoksesta keskusteltiin vakavissaan ensin 1990-luvun alussa, jolloin liitos hylättiin kunnassa järjestetyssä kansanäänestyksessä. Vuonna 2003 sisäministeriön selvitysmiehen suositeltua yhdistymistä, liitokseen päädyttiin ja se toteutui vuonna 2005. Tutkielmassa tarkastellaan loimaalaisten muutos- ja kotiseutukokemuksia ja sitä, miten ne ilmenevät sanomalehden kuntaliitosta käsittelevissä yleisönosastokirjoituksissa.

Tutkielman lähdeaineistona on yli 200 *Loimaan Lehdessä* julkaistua yleisönosastokirjoitusta, joissa kuntaliitosta käsitellään. Aineistoa tarkastellaan tutkielmassa kahdesta eri näkökulmasta. Ensin käsitellään loimaalaisten kokemuksia kuntaliitoksen mahdollisesti tuomista muutoksista. Toiseksi tarkastellaan loimaalaisuutta ja sitä millainen loimaalainen kotiseudun kokemus kirjoituksissa näyttäytyy.

Aineistosta ilmenee, että vastoin ennako-odotuksia, loimaalaiset kokivat tulevan kuntaliitoksen maltillisesti. Muutokset koettiin neutraalisti eikä kuntaliitoksen uskottu tuovan mukanaan suuria muutoksia arkipäiväiseen elämään. Valtaosa lehteen kirjoittaneista koki itsensä jo valmiiksi loimaalaisiksi eikä kuntaliitoksen nähty muuttavan asukkaiden jo valmiiksi yhtenäistä kotiseudun kokemusta. Loimaiden erillään olo oli lähinnä kunnallishallinnollinen rakenne eikä kaupungilla ja kunnalla ollut vahvaa omaa identiteettiä.

Kuntaliitos ja oman kotipaikan asiat kiinnostivat loimaalaisia mutta viimeistään 2000-luvulle tultaessa liitosta ei enää juurikaan vastustettu. Loimaan kunnan hyvä taloustilanne oli tärkein perustelu kuntaliitosta vastaan mutta 2000-luvulla sekin oli heikentynyt. Riitaisuus aineistossa ilmenee lähinnä henkilöiden välisenä vastakkainasetteluna ja ärtymyksenä poliittiseen keskustelukulttuuriin. Loimaalaiset olivat kiintyneitä kotiseutuunsa mutta hallinnolliset rakenteet olivat toissijaisia. Yhteinen loimaalaisuus koettiin oman kunnan itsenäisyyttä tärkeämmäksi.

Avainsanat: kuntaliitokset, Loimaa, Loimaan kunta, yleisönosastot, mielipidekirjoitukset, kotiseutu, muutos, paikallishistoria, kokemukset

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat	4
1.2	Alkuperäislähteet ja käsitteet	8
1.3	Aiempi tutkimus	13
2	”Jottain tarttis tehrä!” – Muutoskokemukset kuntaliitoksessa	16
2.1	Palvelut – kunnan tärkein tehtävä asukkaille	16
2.2	Kunnantalo liitoksen symbolina	23
2.3	Rajakylttejä, vaakunoita ja taivaalle ammuttua rahaa	28
2.4	”Herätyskokouksesta luterilaiseen arkeen” – Kuntaliitoksen hiljainen hyväksyntä	35
3	Kuntalaisesta loimaalaiseksi – Kotiseudun kokeminen kuntaliitoksessa	39
3.1	Nimipulmia kylästä ja kirkoista	39
3.2	Kuntalaisia, kaupunkilaisia vai pelkkiä loimaalaisia	47
3.3	Kaupunki vastaan maaseutu	50
3.4	Uusi, uljas Loimaa	53
4	Lopuksi	58
	Lähteet	61
	Liitteet	67
	Liite 1. Loimaan alueella tapahtuneet kuntaliitokset	67
	Liite 2. Loimaan kaupungin keskustan ja Hirvikosken kartta (2000)	68

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

”Jääkö se tänäkin vaalikautena vain pelkäksi aprillipilaksi, että Loimaan kunnan ja Loimaan kaupungin pitäisi yhdistyä. Voiko kaksi ”kuntaa” yhdistyä, jos ne eivät pysty ratkaisemaan hiihtolomaviikon ajankohtaa. Paljon on vielä matkaa kuntien yhdistymiseen. Itseäni tämä yhdistymisongelma ei todellakaan kosketa, mutta hauska tätä puuhailua on seurata”¹

Näin kirjoitti maaliskuussa 2003 nimimerkki ”Johtaja” Loimaan alueen paikallislehti *Loimaan Lehdessä*. Kirjoituksen kirjoittamisen aikaan sisäministeriön selvitysmies Arto Koski valmisteli selvitystä Loimaan kaupungin ja Loimaan kunnan mahdollisesta yhdistymisestä. Loimaiden välinen yhteistyö oli ollut erittäin hankalaa siitä lähtien kun Loimaan kauppala itsenäistyi 1920-luvulla. Kuntaliitoksen mahdollisia vaikutuksia jo 1980-luvun lopussa selvittänyt Paavo Pirttimäki totesikin raportissaan: ”Suomesta on tuskin löydettävissä toista paikkakuntaa, jossa olisi yhtä vahvoja asenteellisia esteitä yhteistyön harjoittamiselle.”² Vuonna 2003 koulujen talviloman ajankohdan sovittaminen yhteiseen ajankohtaan kesti kuukausia ja vaati julkista keskustelua. Nimimerkki ”Johtajan” povaamaa pitkää matkaa ei kuitenkaan ollut edessä ja Loimaat yhdistyivät vuonna 2005.

Loimaiden välinen suoranainen vihanpito oli tiedossa laajemminkin kuin vain paikallisesti. Varsinais-Suomen seutukaavajohtaja Raimo Narjus totesi vuonna 1991, että ”Koko maakunta kärsii Loimaiden riitelystä.”³ Kuntaliitoksen mahdollisuutta selvitettiin ensimmäisen kerran vakavissaan tuolloin 1990-luvun alussa. Silloinen keskustelu liitoksesta päättyi kansanäänestykseen asiasta Loimaan kunnassa, jossa asukkaat tyrmäsivät kuntaliitoksen selvin numeroin. Yli 80 % äänestäneistä vastusti kuntaliitosta. Liitos kuitenkin tapahtui jo hieman yli 10 vuotta myöhemmin. Tarkastelen tässä opinnäytteessä kuntaliitoksesta käytyä keskustelua *Loimaan Lehdessä* ensimmäisen vakavan liitostunnustelun aikaan 1990-luvun alussa sekä lähempänä liitosta 2000-luvun alussa. Pohdin loimaalaisten kotiseutu- ja muutuskokemuksia ja sitä, miten ne ilmenevät sanomalehden kuntaliitosta käsittelevissä yleisönosastokirjoituksissa. Entä

---

¹ *Loimaan Lehti* 22.3.2003.

² Pirttimäki 1988, 49.

³ *Loimaan Lehti* 26.1.1991.

tapahtuiko 10 vuodessa keskusteluilmapiiirissä jotain muutoksia, jotka olisivat vaikuttaneet asukkaiden kokemukseen tulevasta kuntaliitoksesta?

Tarkastelen loimaalaisten kuntaliitoskeskustelussa ilmeneviä kokemuksia kahdesta eri näkökulmasta. Ensimmäisessä käsittelyluvussa käsittelen kuntaliitoksen mahdollisesti mukanaan tuomia muutoksia ja sitä millä tavoin niihin suhtauduttiin yleisönosastokirjoituksissa. Kokiivatko loimaalaiset elämänsä muuttuvan paremmaksi liitoksen myötä vai järjestäytyisivätkö kunnalliset palvelut paremmin erillään? Toisessa käsittelyluvussa käsittelen loimaalaisuutta ja sitä millaisena loimaalainen kotiseudun kokemus näyttäytyy yleisönosastokirjoituksissa. Muuttuuko kotiseudun kokemus jollain tavalla, kun kotikunnan hallinto on mahdollisesti muuttumassa? Niina Koskihaaran mukaan kuntaliitoksen aiheuttamat muutokset rikkovat kuntaliitostilanteissa yhteisesti sovittua järjestystä. Näitä muutoksia tapahtuu kuntaliitostilanteissa aina vaikka muutos voikin vaikuttaa lähinnä hallinnolliselta.⁴ Sulevi Riukulehdon ja Timo Suutarin mukaan kuntaliitoksen aiheuttamat muutokset luovat ihmisille tarpeen määrittellä identiteettinsä ja kotiseutunsa uudestaan.⁵ Tarkastelemalla sekä keskustelua kuntaliitoksen aiheuttamista muutoksista että ihmisten kotiseutukäsitystä, on mahdollista rakentaa kokonaiskuva ihmisten suhtautumisesta kuntaliitokseen.

Olen tutkinut aiemmin aihetta toisesta näkökulmasta kandidaatin tutkielmassani.⁶ Se käsitteli aiheen avulla paikallisen sanomalehden yleisönosastopalsta ja sitä millaista siellä käyty poliittinen keskustelu on. Kirjoitin tutkielman *Loimaan Lehden* yleisönosastosta ja siitä, miten siellä keskusteltiin Loimaan kaupungin ja kunnan mahdollisesta kuntaliitoksesta 1990-luvun alussa. Tutkielman tarkoitus oli tutkia paikallislehden yleisönosastoa ja tarkastella sille tyypillisiä piirteitä. Vilkas kuntaliitoskeskustelu tarjosi sille oivan kurkistusikkunan. Tässä opinäytteessäni taas yleisönosasto tarjoaa mahdollisuuden tarkastella ihmisten kokemuksia tulevasta kuntaliitoksesta.

Suomen maallinen kirkosta erillinen kunnallishallinto sai alkunsa vuonna 1865, jolloin vahvistettiin senaatin asetus ”kunnallishallinnosta maalla”. Asetuksessa maallinen hallinto määriteltiin noudattamaan aiemmin olemassa ollutta seurakuntajakoa.⁷ Silloisen Suur-Loimaan

---

⁴ Koskihaara 2023, 229.

⁵ Riukulehto & Suutari 2016, 271.

⁶ *Aivopesua, porkkanoita ja kirjepommeja. Yleisönosastokeskustelut ja paikallisidentiteetit Loimaan kaupungin ja kunnan liitosaikeissa Loimaan Lehdessä 1990–1992*. Turun yliopisto, 2023.

⁷ Laakso 1994, 310.

pitäjistä muodostuikin kappelirajojen mukaan kolme kuntaa: Loimaa, Alastaro ja Metsämaa. Lisäksi myös Mellilään oli aiemmin rakennettu oma kirkko. Mellilä itsenäistyi vuonna 1916.⁸

Loimaan kauppalan irtautuminen Loimaan maalaiskunnasta sai alkunsa etenkin rautatien tuloista Loimaan seudulle. Turku-Toijala-rata valmistui vuonna 1876, ja sen silloin ainut asema Loimaan seudulla sijoitettiin Vesikosken kylään noin kuuden kilometrin päähän Loimaan kirkosta.⁹ Välittömästi radan valmistuttua alkoi Loimaan kaupankäynti keskittyä asemanseudulle ja sinne syntyi myös teollisuuslaitoksia. Lopullisen sysäyksen asemanseudun erolle muusta Loimaasta antoi senaatin vuonna 1918 esittämä vaatimus ”taajaväkisten yhdyskuntain järjestämiseksi niissä seuduissa kuin se katsotaan tarpeelliseksi.”¹⁰ Loimaan asemanseudulla tätä ei kuitenkaan koettu riittäväksi toimenpiteeksi lähinnä verotussyistä ja asukkaat halusivat laajempaa kunnallista itsehallintoa. Loimaan kauppalaa erotettiin lopulta Loimaan maalaiskunnasta vuonna 1922 asemanseudun kauppiaiden valtioneuvostolle tekemän anomuksen perusteella. Suur-Loimaan historia -sarjan kolmannen osan kirjoittaneen Jari Niemelän mukaan kauppalan asukkaiden ja muiden loimaalaisten välinen vastakkainasettelu oli jo niin pahasti kärjistynyt, että täydellinen kunnallishallinnollinen ero oli ainoa mahdollinen ratkaisu.¹¹

Loimaan maalaiskunta muutti nimensä Loimaan kunnaksi vuonna 1976 ja samana vuonna Metsämaan kunta yhdistyi siihen varsin sopuisasti. Loimaan kauppalaa puolestaan muuttui kaupungiksi vuonna 1969. Kuntaliitoksesta käytiin keskustelua jo 1960-luvulta alkaen ja Loimaan kaupunki teetti selvityksen alueen tulevaisuudesta vuonna 1988. Raportin laatija Paavo Pirttimäki totesi alueen tulevaisuuden näkymät varsin huonoiksi, mikäli kunnat pysyvät erillään. Pirttimäen mukaan kuntaliitokselle ei kuntien välisen vihanpidon takia käytännössä olisi kuitenkaan lainkaan edellytyksiä.¹²

Keskustelu kuntaliitoksesta vakavoitui lopulta konkreettisesti vuonna 1990. Tällöin tuli voimaan laki¹³, jossa väliaikaisesti tarjottiin kunnille rahaa yhdistymisestä. Kuntaliitostunnusteluissa tuolloin oli aktiivisempänä osapuolena Loimaan kaupunki ja varsinkin sen kaupunginjohtaja Ilkka Vainio¹⁴. Kuntaliitoskeskustelusta muodostui tuolloin käytännössä kaksintaistelu

---

⁸ Niemelä 2003, 67.

⁹ Laakso 1994, 283–285.

¹⁰ Taajaväkinen yhdyskunta tarkoitti käytännössä nykyisten kaltaisten taajamien sääntelyyn tarkoitettua elintä, jossa niille laadittiin säännöksiä mutta kunnallishallinnollisesti ne jäivät edelleen osaksi silloista kuntaa.

¹¹ Niemelä 2003, 68–72.

¹² Pirttimäki 1988, 49–50.

¹³ Finlex: *Laki kuntien vapaaehtoisen yhdistymisen kannustamisesta vuosina 1992–1993*.

¹⁴ Ilkka Vainio (1943–2022) toimi Loimaan kunnan kunnanjohtajana vuosina 1970–1986 ja Loimaan kaupunginjohtajana 1986–2003, jonka jälkeen jäi eläkkeelle.

Vainion ja Loimaan kunnan kunnanjohtajan Jorma Kopun¹⁵ välille.¹⁶ Kuntaliitoksesta järjestettiin kunnassa alkuvuodesta 1992 kansanäänestys, jossa 81,1 % vastusti liitosta. Kuntaliitosta vuonna 2003 selvittänyt Arto Koski kirjoittaa selvityksessään, että liitoksen esti tuolloin pääasiassa kunnan hyvä taloudellinen tilanne, jossa ”kuntalaisten ei kannattanut lähteä kaupungin kelkkaan”.¹⁷

Kuntalakia muutettiin vuonna 1998, jolloin yhdistymisestä maksetuista liitosrahoista tehtiin pysyvä käytäntö ja samalla mahdollistettiin sisäministeriön rahoituksella tehtävät kuntaliitosselvitykset. Loimaan kunnanvaltuusto päätti vuonna 2002 yhden äänen enemmistöllä ehdottaa yhteisen selvityksen teettämistä. Sisäministeriön selvitysmies Arto Koski suositteli seuraavana vuonna julkaistussa selvityksessään yhdistymistä. Molemmat kunnat hyväksyivät valtuustoissaan selvitysmiehen ehdotuksen ja kunnat yhdistyivät vuoden 2005 alusta.

Itselläni on kytkös Loimaiden kuntaliitokseen, koska olen asunut lapsuuteni ja nuoruuteni Loimaalla. Ensin Loimaan kunnassa ja yhdistymisen jälkeen niin entisen kaupungin kuin kunnan alueella. Oma kiinnostukseni aiheeseen syntyykin ehkä kiintymyksestä omaan kotipaikkaani. Tämän ansiosta tiedän, kuinka merkityksellinen asia loimaalaisille on tuolloin ollut ja on edelleen jossain määrin tänä päivänäkin. Näinkin oleellinen kytkös on toki otettava huomioon tutkimusta tehdessä. Suur-Loimaan Historia -sarjan kolmannen osan kirjoittanut Jari Niemelä toteaa ”katselleensa asioita ehkä liikaakin sisältä päin”, kirjaa kirjoittaessaan.¹⁸ Tämä voi olla vaarana itsellenikin mutta en ole asunut Loimaalla enää 10 vuoteen ja koen pystyväni tarkastelemaan asiaa riittävän ulkopuolelta. Mikäli olisin sisällyttänyt tutkimukseen esimerkiksi haastatteluja, olisi läheinen suhde paikkakuntaan saattanut vaikuttaa enemmänkin. Haastatteluihin saattaisivat vaikuttaa esimerkiksi yhteiset muistot paikkakunnasta haastateltavien ihmisten kanssa. Työssä nyt käytettyjen aineistojen osalta en koe asian tutkimuksen tekoon vaikuttaneen. Pikemmin täysin asiaan etukäteen perehtymättömälle voisi joitain oleellisia kehityskulkuja jäädä huomaamatta.

---

¹⁵ Jorma Kopu toimi Mellilän kunnanjohtajana vuosina 1973–1986 ja Loimaan kunnan kunnanjohtajana 1986–2005. Lisäksi hän toimi Loimaan kaupunginjohtajana liitoksen varmistuttua yhtä aikaa kunnanjohtajan viran kanssa vuodet 2003–2005. Yhdistyneen Loimaan kaupunginjohtajana hän jatkoi vuoteen 2009, jolloin jäi eläkkeelle.

¹⁶ Wahlberg 2023, 14.

¹⁷ Koski 2003, 10.

¹⁸ Niemelä 2003, 5.

1.2 Alkuperäislähteet ja käsitteet

Käytän työni lähteenä Loimaan paikallislehti *Loimaan Lehteä* ja siellä julkaistuja kirjoituksia vuosina 1990–1992 ja 2001–2005. Olen valinnut nämä kaksi ajankohtaa, koska tuolloin kuntien yhdistymisestä keskusteltiin kiivaimmin. Kuntaliitoksesta keskusteltiin myös noiden ajankohtien välillä mutta huomattavasti hajanaisemmin. Aihetta käsiteltiin runsaasti myös muissa medioissa, esimerkiksi Varsinais-Suomen suurimmassa sanomalehdessä *Turun Sanomissa*, jolla oli tuolloin oma paikallistoimittajansa Loimaalla. Koen kuitenkin, että nimenomaan Loimaan asioihin keskittyvän lehden tarkastelu antaa mahdollisuuden tutkia aihetta juuri paikallisten ihmisten vinkkelistä. Loimaan Lehti oli myös ainut säännöllisesti ilmestynyt, pelkästään Loimaan asioihin keskittynyt sanomalehti. Laajempi lähdeaineisto olisi myös paisuttanut työtä turhan laajaksi. Kahden eri ajankohdan tarkastelulla on puolestaan mahdollista havaita myös muutoksia ihmisten kokemuksissa kuntaliitoksen vaikutuksista.

Olin tutkimusta aloittaessani toivonut saavani lehden toimituksen arkistosta käyttööni myös kokonaan julkaisemattomia mielipidekirjoituksia, jotka jätettiin julkaisematta esimerkiksi asiattoman kielenkäytön vuoksi. Lehden nykyisen päätoimittajan Kati Uusitalon mukaan lehden toimituksessa ei kuitenkaan tällaista aineistoa ole säilytetty. Uusitalon mukaan julkaistu lehti on se perintö, joka lehden työstä halutaan säilyttää.¹⁹ Tämä on historiantutkijalle ongelmallista ja on pitänyt ottaa myös huomioon tutkimusta tehdessä. Kaikkein räväkimmät tai tunteikkaimmat kannanotot eivät aineistossa välttämättä näy, koska niitä ei ole voitu julkaista lehdessä esimerkiksi asiattoman kielenkäytön vuoksi. Lehdessä ei myöskään julkaistu kirjoituksia, joiden kirjoittajien henkilöllisyys ei ollut lehden toimituksen tiedossa.

Pirjo Santosen mukaan 75–80 prosenttia paikallislehtien toimitetusta sisällöstä on paikallista.²⁰ Oman havaintoni mukaan *Loimaan Lehden* osalta luku on todennäköisesti hyvin lähellä 100 prosenttia. Tutkittuna aikana käytännössä kaikissa artikkeleissa on jonkinlainen paikallinen aspekti. *Loimaan Lehti* ilmestyi tutkittuna ajanjaksona kolmesti viikossa, tiistaisin, torstaisin ja lauantaisin. Lehden levikkialuetta oli niin sanottu Suur-Loimaan alue eli Loimaan kunta ja kaupunki, Alastaro sekä Mellilä.²¹ Sen lisäksi lehdessä käsiteltiin myös Loimaiden

---

¹⁹ Tiedonanto, Uusitalo 18.1.2023.

²⁰ Santonen 1985, 187.

²¹ Liite 1.

muiden naapurikuntien, Vampulan, Ypäjän, Oripään ja Punkalaitumen asioita.²² Painopiste oli kuitenkin oman havaintoni mukaan ensisijaisesti Loimaan alueessa.

Paikallislehdet ovat perinteisesti olleet niin sanotusti sitoutumattomia lehtiä eivätkä minkään puolueen äänenkannattajia toisin kuin suuremmat lehdet Suomessa olivat 1900-luvun jälkimmäiselle puoliskolle asti. Aalto ja Santonen painottavat, että sitoutumattomuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä nimenomaan irrallisuutta puoluepolitiikasta. Paikallislehdet ovat kuitenkin suhteessa esimerkiksi omistajiinsa, joiden mielipiteet ja taloudelliset päämäärät voivat vaikuttaa lehden sisältöön.²³ Näin voi nähdä olleen myös *Loimaan Lehden* osalta. Lehden omistajapohja oli tutkittuna aikana melko laaja ja osakkeenomistajia oli noin 400. Lehden taustayhtiön johtokunnassa ja hallituksessa istui kuitenkin pitkälti yrittäjätaustaisia miehiä. Esimerkiksi 1980-luvun alkupuolella lehden teetättämän selvityksen mukaan lehden tuli olla yrittäjämyönteinen ja lehden historiikin kirjoittaneen Kari Nummilan mukaan näin myös toimittiin.²⁴ Turkulainen TS-Yhtymä osti valtaosan yhtiön osakkeista vuonna 2006 ja omistaa lehden nykyisin kokonaan.²⁵

Loimaan Lehden omaa kantaa kuntaliitokseen ei suoraan tuoda esille missään vaiheessa. Pääkirjoituksista ja ”toimittajalta”-palstan kirjoituksista on kuitenkin mahdollista päätellä, että ainakin lehden toimittajat suhtautuivat liitokseen myönteisesti. Esimerkiksi loppuvuodesta 1991 lehden pääkirjoituksessa todetaan, että ”Loimaan kauppalan perustamista voidaan pitää onnettomana tekona.”²⁶ Sen lisäksi lehden toimittajat Kari Nummila ja Sari Keskitalo kannattivat kirjoituksissaan avoimesti kuntaliitosta. Ei kuitenkaan ole todennäköistä, että tällä olisi ollut suoraa vaikutusta lehden yleisönosastokirjoituksiin. On syytä olettaa, että palstalla on julkaistu kaikki asiallisiksi katsotut kirjoitukset niiden näkökannasta riippumatta.

Sanomalehti on hyvin käytetty alkuperäislähde historian tutkimuksessa. Jyrki Männistön mukaan sanomalehdet ovat mielekkäitä lähteinä verrattuna esimerkiksi virallisiin asiakirjoihin, koska niiden avulla on mahdollista tutkia esimerkiksi päämääriä, mielipiteitä ja ihmisten pyrkimyksiä.²⁷ Mikäli sanomalehteä käytettäisiin lähteenä kuvaamaan tiettyjä historiallisia tapahtumia, olisi esimerkiksi Pekka Suvannon mukaan käytettävä myös muita lähteitä. Sanomalehti

---

²² Nykyisin Loimaan kaupunkiin kuuluvat Loimaan kunta ja kaupunki sekä vuoden 2009 kuntaliitoksen jälkeen myös Alastaro ja Mellilä. Vampula kuuluu nykyisin Huittisten kaupunkiin.

²³ Aalto & Santonen 1985, 13–14.

²⁴ Nummila 1995, 5.

²⁵ Pörssitieto: *Priimus Group Oy*.

²⁶ *Loimaan Lehti* 14.12.1991.

²⁷ Männistö 1996, 72.

ilmentää tapahtumia ainakin kolmella eri tasolla. Näitä ovat itse faktiset tapahtumat, tapahtumia koskeva informaatio eli käytännössä uutiset ja lehden mielipide asiaan.²⁸ Lehden palstoilla nämä kuitenkin sekoittuvat keskenään, eikä sen vuoksi sanomalehden kautta voi muodostaa täysin luotettavaa kuvaa menneisyyden tapahtumista. Omassa työssäni ei kuitenkaan tutkita tarkkoja historiallisia tapahtumia vaan yleisönosastokirjoitusten perusteella muodostuvaa kuvaa ihmisille merkityksellisistä kokemuksista. Näin ollen sanomalehden lisäksi muille alkuperäislähteille ei ole tarvetta.

Tutkittuina ajankohtina *Loimaan Lehdessä* julkaistiin 268 mielipidekirjoitusta, jotka käsittelivät jollain tavalla Loimaiden välistä kuntaliitosta. Kaikkia näistä ei ole suoraan käytetty tässä tutkimuksessa. Jotkin kirjoituksista liittyivät lähinnä liitoksen poliittiseen prosessiin eivätkä siten ole olennaisia tämän tutkimuksen kannalta. Kirjoitusten lisäksi hyödynnän työssäni myös joitain lehden tekstiviestipalstalle tulleita lyhyitä viestejä. Tekstiviestejä alettiin julkaista *Loimaan Lehdessä* joulukuussa 2003 yhtenä ensimmäisistä sanomalehdistä Suomessa. Nämä erosivat mielipidekirjoituksista etenkin sen takia, että niiden kirjoittajat eivät olleet lehden toimituksen tiedossa. Asiattomuuksia ei kuitenkaan tälläkään palstalla julkaistu vaan viestit niin sanotusti moderoitiin ennen niiden julkaisua lehdessä. Tässä tutkimuksessa ne eivät näyttele kovin merkittävää osaa, mutta myöhemmin Kopit-palstasta on tullut merkittävä osa paikallista mediakulttuuria. Lehdelle lähetetyistä tekstiviesteistä on kirjoitettu jopa näytelmä Loimaan teatteriin vuonna 2019.²⁹

Tutkittuna aikana lehdessä julkaistiin myös satoja kuntaliitokseen liittyviä toimitettuja artikkeleita mutta hyödynnän niitä lähinnä tausta-aineistona selvittämään esimerkiksi tekijöitä, jotka johtivat kuntaliitokseen. Pääpaino työssä on kuitenkin poliitikkojen sekä tavallisten kuntalaisten mielipidekirjoituksissa. Jyrki Männistön mukaan sanomalehdistön kvalitatiivisessa tutkimuksessa on normaalin historiallisen lähdekritiikin lisäksi käytettävä sisällönanalyysiä.³⁰ Tämän työn kontekstissa se tarkoittaa käytännössä diskurssianalyysiä. Tutkimuksessa ei varsinaisesti tutkita kirjoituksissa esiintyviä erilaisia diskursseja mutta esimerkiksi Sari Pietikäisen ja Anne Mäntysen mukaan diskurssianalyysin avulla on myös mahdollista tunnistaa erilaisia tekstistä esiin nousevia merkityksiä.³¹ Pasi Ihalaisen ja Heli Valtosen mukaan historian tutkimuksen kontekstissa diskurssianalyysillä tarkoitetaan lähinnä lähdemateriaalin tarkkaa

---

²⁸ Suvanto 1977, 95–96.

²⁹ *Kopit*, kirj. ja ohj. Sari Äikää-Torkkeli, 2019.

³⁰ Männistö 1996, 75.

³¹ Pietikäinen & Mäntynen 2019, 256–257.

tuntemusta.³² Tuntemalla työssä käytetyt sanomalehtikirjoitukset hyvin on niistä mahdollista havaita erilaisia merkityksiä. Myös sellaisia, joita kirjoittajat eivät ole suoraan edes tarkoittaneet.

Sanomalehtikirjoituksella ihmiset haluavat aina viestiä jotain ulospäin, tämän työn kontekstissa ilmaista mielipiteensä kuntaliitokseen tai siihen kytköksissä olleisiin asioihin liittyen. Paikallinen sanomalehti tarjoaa siihen poikkeuksellisen hyvän mahdollisuuden, koska esimerkiksi Pirjo Santosen mukaan paikallislehti luetaan tarkemmin kuin muut sanomalehdet.³³ On toki huomattava, että tultaessa 2000-luvulle, muutti internet tiedonvälitystä ja mediakenttää huomattavasti. Esimerkiksi Pertti Sillanpään mukaan juuri paikallislehti on kuitenkin säilyttänyt asemansa muuttuvassa mediaympäristössä tarjoamalla tarkalle alueelle spesifioitua sisältöä. Sillanpään mukaan 2010-luvulle tultaessa ei ollut vielä syntynyt toimijaa, joka tarjoaisi samalla tavalla paikallisesti kohdennettua sisältöä, kuin mitä paikallislehti tekee.³⁴

Koska ihmiset ovat tehneet valinnan kirjoittaa julkisesti ilmestyvään lehteen, ovat he tehneet päätöksen osallistua julkiseen keskusteluun. Tästä syystä viitataan kirjoittajiin heidän nimillään tai heidän käyttämillään nimimerkeillä. Kirjoittajan henkilöllisyydellä saattoi olla vaikutusta lukijoiden suhtautumisessa kirjoitukseen. Etenkin jos kyseessä oli vähintään paikkakunnalla tunnettu henkilö, esimerkiksi poliitikko. Viittaamalla kirjoituksiin kirjoittajien itse käyttämillä nimillä, on niitä mahdollista tutkia samassa kontekstissa kuin missä lehden lukijat ovat niitä lukeneet.

Yleisönosastolle kirjoitetut viestit ovat jossain määrin keskustelevia. Richard McKinnonin mukaan yleisönosastokirjoitukset pyrkivät yleensä olemaan dialogisia mutta eivät siinä useinkaan onnistu. Tällöin tuloksena on dialogiin pyrkiviä yksinpuheluita.³⁵ Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan varsinaisesti tutkita yleisönosastolle tai sen välityksellä syntyvää diskurssia tai dialogia. Kirjoituksia tarkastellaan enemmän väylänä ihmisten kokemuksiin.

Työn kannalta oleellinen lähtökohta on identiteetin ja kunnan suhde. Vaikka työssä ei tutkita suoraan ihmisten identiteettiä, Riitta Laitisen mukaan paikkaidentiteettiin liittyvät erilaiset kokemukset sekä kertomukset.³⁶ Tässä työssä käytetyt sanomalehtikirjoitukset voidaankin nähdä

---

³² Ihalainen & Valtonen 2022, 7–8.

³³ Santonen 1985, 193.

³⁴ Sillanpää 2011, 122–123.

³⁵ Pietilä 2010, 415.

³⁶ Laitinen 2002, 195–196.

tämän kaltaisina kertomuksina, jotka vaikuttavat kirjoittajansa lisäksi myös lukijoiden identiteettiin.

Identiteetti voidaan nähdä myös tavoitteena löytää samankaltaisuutta maailmassa havaittavien asioiden ja ihmisten kanssa. Ulla Brückin mukaan samankaltaisuuden tavoittelu voidaan nähdä myös pyrkimyksenä erottua muista. Samankaltaisuus ja erilaisuus ovatkin eräänlainen vastinpari, joiden varaan identiteetti rakentuu.³⁷ Tämän kaltainen samanlaisuuden ja erilaisuuden käsite toteutuu myös kuntaliitostilanteessa. Kuntaliitosta vastustaessa samankaltaisuutta haetaan oman kunnan asukkaista ja toisen kunnan asukkaat koetaan erilaisia. Toisaalta kuntaliitoksen puolella olevat voivat löytää kuntien välisiä samankaltaisuuksia ja näin yhteistä identiteettiä.

Nykyaikaisen kaltaiset kunnat syntyivät vuonna 1865, kun silloiset kirkkopitäjille kuuluneet tehtävät jaettiin kahtia. Hengelliset tehtävät jäivät seurakunnille ja maalliset asiat kunnille. Nykyisen Suomen alueella oli kuitenkin ollut paikallishallintoja pitkältä Ruotsin vallan ajalta asti.³⁸ Riitta Laitisen mukaan paikkaan kuulumisen tunne on osa ihmisen jokapäiväistä elämää.³⁹ Tällä paikkaan ja tässä tapauksessa alueen yhteisöön kuulumisen tunteella on siis Suomessa pitkä historia. Sulevi Riukulehdon ja Timo Suutarin mukaan kunta voidaan nähdä sekä paikallishallintoelimenä että kuntalaisten muodostamana yhteisönä. Jälkimmäisestä on käytetty myös termiä *identiteettikunta* mutta tämäkin on jossain määrin ongelmallinen, koska tämän voi nähdä tarkoittavan sitä, että kunnalla olisi itsellään kyky ilmaista omaa identiteettiään. Riukulehto ja Suutari suosittelevatkin paikallisen identiteettikokemuksen ilmaisemiseen termiä *kotiseutu*, joka on lähtökohtaisesti kokemuksellinen ilmiö. Koska kunta tuottaa suuren osan ihmisen päivittäisistä palveluista, kiinnittyy hän omaan kotiseutuunsa nimenomaan hallinnollisen kunnan kautta.⁴⁰ Tässä työssä tarkastelen sitä, miten loimaalaiset kokevat kotiseutunsa eli oman paikallisidentiteettinsä mahdollisesti muuttuvan, kun kotikunnan hallinto on mahdollisesti muuttumassa.

On kuitenkin otettava huomioon, ettei tämän opinnäytteen alkuperäislähteillä ole mahdollista päästä suoraan käsiksi yksittäisten ihmisten kokemuksiin vaan se tapahtuu välillisesti lehtikirjoitusten kautta. *Loimaan Lehti* oli kuitenkin ilmestymisalueellaan huomattavan merkittävä

---

³⁷ Brück 1984, 67.

³⁸ Riukulehto & Suutari 2016, 266.

³⁹ Laitinen 2002, 195.

⁴⁰ Riukulehto & Suutari 2016, 267–269.

alueellinen toimija. Sen levikki oli vuonna 1992 10 059.⁴¹ Samaan aikaan lehden pääasiallisella esiintymisalueella asui noin 22 000 ihmistä.⁴² Voidaan siis sanoa, että suurella todennäköisyydellä lehteä luettiin lähes jokaisessa alueen taloudessa. Lehdessä olleet kirjoitukset heijastavatkin sekä kirjoittajien omia että myös koko lukijakunnan kokemuksia.

Erillisiin kuntiin viittaaminen on tämänkaltaisessa työssä haastavaa niiden nimien samankaltaisuuden takia. Loimaan kaupungin virallinen nimi oli Loimaa ja kunnan Loimaan kunta. Käytän työssäni Loimaan kaupungista pääasiassa termiä *kaupunki* ja Loimaan kunnasta termiä *kunta*. Tarkoittaessani molempia yhtä aikaa, käytän termiä *kunnat*. Tämä on terminä ongelmallinen, koska se sekoittuu helposti Loimaan kuntaan. Se on kuitenkin nähdäkseni paras mahdollinen ja hallinnollisesti oikea, koska Suomessa kaikki kunnat ovat olleet jo tutkittuna aikana nimenomaan kuntia. Kaupunki ei ole hallinnon taso vaan nimike, jota kunnan on mahdollista käyttää.⁴³

1.3 Aiempi tutkimus

Kuntaliitoksia on tutkittu Suomessa paljon ja ne ovat olleet suosittuja etenkin opinnäytteiden tutkimusaiheina. Varsinkin kansa- ja yhteiskuntatieteiden saralta on löydettävissä todella paljon kuntaliitoksiin liittyvää tutkimusta. Kuntien ja kaupunkien historiaa on myös tutkittu runsaasti ja varsinkin erilaiset historiateokset ja historiikit ovat Suomessa hyvinkin yleisiä. Näitä kirjoitetaan monesti myös talkootyönä ilman varsinaista historian tutkimuksen koulutusta tai edes osaamista. Myös Loimaan alueen historiasta on kirjoitettu kolmiosainen historiateossarja vuosina 1986–2003.⁴⁴ Kaksi ensimmäistä osaa on kirjoittanut FL Veikko Laakso ja kolmas, 1900-lukua käsittelevän osan FT Jari Niemelä. Tämä sarja on omalla tavallaan ansiokas mutta ei käsittele 1900-luvun lopun kuntaliitosaikeita kuin hyvin lyhyesti ja siinäkin toteamuksen omaisesti. Tämän lisäksi sarjan kolmas ja viimeinen osa ehti ilmestyä ennen liitoksen tapahtumista. Laakson ja Niemelän kirjat ovat kuitenkin olleet olennaisia Loimaan alueen historiallisen kehityksen ymmärtämisessä. Ne antavat laajan katsauksen alueen kehityskulkuihin, vaikka keskittyvätkin hallinnolliseen ja taloudelliseen kehitykseen. Varsinaisesta Loimaiden kuntaliitoksesta on julkaistu Turun yliopistossa yksi valtio-opin Pro gradu -tutkielma,

---

⁴¹ Nummila 1995, 7.

⁴² Niemelä 2003, 379–386.

⁴³ Laukkanen 2013, 15.

⁴⁴ Suur-Loimaan historia I-III.

jossa tarkastellaan kuntaliitoksen poliittisen prosessin onnistumista.⁴⁵ Muutoin Loimaan aluetta 1900-luvulla ei historian tutkimuksessa ole juurikaan tarkasteltu, vaikka esimerkiksi erilaisten yhdistysten ja muiden toimijoiden historiikkeja alueelta onkin julkaistu.

Kuntaliitoksia muualla Suomessa on tutkittu varsin runsaasti mutta historian tutkimuksen keinoin vähemmän. Niinpä tähän tutkimukseen olen hyödyntänyt aiempaa kuntaliitostutkimusta myös muilta tieteenaloilta. Sulevi Riukulehdon ja Timo Suutarin toimittama *Kunnat, rajat ja kulttuuri* sisältää artikkeleita historian tutkijoiden lisäksi myös esimerkiksi kansa- ja maantieteilijöiltä. Kirjaan artikkeleita kirjoittaneista tutkijoista kuntaliitoksia ovat tutkineet laajemmin esimerkiksi Niina Koskihaara, joka väitteli vuonna 2023 Turun yliopistossa kuntaliitoksista etnologian oppiaineessa työllään *Kun kunta lakkasi olemasta. Kylä- ja kotiseutuyhdistykset kuntarakenteen muutoksiin reagoivina toimijoina*. Hyödynnän tässä työssä etenkin Koskihaaran tapaa osoittaa sitä, miten kuntaliitoksessa eri tahot reagoivat muutoksiin. Minna Mäkisen lisensiaatintyötä *Kotikunta kaupunginosaksi. Säynätsalon ja Jyväskylän kaupungin kuntaliitos kulttuurisena ilmiönä* käytän kuvaamaan sitä, miten ihmiset suhtautuvat kuntaliitokseen yleisesti. Etenkin maalaiskuntien ja kaupunkien kuntaliitoskeskusteluista on puolestaan tutkinut Sari Puustinen kirjassaan *Kuohuttava kuntaliitos*. Puustisen tutkimus on ollut hyödyllinen vertailukohta Loimaiden ja muiden hieman vastaavanlaisten alueiden kuntaliitosten suhteen. Iso osa työn kanssa keskusteleavasta tutkimuskirjallisuudesta on kulttuurihistorian lähitieteistä. Pääasiassa siksi koska aihetta ei ole juuri kulttuurihistoriallisesti tutkittu. Kulttuurihistoria on kuitenkin tutkimussuuntaus, jolla on pitkä historia vaikutteiden lainaamisesta muista lähitieteistä.⁴⁶

Vastaavanlaisiin lähteisiin perustuvia kulttuurihistoriallisia tutkimuksia on kuitenkin tehty, ja niissä käytettyjä metodeja on mahdollista hyödyntää. Satu Sorvali on tutkinut 1800-luvun lopun suomalaista sanomalehdistöä ja ajan yleisönosastokirjoituksia kulttuurihistorian väitöskirjassaan *Sapenpurkua ja sanasotia. 1800-luvun lopun suomalaislehdistön ärtynyt tunne- ja keskustelukulttuuri*. Sorvalin väitöskirja ja sen artikkelit ovat olleet korvaamaton apu sanomalehden ja etenkin yleisönosastokirjoitusten käyttöön tutkimuksen lähteenä. Sanomalehtiä käytetään historian tutkimuksessa paljon lähdeaineistona. Niiden suhteellisen helpon saatavuuden ja luettavuuden vuoksi ne ovat suosittuja etenkin opinnäytteissä. Kulttuurihistoriallista tutkimusta, joka keskittyy suomalaisen lehdistön yleisönosastoon ei kuitenkaan ole juurikaan

---

⁴⁵ Pietilä, Hanna: *Kuntaliitosprosessin onnistuneisuuden mittaaminen: tutkimuskohteena Loimaiden yhdistymisen*. Turun yliopisto, 2007.

⁴⁶ Ahonen ym. 2022, 13–14.

tehty, joten Sorvalin tutkimus on ollut olennainen innoittaja omassa työssäni. Sorvali painottaa väitöskirjassaan aineiston huolellista tuntemusta ja asioiden tarkastelua myös sen perusteella mitä tekstissä annetaan ymmärtää muttei välttämättä tuoda suoraan ilmi tekstin tasolla. Tämän hahmottaminen on auttanut suuresti oman tutkimukseni eteenpäin viemisessä.

Sorvalin työ on ollut myös tärkeä tunteiden historian näkökulman tuomisessa työhön. Sorvali tarkastelee tutkimuksessaan ärtymystä sanomalehden yleisönosastolla ja vaikka ajallisesti Sorvali tutkii tyystin eri ajassa tapahtuvaa keskustelua, on hänen käyttämiään tapoja tunnistaa ärtymyksen tunnetta aineistosta ollut mahdollista hyödyntää hyvin myös tässä työssä.

Tärkeä historiantutkimuksen keskustelukumppani työni kannalta on ollut etenkin Taina Syrjään ja Janne Tunturin toimittama *Eletty ja muistettu tila*. Monitieteellisestä kirjoittajakunnasta, etenkin Kirsi Saarikankaan lähiöiden historiaa käsittelevä artikkeli *Merkityksellinen tila: lähiöasuminen arkkitehtuurin, asukkaiden, menneen ja nykyisen kohtaamisena* ja Anssi Paasin kirjottama *Rajat ja identiteetti globalisoituvassa maailmassa* ovat olleet tärkeitä työni kannalta.

Kulttuurihistoriallinen viitekehys tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden tehdä historiantutkimusta tavalla, jossa niin metodeja kuin myös tutkimuksellista viitekehystä on mahdollista ikään kuin lainata muista historiantutkimuksen lähitieteistä. Tämän työn aineisto on historiantutkimuksen näkökulmasta katsottuna suhteellisen uutta mutta samalla se on myös aineistoa, jota ei ole aiemmin historiantutkimuksen menetelmin tutkittu. Tämän työn merkityksellisyys on etenkin paikallinen ja toivon, että sen tuloksiin mahdollisesti tutustuvat loimaalaiset ymmärtävät ehkä jotakin uutta omasta kotipaikastaan tai tunnistavat tekstistä joitain omia ajatuksiaan. Tutkimuksen avulla on myös mahdollista tallentaa arvokasta paikallishistoriaa. Samalla tämä tutkimus sukeltaa kuitenkin niin aiheeseen mutta myös aikaan, jota ei juurikaan ole kulttuurihistoriassa tutkittu. Valitulla aiheella on mahdollista kytkeä paikallishistoriallinen tapahtuma laajempaan keskusteluun siitä, miten ihmisten kokemus omasta kotiseudusta muodostuu. Hannu Salmen mukaan kulttuurihistoriallisessa tutkimuksessa olennaista on erilaisten merkitysten löytämistä lähdeaineistossa mutta myös laajemmassa mittakaavassa tavalla, joka on tämän hetken lukijalle helposti omaksuttavissa ja ymmärrettävissä.⁴⁷ Tähän olen parhaalla mahdollisella tavalla työtä tehdessäni pyrkinyt.

---

⁴⁷ Salmi 2022, 47–48.

2 ”Jottain tarttis tehrä!” – Muutoskokemukset kuntaliitoksessa

2.1 Palvelut – kunnan tärkein tehtävä asukkaille

Kunnan ensisijainen tarkoitus Suomessa on olla hallinnollinen, taloudellinen ja poliittinen elin, jonka tehtävä on tuottaa palveluja kunnan asukkaille sekä organisoida ympäristöä asumisen ja elämisen mahdollistamiseksi. Kuntaliitostilanteissa asukkaiden keskuudessa syntyy käytännössä aina keskustelua liitoksen vaikutuksesta kuntalaisten arkeen ja tärkeimpään kunnan tehtävään, sen järjestämiin palveluihin.⁴⁸ Sari Puustisen mukaan kysymys palveluista nousee tyypillisesti esille juuri Loimaiden kaltaisissa reikäleipäkunnissa⁴⁹, kun niissä aletaan käsittelemään kuntaliitosta. Maalaiskunnan asukkaiden katsotaan hyötyvän mahdollisuudesta käyttää keskuskunnan palveluja maksamatta kuitenkaan veroja niiden käytöstä.⁵⁰ Tarkastelen tässä alaluvussa *Loimaan Lehdessä* käytyä keskustelua kuntaliitoksen vaikutuksesta kuntien järjestämiin palveluihin ja mitä kunnallisille palveluille oletettiin käyvän kuntaliitoksen myötä. Pohdin sitä, miten kirjoittajat kokivat kuntaliitoksen muuttavan kunnallisia palveluja.

Etnologi Minna Mäkinen on lisensointityössään tutkinut Jyväskylän ja Säynätsalon vuonna 1993 tapahtunutta kuntaliitosta. Kuntaliitoksen jo tapahduttua tehdyissä haastatteluissa säynätsalolaiset ovat kertoneet kuntaliitokseen liittyneen paljon huolta ja pelkoa palvelujen menettämisestä. Säynätsaloon oli luotu palveluverkosto, joka takasi säynätsalolaisille paremmat palvelut kuin monissa Jyväskylän kaupunginosissa. Kuntalaiset pelkäsivät, että palvelut heikentyisivät ”tavallisen lähiön” tasolle.⁵¹ Mäkisen mukaan kuntaliitos on käytännössä aina lopulliselta tuntuva ratkaisu ja herättää kuntien asukkaissa usein hyvinkin voimakkaita tunteita, jotka ilmenevät useimmiten pelkona ja toivona tulevaisuudesta sekä siitä miten asukkaiden käytössä olevat palvelut tulevat mahdollisesti tulevaisuudessa muuttumaan.⁵² On hyvä huomata, että Mäkinen on tehnyt tutkimuksensa haastatteluina, joissa pelon ja toiveen käsitteet tulevat suoraan esille jo kysymyksen asettelussa. Tämän kaltainen tapa tulkita aineistoa ei sovellu samalla tavoin sanomalehtiaineistoon.

---

⁴⁸ Mäkinen & Wilmi 2016, 216.

⁴⁹ Reikäleipäkunnilla tarkoitetaan useimmiten tilannetta, joissa maalaiskunnasta itsenäistynyt kauppa tai kaupunki sijaitsee maalaiskunnan keskellä. Maalaiskunta muodostaa näin ollen leivän ja sen keskellä sijaitseva kaupunki leivän reiän. Liite 1.

⁵⁰ Puustinen 1998, 34.

⁵¹ Mäkinen & Wilmi, 2016, 216–220.

⁵² Mäkinen 2007, 74.

Olen aiemmin kandidaatin tutkielmassani osoittanut, että keskustelu kuntaliitoksesta oli 1990-luvun alussa Loimaalla hyvin repivää ja myös tunteikasta.⁵³ Palveluja koskeva keskustelu oli kuitenkin niin 1990-luvun alussa kuin 2000-luvun puolellakin huomattavasti säyseämpää. Koska aiheesta kuitenkin keskusteltiin lehdessä paljon ja kuntaliitosten on yleisesti havaittu aiheuttavan ihmisissä paljon tunteita, on se varmasti tehnyt niin Loimaallakin. Asia ilmeni kuitenkin lehdessä pikemmin huolena kuin suoranaisena pelkona. Eräs kirjoittaja ilmaisi asian lehdessä suoraan käyttämällä nimimerkkiä ”Huolestunut äänestäjä”.⁵⁴ Huolestuneisuus näkyi myös pohdintoina kuten Loimaan kunnanhallituksen jäsenen Teija Ek-Marjamäen kirjoituksessa vuonna 2003: ”Heikkenevätkö palvelut laadullisesti ja määrällisesti Loimaan kunnan alueella?”.⁵⁵

Pelkoja ja muita tunteita on kuitenkin mahdollista tutkia historiantutkimuksessa myös välillisemmin. Tunteet ovat myös hyvä tapa ihmisten kokemusten tavoittamiseen.⁵⁶ Satu Sorvali on tutkinut ärtymyksen tunnetta 1800-luvun lopun sanomalehtien yleisönosastokirjoituksissa ja valinnut neutraalimman lähestymistavan tunteiden tulkitsemiseen. Sorvalin mukaan ärtymyksen käsitteen käyttö soveltuu aineistoon paremmin kuin voimakkaampi viha-termi. Sorvali perustelee tätä sillä, että hän haluaa välttää viittaukset nykyisen kaltaiseen vihapuheeseen, jota hänen käyttämässään aineistossa ei näy. Hieman lievemmän termin käyttöä voi kuitenkin myös perustella aineiston tulkinnan haastavuudella. Sorvalin mukaan sanomalehtiaineistosta ei monestikaan pysty havaitsemaan tunteita suoraan, vaan niitä pitää pystyä tulkitsemaan rivien välistä lukemalla.⁵⁷ Jos vihan tunnetta ei pysty aineistosta varmuudella havaitsemaan, on parempi käyttää vähemmän voimakasta tunnetta kuvaavaa termiä.

Kuntien järjestämistä palveluista keskusteltiin Loimaalla paljon ja niistä on käyttämässäni aineistossa paljon mainintoja. Asian voi myös Loimaalla nähdä herättäneen paljon erilaisia tunteita ja jotkut mainitsivat kokeneensa asian hyvin tunteikkaasti jopa aivan suoraan. Esimerkiksi Heikki Perho⁵⁸ kertoi kokeneensa liitoskeskustelun raskaasti: ”Olen minäkin ollut välillä itku silmässä ja viettänyt unettomia öitä tämän asian kanssa.”⁵⁹ Tunteiden vaikutus

---

⁵³ Wahlberg 2023.

⁵⁴ *Loimaan Lehti* 5.6.2004.

⁵⁵ *Loimaan Lehti* 7.6.2003.

⁵⁶ Grönholm ym. 2022, 257.

⁵⁷ Sorvali 2023, 45–46.

⁵⁸ Heikki Perho (1925–2009) oli Kokoomuksen kansanedustaja vuosina 1975–1991 ja toimi pitkään myös Loimaan kunnallispolitiikassa. Perho oli kunnanvaltuuston jäsen vuosina 1961–1996 ja 1990-luvun alussa kuntaliitoksen vankimpia kannattajia.

⁵⁹ *Loimaan Lehti* 9.1.1992.

kuntaliitokseen ymmärrettiin laajasti muutoinkin ja esimerkiksi *Loimaan Lehden* pääkirjoituksessa harmiteltiin vuoden 1992 alussa, että ”[Kuntaliitosasiaa] ei kyetty kiihkottomasti selvittämään.”⁶⁰ Minna Mäkisen tutkimuksessaan havaitsemaa pelkoa kunnallisten palvelujen menettamisestä ei kuitenkaan käyttämässään aineistossa esiinny.

Palvelujen heikentyminen toki mietitytti etenkin Loimaan kunnan asukkaita. Esimerkiksi Antti Passila kirjoitti 90-luvun alun selvitysten aikana itsevarmasti palvelujen heikentyvän Loimaan kunnan keskustajama Hirvikoskella:

”Kuntaliitoksen mukana Hirvikosken palveluvarustus heikkenee ja kuitenkin joudutte maksamaan ainakin saman verran veroja kuin tähänkin asti. Lisäksi Hirvikoski lähiöityisi ja jopa posti- ja pankkipalvelut huonontuisivat edunvalvonnan karatessa kaupunkiin.”⁶¹

Kirjoituksen perusteella ei ole mahdollista tulkita oliko Passilalla huonoja kokemuksia esimerkiksi lähiöasumisesta. Kirsi Saarikankaan mukaan lähiöasumista kuvattiin 1970- ja 1980-luvuilla mediassa pääosin negatiivisesti.⁶² Onkin hyvin mahdollista, että Passilan negatiivinen lähiökokemus onkin syntynyt ainoastaan median välityksellä. Loimaalla ei varsinaisia lähiöiksi määriteltäviä kaupunginosia ollut.

On huomattava, että Loimaiden tilanne ei vastannut aiemmin mainittua Jyväskylän ja Säynätsalon kuntaliitosta. Jyväskylä oli huomattavasti Säynätsaloa suurempi kunta, kun taas Loimaalla kunnat olivat suunnilleen samankokoisia asukasluvulla mitattuna.⁶³ Nimimerkki ”Savelan Osku” kirjoittikin vuonna 1991: ”Kyllä Loimaan kunta on tarpeeksi iso eikä kaipaa liitosta. Kunta tarjoaa hyvät palvelut asukkailleen.” Kirjoittajan mukaan myös ”...pienetkin kunnat ovat toimintakykyisiä ja kykenevät tarjoamaan kuntalaisille peruspalvelut...”⁶⁴. Vaikka Loimaan kunta olikin kohtalaisen pieni, oli se siis kirjoittajan kokemuksen mukaan kuitenkin kykenevä tuottamaan palveluja itsenäisesti eikä yhdistymistä suunnilleen samankokoisen kaupungin kanssa tarvittu.

Yksittäisissä *Loimaan Lehden* mielipidekirjoituksissa liitoksen vastustajia tosin syytettiin pelottelusta. Loimaan murteella kirjoittanut nimimerkki ”Reerataans Taas” vastasi aiemmin mainitun Antti Passilan kirjoitukseen: ”Antin puhheet Hirvikosken hiljenemisestä ei ratkee

---

⁶⁰ *Loimaan Lehti* 11.1.1992.

⁶¹ *Loimaan Lehti* 31.12.1991.

⁶² Saarikangas 2002, 50.

⁶³ Loimaan kaupungin väkiluku oli esimerkiksi vuonna 1999 7074 ja kunnan puolestaan vain hieman pienempi 6152.

⁶⁴ *Loimaan Lehti* 9.5.1991.

kuntaauristuksen panttaamisella tai vauhrittamisella.” ja ”Kuntaliitos voi tuora jopa lissää elämää Hirvikoskelle.” Samanlaista kritiikkiä esitti Passilalle myös Heikki Perho: ”Se [kirjotuksesi] sisälsi miltei kaikki uskomukset ja populistiset väitteet kuntaliitoksen seurauksista. Niillä pelotellaan kuntalaisia mielipidetiedustelussa sanomaan liitokselle ei.”⁶⁵ Tämä Perhon kirjoitus on vain yksittäinen konkreettinen maininta pelottelusta lehtikirjoituksissa. Lisäksi Antti Passilan alkuperäinen kirjoitus oli asiallinen vaikkakin tiukasti kuntaliitosta vastaan. Sen kutsuminen pelotteluksi oli kuitenkin vahvasti liioiteltua.

Loimaan kaupungin ja kunnan välillä ei ollut kovin suuria eroja kuntien tuottamissa palveluissa. Niin 1990-luvun alussa, kuin 2000-luvulla oli molemmissa terveyskeskus, peruskoulu- tus ala- ja yläasteella ja kirjasto. Loimaan kunnassa tilanne palveluiden suhteen oli osin parempikin. Siellä sijaitsivat esimerkiksi urheilu- sekä uimahallit, jollaisia kaupungissa ei tuolloin vielä ollut.⁶⁶ Kaupungissa puolestaan sijaitsivat aluesairaala ja lukio. Aluesairaalan ja muidenkin terveystalvelujen toiminta tosin oli järjestetty kuntayhtymän kautta, jossa oli mukana muitakin alueen kuntia kuin Loimaa. Sairaalan hallinto siirtyi lakimuutoksen seurauksena Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirille vuonna 1991.⁶⁷

Huoli palvelujen menettämisestä näytti lehtikirjoitusten perusteella koskeneen vain Loimaan kunnan asukkaita. Huolta palvelujen keskittymisestä tai siirtymisestä Loimaan kunnan keskustajama Hirvikoskeen ei kirjoituksissa esiintynyt. Loimaan kunnan keskustaa olikin kehitetty ja sinne oli 1990-luvun alussa muodostunut maalaiskunnan keskustaksi esimerkiksi poikkeuksellisen laajaa kerrostaloasutusta. Hirvikoski oli kuitenkin Loimaan kaupungin keskustaa pienempi eikä siellä ollut pankkien ja ruokakauppojen lisäksi juurikaan kaupallisia palveluja tai esimerkiksi toria.⁶⁸ Hirvikoski ja kaupungin keskusta sijaitsivat kuitenkin suhteellisen lähellä toisiaan.⁶⁹ Niiden välinen etäisyys on noin 5 kilometriä ja nykyisen tilastointitavan mukaan ne luokitellaan kuuluvan samaan taajamaan.⁷⁰ Huoli palvelujen menettämisestä Loimaan kaupungin keskustaan liittyikin todennäköisesti sen suurempaan kokoon eikä varsinaisesti kaupungin tarjoamiin huomattavasti laajempiin kunnallisiin palveluihin.

---

⁶⁵ *Loimaan Lehti* 3.1.1992.

⁶⁶ Kaupungin alueelle valmistui uusi liikuntahalli kuntaliitoksen jälkeen vuonna 2005. Hallin rakentamiseen käytettiin valtion maksamia liitosrahoja.

⁶⁷ Niemelä 2003, 263–267.

⁶⁸ Hirvikoskella on edelleen virallisesti pieni ”keskustori”, jota ei kuitenkaan ole koskaan käytetty varsinaiseen kaupankäyntiin.

⁶⁹ Liite 2.

⁷⁰ Maanmittauslaitos: *Taajamat 2022*.

Huolen lisäksi loimaalaiset kokivat myös joissain tapauksissa ärtymystä ja suoranaista kiukua palveluiden muuttumista kohtaan. Eräs kirjoittaja ilmaisi asian suoraan käyttämällä nimerkkiä ”Kiukkuinen äiti” kirjoituksessaan, jossa kritisoidaan sosiaalityöntekijöiden ja varhaiskasvatuksen hallinnon virkamiesten toimitilojen siirtämistä Hirvikoskelle.⁷¹ Satu Sorvalin mukaan ärtymystä lehtikirjoituksissa on mahdollista osoittaa myös kirjoitusten tehomerkeillä, kuten huutomerkeillä.⁷² Näin teki esimerkiksi Osmo Nyfors kirjoituksessaan ”Uskomatonta mutta Totta!”, jossa kritisoidaan samaa asiaa kuin edellisessä kirjoituksessa.⁷³ Kiukun tai ärtymyksen osoitukset olivat kuitenkin palveluja koskevassa keskustelussa poikkeuksia, valtaosa palveluihin liittyvistä pohdinnoista oli neutraalissävyytteisiä. On lisäksi huomattava, että tällainen ärtymys kohdistui yksittäisiin pieniin muutoksiin eikä esimerkiksi laajoihin leikkauksiin kunnallisissa palveluissa.

Sari Puustisen mukaan kuntaliitoksia puolustavat näkemykset eivät juurikaan kytkeydy palveluihin vaan esimerkiksi saavutettaviin kustannussäästöihin ja turhien päällekkäisyyksien poistoon.⁷⁴ Nämä argumentit kytkeytyvätkin lähtökohtaisesti taloudellisiin kysymyksiin. 1990-luvun laman seurauksena kuntien talousvaikeuksista puhuttiin koko ajan enemmän.⁷⁵ Lamalla ei kuitenkaan vaikuttanut olleen vaikutusta kuntaliitoskeskusteluun Loimaalla 1990-luvun alussa. Tuolloin kuntaliitosta perusteltiin pääasiassa kahden Loimaan olemassaolon älyttömyydellä. Eero Lehtovuoren mukaan esimerkiksi parempi olisi ”yhtenäinen Loimaa verrattuna kahteen riitelevään pikku-Loimaaseen”.⁷⁶ Loimaiden liitosselvityksen tehneen Arto Kosken mukaan kuntaliitos jäi tuolloin syntymättä Loimaan kunnan hyvä taloudellisen tilanteen vuoksi.⁷⁷ Edes valtion tarjoamista porkkanarahoista ei olisi ollut joidenkin kirjoittajien mukaan kunnalle hyötyä. ”On se kumma, että kun kunnalle tyrkytetään porkkanarahoja⁷⁸, ei kunta oo köyhä eikä kippee”, kirjoitti Mauno Kurppa.⁷⁹

2000-luvulle tultaessa valtion julkista sektoria koskevan politiikan keskiöön nousi julkisten menojen kasvun hillitseminen. Kuntien valtionosuuksia pienennettiin, jonka lisäksi suurten

---

⁷¹ *Loimaan Lehti*, 28.8.2004.

⁷² Sorvali 2023, 16.

⁷³ *Loimaan Lehti* 13.5.2004.

⁷⁴ Puustinen 1998, 145.

⁷⁵ Puustinen 1998, 17.

⁷⁶ *Loimaan Lehti* 23.5.1991.

⁷⁷ Koski 2003, 10.

⁷⁸ Valtion kuntien yhdistymisestä maksamaa taloudellista tukea kutsuttiin mediassa yleisesti porkkanarahoiksi.

⁷⁹ *Loimaan Lehti* 21.9.1991. Mauno Kurppa (1927–1999) oli loimaalainen yrittäjä ja poliitikko, SMP:n ja siitä myöhemmin eronneen SKYP:n kansanedustaja hän oli vuosina 1970–1975. Kurppa oli Loimaan kunnan valtuuston jäsen vuosina 1973–1996 ja kuntaliitoksen vankkumaton vastustaja.

kaupunkiseutujen ulkopuolella väestörakenteen muutoksen takia kuntien asukasluku lähti laskuun.⁸⁰ Loimaalla väestö alkoi vähentyä etenkin Loimaan kunnassa. Sen lisäksi kunta teki 1990-luvun aikana useita suuria investointeja muun muassa rakentamalla uuden kirjaston ja palvelutalon. Tämän takia aiemmin lähes velaton kunta velkaantui nopeasti vuodesta 1999 alkaen. Loimaan kaupunki puolestaan onnistui samaan aikaan pienentämään velkasuhdettaan. Kun 1990-luvun alussa kunnan talous oli huomattavasti kaupunkia parempi, oli tilanne 2000-luvulle tultaessa kääntynyt pääläelle.⁸¹

2000-luvun puolella kuntaliitosta kannattavat kirjoitukset *Loimaan lehdessä* alkoivatkin keskittyä liitoksesta saataviin porkkanarahoihin ja siihen, että kuntien tarjoamat palvelut saataisiin ylipäättään säilymään. Kun vielä vuonna 1991 Eero Lehtivuori kirjoitti: ”En usko heidän [poliitikkojen] unohtavan meitä laitapuolen asukkaita. En usko minkään palvelun heikkenevän kuntaliitoksen myötä”.⁸² Kunnanjohtaja Jorma Kopun mukaan valtion tarjoamista porkkanarahoista ei olisi mitään hyötyä koska, ”Propagandan tekoon porkkanarahat kelpaavat, eivät asialliseksi kuntaliitoksen perusteeksi”. Näiden niin sanottujen porkkanarahojen arvo olisi ollut tuolloin noin 13 miljoonaa markkaa mutta tämä oli Kopun mukaan mitättömän pieni summa.⁸³

2000-luvun alussa tilanne oli muuttunut päinvastaiseksi ilmeisesti juuri Loimaan kunnan huontuneen talouden vuoksi. Aiemmin pikkusummana pidetty 13 miljoonaa markkaa oli muuttunut 6 miljoonaksi euroksi ja nyt rahamäärää pidettiin välttämättömänä palveluiden säilyttämiseksi. ”Tämän suuruisten rahasummien vaikutus paikkakunnalle ja sen haja-asutusalueelle ei liene negatiivinen”, kirjoitti Teemu Perho.⁸⁴ Ilkka Uusitalon mukaan taas ”Yhdistymis- ja kehittämisavustuksilla voidaan varmistaa Hirvikosken koulukeskuksen ja vanhustenhuollon investoinnit”.⁸⁵ Vaikka kuntaliitoksesta maksettavat yhdistymisrahat olivatkin yli kaksinkertaistuneet⁸⁶, ei summa ollut poikkeuksellisen suuri. Loimaan kunnan talouden heikennyttä oli tämä kuitenkin riittävästi riittämään perusteluksi kuntaliitoksen syntymiselle.

Loimaalaiset keskustelivat kuntaliitoksesta paikoitellen hyvinkin kärkkäästi. Vastapuolta syytettiin esimerkiksi valehtelusta ja sabotoinnista.⁸⁷ Suur-Loimaan historia -sarjan kolmannen

⁸⁰ Kumpulainen & Sihvonen 2009, 12.

⁸¹ Koski 2003, 33–34.

⁸² *Loimaan Lehti* 23.5.1991.

⁸³ *Loimaan Lehti* 9.1.1992.

⁸⁴ *Loimaan Lehti* 1.12.2001.

⁸⁵ *Loimaan Lehti* 7.6.2003.

⁸⁶ Vuoden 1992 13 miljoonaa markkaa vastasi vuoden 2005 tasossa 2,6 miljoonaa euroa.

⁸⁷ *Loimaan Lehti* 19.12.1991.

osan kirjoittajan Jari Niemelän mukaan loimaalaiset olivatkin politiikassa maltillisia mutta kiivaita. Nimenomaan kiivaudesta ja riitelystä heidät myös Niemelän mukaan muualla Suomessa tunnettiin.⁸⁸ Räväkkä keskustelu ei kuitenkaan ulottunut palveluja koskeviin kirjoituksiin. Palvelujen tulevaisuudesta toki kannettiin selvästi huolta ja esimerkiksi Loimaan kunnassa monet kirjoittajat kokivat, että palvelut on parempi järjestää erossa Loimaan kaupungista. 2000-luvulle tultaessa kunnan talous oli kuitenkin heikentynyt ja yhä harvempi kirjoittaja koki, että palvelut olisi parasta järjestää itse. Kuntaliitoksen varmistuttua palveluihin liittyvä keskustelu siirtyi kuntaliitoksen jälkeiseen aikaan, ja kirjoitukset alkoivat koskea yksittäisiä palveluja eivätkä niinkään kuntaliitosta tai sen vaikutusta palveluihin.

Minna Mäkisen ja Jorma Wilmin mukaan Jyväskylän ja Säynätsalon kuntaliitoskeskusteluissa esiintyi pelkoa palvelujen menettämisestä.⁸⁹ Sari Puustisen mukaan puolestaan kuntaliitosta vastustavat kannanotot mediassa voidaan usein nähdä pelotteluna.⁹⁰ Loimaalla tällaista pelkoa tai pelottelua ei kuitenkaan näkynyt, vaikka keskustelu lehdessä kiivasta muutoin olikin. Palveluita koskeneet kirjoitukset kuitenkin eivät olleet positiivisiakaan eikä yksikään kirjoittaja kokenut, että palvelut kuntaliitoksen myötä paranisivat. Osa palveluista kirjoittaneista oli selvästi ärtyneitä tai kiukkuisia mutta tällaiset kirjoitukset olivat vähemmistössä. Ärtyneisyys kuntaliitoskeskustelussa kohdistuikin lähinnä vastakkaista mieltä oleviin tai kuntaliitokseen yleisesti.

Sari Puustisen tutkimissa kunnissa palvelujen menettämistä pelättiin mutta kuntaliitoksen tuomien hyötyjen oletettiin liittyvän lähinnä kustannussäästöihin ja imagokysymyksiin.⁹¹ Loimaan kunnan asukkaat eivät kuitenkaan palvelujen menettämistä pelänneet. Huolissaan palvelujen puolesta kuitenkin oltiin eikä palvelujen paranemiseen lehtikirjoitusten perusteella uskonnut kukaan. Loimaalaisten kokemukset kunnallisista palveluista olivat ilmeisesti pääosin hyviä ja lehtikirjoituksissa ei palveluja moitita lainkaan. Kyse oli enemmän olemassa olleiden palvelujen säilyttämisestä. 1990-luvun alussa ei kirjoituksissa nouse esiin kuntaliitos positiivisena asiana palvelujen kannalta. 2000-luvulle tultaessa tilanne oli kellahtanut aivan pääläelleen ja jos edes silloiset palvelut haluttiin säilyttää, olisi kuntaliitos siihen paras keino.

Kunnalliset palvelut säilyivät jonkin aikaa Loimaalla ennallaan kuntaliitoksen tapahduttua. Myöhemmin 2020-luvulla Loimaan kunnan keskustasta Hirvikoskelta on kadonnut

---

⁸⁸ Niemelä 2003, 375.

⁸⁹ Mäkinen & Wilmi 2016, 216–220.

⁹⁰ Puustinen 1998, 142.

⁹¹ Puustinen 1998, 155–157.

terveysasema, jonka palvelut saa nykyisin Loimaan keskustasta. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palvelut ovat puolestaan säilyneet tähän päivään asti pääosin ennallaan. Hirvikoskella on edelleen mahdollista käydä koko peruskoulu. Muualla Loimaalla etenkin pieniä kyläkouluja on karsittu niin entisen kunnan kuin kaupunginkin alueella. Myös päiväkoteja on vähennetty mutta toisaalta esimerkiksi Hirvikoskella kaksi päiväkotia korvattiin yhdellä uudisrakennuksella.

2.2 Kunnantalo liitoksen symbolina

”Rakennukset eivät ole vain piirustuspöydällä aikaansaatuja visuaalisia kokonaisuuksia tai toiminnan taustaa vaan kohtaamispaikkoja, joille asukkaat antavat merkityksiä”.⁹² Näin kirjoittaa tilan kulttuurisia merkityksiä tutkinut Kirsi Saarikangas. Niina Koskihaaran mukaan puolestaan kunnantalo on näkyvin esimerkki kunnan läsnäolosta omalla paikkakunnalla. Koskihaaran tutkimuksen kohteena olleen Salon suuren kuntaliitoksen aikana vuonna 2009 kuntalaisilla ei juuri ollut enää käytännön asiaa kunnantaloihin. Kunnantalo edusti kuitenkin symbolisesti ”meitä” ja se toimi konkreettisena esimerkkinä oman kotikunnan olemassaolosta. Kun kunnallishallinto siirtyi pois kunnantalolta, nähtiin se kaikkein konkreettisimpana esimerkkinä oman entisen kotikunnan katoamisesta vaikei sillä ollutkaan juuri vaikutuksia kuntalaisten elämään.⁹³ Tarkastelen tässä alaluvussa Loimaan kunnan ja kaupungin hallintorakennuksia ja sitä millaisia muutoksia loimaalaiset odottivat niille tapahtuvan sekä sitä millaisina oman kunnan ja kuntaliitoksen symboleina hallintorakennukset koettiin.

Loimaiden ollessa vielä 1800-luvulla samaa kuntaa, ei kunnalla ollut omaa kunnantaloa tai kunnanhuonetta, joksi kunnantaloja tuolloin kutsuttiin. Loimaan kunnanhuone olikin 1800-luvun loppupuolella vuokrattuna useilta eri toimijoilta, ollen pääasiassa myöhemmän Loimaan kunnan keskustaajaman Hirvikosken alueella. 1880-luvulla kunnanhuone oli jonkin aikaa myös asemansseudulla seurahuoneen tiloissa.⁹⁴ Kunnanhuoneen sijainnista oli tuolloin suuria kiistoja lähinnä asemanseutulaisten ja hirvikoskelaisten välillä. Tätä pidetään jossain yhteyksissä alkusysäyksenä loimaalaisten väliselle Suomen mittakaavassa poikkeuksellisen suurelle eripuralle.⁹⁵ Kuntaliitoskeskustelujen aikaan kirjoittajat muistuttivatkin lehden

---

⁹² Saarikangas 2002, 75.

⁹³ Koskihaara 2023, 127.

⁹⁴ Laakso 1994, 314.

⁹⁵ Esim. *Loimaan Lehti* 9.1.1992.

lukijoita loimaalaisten pitkästä riitelyn historiasta. Esimerkiksi nimimerkki ”Reerataans Taas” kirjoitti asiasta Loimaan murteella lehdessä seuraavasti:

”Mtäs sitä [loimaalaisten riitelyä] tartte ihmetellä. Tappeli ne loimaalaiset satakunta vuotta sitten kunan huaneen paikastaki kauheessa ilmiriiasa. Sen verran sentään oli sopua, et asemarakennus rakennettiin raran varteen eikä viäty sitä Hirvikoskelle. Oli kuulemma semmonen tapa, että asema rakennetaan ylleens raran viäreen.”⁹⁶

Harri Mantilan mukaan 1990-luvulla suomen kielen murteiden avulla alettiin ennennäkemättömän voimakkaasti korostamaan paikallisia erikoispiirteitä. Murteita alettiin myös niiden katoamisen pelossa tallentamaan ja WSOY julkaisi sarjan murre-sanakirjoja. Myös paikallislehdissä on Mantilan mukaan pitkä perinne murteiden käytössä esimerkiksi pakinoissa.⁹⁷ Käyttämällä paikallista murretta kirjoituksessaan on kirjoittaja todennäköisesti pyrkinyt herättämään huomiota. Murreteksti erottui selvästi asiakielisten kirjoitusten seasta. Mantilan mukaan murteiden käyttö on nähty usein etenkin huumorin välineenä ja niin oli todennäköisesti myös tässä tapauksessa.⁹⁸ Kirjoituksen humoristinen sävy näkyy esimerkiksi edellä olevan lainauksen viimeisessä virkkeessä. Kyse on myös siitä, että käyttämällä paikallista murretta, kirjoittaja osoittaa olevansa paikallisia ja tuntevansa Loimaan asiat sekä elämänmenon hyvin.

Loimaan kauppalan itsenäistyttyä alettiin maalaiskuntassa suunnittelemaan omaa kunnantaloa. Talo valmistuikin vuonna 1928 ja oli käytössä kunnanhallinnon keskuksena kuntaliitokseen asti. Kunnantaloa laajennettiin vuonna 1986, ennen sitä rakennuksessa sijainneet virkamiesten asunnot oli jo otettu toimistokäyttöön kuntien tehtävien lisääntyessä sotien jälkeen. Loimaan kaupungilla puolestaan ei ole ikinä ollut varsinaisesti kunnantaloksi rakennettua virastotaloa. Enemmän tai vähemmän väliaikaisten ratkaisujen jälkeen kauppalasta osti toimitiloikseen entisen Maakuntainpankin talon vuonna 1932. Kauppatorin vieressä sijaitsevaan rakennuksen hallinto siirtyi vuonna 1956. Rakennus oli alun perin rakennettu 1930-luvulla yhdistetyksi kauppahalliksi ja paloasemaksi. Rakennuksen kauppahalliksi tarkoitettua osaa ei kuitenkaan varsinaisesti otettu ikinä käyttöön alkuperäisessä tarkoituksessaan vaan siinä toimi vuokralla erinäisiä kauppaliikkeitä. Kauppalan hallinnon muutettua rakennukseen, siihen jäi edelleen paloasema sekä alkoholiliike. Kaupungiksi muuttunut Loimaa sai rakennuksen kokonaan käyttöönsä vuonna 1983 mutta se ei kuitenkaan riittänyt edelleenkaan kaikkiin kaupungin

---

⁹⁶ *Loimaan Lehti* 3.1.1992.

⁹⁷ Mantila 2004, 336–341.

⁹⁸ Mantila 2004, 336.

hallinnon tarpeisiin ja esimerkiksi kaupungin tekninen virasto sijaitisi vuokratiloissa muualla keskustassa.⁹⁹

1990-luvun alussa Loimaan uuden kaupungintalon rakentaminen koettiin symbolina kuntaliitokselle. Liitoksen mahdollisesti tapahtuessa, useissa lehtikirjoituksissa koettiin uuden kaupungintalon rakentaminen välttämättömänä. Esimerkiksi Antti Passila kirjoitti: ”Uuden kaupungintalon maksumieheksi en vapaaehtoisesti liity”.¹⁰⁰ Liitosta vastustaneen kunnanjohtaja Jorma Kopun mukaan puolestaan ”...suuremman kuntayksikön tarpeisiin olisi välttämätöntä varsin nopeasti rakentaa uusi kaupungintalo...”. Kopun mukaan Loimaan kunta ei myöskään hyötyisi uudesta kaupungintalosta mitään, koska sitä ei missään tapauksessa rakennettaisi Loimaan kunnan keskustaan Hirvikoskelle.¹⁰¹ Aiemmassa lehden haastattelussa Kopu tosin myönsi ajatuksen uudesta kaupungintalosta olleen hänen oma mielipiteensä eikä asiasta ollut todistettua faktatietoa.¹⁰²

On huomattava, että kaikki eivät kokeneet uutta kaupungintaloa tarpeelliseksi. Nimimerkki ”Reeratans Taas” kirjoitti vastineessaan Antti Passilalle: ”Kyl sun puhhees Antti, siitä uuresta kaupunkitalosta on ihan toisesta maailmast, em mää ukso [sic] kumminkaa, et meitin luattumusihmiset olis niin hullumaista hanketta ajamasa läpi”. Hän lisää vielä, että: ”...sielähän [Hirvikoskella] on kommee kunnantalo, joka sopii suuren kunnanki ykkösbunkkeriksi”. Saman nimimerkin mukaan kuntaliitoksen myötä virkamiehiä vähennettäisiin, joten toinen nykyisistä kunnanvirastoista riittäisi hyvin uuden kunnan tarpeisiin.¹⁰³ Tämä jäi kuitenkin yksittäiseksi mielipiteeksi ja uuden kaupungintalon tarve ilmeisen yleisesti myönnettiin. Asiaa ei vastustettu kuntaliitosta puoltavissakaan kannanotoissa. Esimerkiksi Loimaan kaupunki julkaisi ennen kunnassa järjestettyä liitosäänestystä *Loimaan Lehdessä* nelisivuisen mainoksen, jossa esiteltiin liitoksen positiivisia puolia mutta ei kielletty uuden virastotalon tarvetta.¹⁰⁴

Lähiöiden historiaa tutkineen Kirsi Saarikankaan mukaan rakennuksia purettaessa myös ihmisten rakennettuun ympäristöön liittyneet muistot muuttuvat tai jopa katoavat. Siksi rakennuksiin kohdistuviin muutoksiin reagoidaan usein niin voimakkaasti.¹⁰⁵ 1990-luvun alussa Loimaalla muistot olisivat voineet muuttua tai kadota useiden virastotaloihin tapahtuneiden

---

⁹⁹ Niemelä 2003, 80–85, 186, 225.

¹⁰⁰ *Loimaan Lehti* 31.12.1991.

¹⁰¹ *Loimaan Lehti* 9.2.1992.

¹⁰² *Loimaan Lehti* 22.11.1990.

¹⁰³ *Loimaan Lehti* 3.1.1992.

¹⁰⁴ *Loimaan Lehti* 3.1.1992.

¹⁰⁵ Saarikangas 2002, 63.

muutosten myötä. Sekä kunnan-, että kaupungintalolle oli muodostunut merkityksiä ja kerrostumia ihmisten mieliin. Sen lisäksi, että oma kunnantalo olisi tyhjentynyt, olisi sen lisäksi rakennettu myös uusi kaupungintalo symboloimaan oman kotikunnan haihtumista kartalta. Tämä olisi näin ollen tarkoittanut vielä suurempaa muutosta kuin esimerkiksi yksittäinen purettu rakennus.

Tultaessa 2000-luvulle oli uuden kaupungintalon tarve häipynyt tyystin taka-alalle. Kuntaliitosta selvittänyt Arto Koski ehdotti raportissaan uuden kaupungin toimintojen jakamista kunnantalon ja kaupungintalon kesken.¹⁰⁶ Näin kuntaliitoksen jälkeen myös tapahtui. Ainoana ongelmana koettiin se, että uuden Loimaan suurempi kaupunginvaltuusto ei mahtuisi kummankaan hallintorakennuksen valtuustosaliin. *Loimaan Lehden soitellaan*-palstalla¹⁰⁷ lehden lukija epäili, että tämän vuoksi pitäisi rakentaa jopa kokonaan uusi kaupungintalo.¹⁰⁸ Esimerkiksi kunnanvaltuutettu Antti Hirvelä myöntää valtuustosalin ongelman mutta pitää väitettä siitä, että tämän vuoksi pitäisi rakentaa uusi kaupungintalo täysin älyttömänä.¹⁰⁹

Tampereen yliopiston kunta- ja aluejohtamisen dosentti Ari-Veikko Anttiroiko on tutkinut kunnan olemassaoloa ja sitä, miten kunnan voi nähdä käsitteellisenä rakenteena. Anttiroikon mukaan myös kunnan hallintorakennukset voivat ilmentää erilaisia mielikuvia itse kunnasta. Tähän voivat Anttiroikon mukaan vaikuttaa esimerkiksi kunnantalon sijainti ja ulkonäkö. Johonkin käyttötarkoitukseen valmistunut rakennus tai rakennelma voi alkaa ilmentää jotain täysin toista asiaa.¹¹⁰

Mikäli Loimaan kaupungille olisi rakennettu uusi kaupungintalo kuntaliitoksen yhteydessä, olisi se varmasti joillekin ihmisille symboloinut kuntaliitoksen hyödyttömyyttä ja toiminut muistuttajana oman kotikunnan katoamisesta. Näin olisi käynyt huolimatta siitä, olisiko rakennukselle ollut oikeasti tarvetta vai ei. Samanlaista symboliikkaa voikin siis havaintoni mukaan syntyä jopa rakennukselle, jota ei edes ole olemassa.

Kuvasin edellisessä luvussa sitä, miten jossain kirjoittajissa palveluihin tapahtuvat muutokset aiheuttivat ärtymystä. Samaa voi havaita myös jossain rakennuksia koskevissa kirjoituksissa. Satu Sorvalin mukaan ärtymystä on lehtikirjoituksissa mahdollista osoittaa myös sarkasmilla

---

¹⁰⁶ Koski 2003, Liite 1, s.8.

¹⁰⁷ Palstalla kerrottiin lehden toimitukseen soittaneiden lukijoiden mielipiteitä. Heidän nimiään ei palstalla kerrottu mutta soittajien henkilöllisyys oli oletettavasti lehden toimituksen tiedossa.

¹⁰⁸ *Loimaan Lehti* 23.4.2003.

¹⁰⁹ *Loimaan Lehti* 1.5.2003.

¹¹⁰ Anttiroiko 1991, 123.

ja ironialla.¹¹¹ Näin toimi esimerkiksi Aulis Saarijärvi, joka kirjoittaa uuden hallintorakennuksen tarpeesta sarkastisen humoristisessa kirjoituksessaan. Saarijärven mukaan uusi Loimaa ansaitsee arvoisensa hallintorakennuksen hankkeessa, jota ”salainen neuvosto on alustavasti käsitellyt”. Saarijärven mukaan Loimaan keskustaan rakentuu 85-kerroksinen pilvenpiirtäjä, jossa ”Betonin, lasin ja teräksen luja, kimalteleva avioliitto tuo Saviseudulle¹¹² mainetta, kunnia ja menestystä”. ”Sen jälkeen vieras paikkakuntalaiset eivät enää aja ohi ja kyselä, että menikö se Loimaa jo?”. Rakennukseen siirtyisivät kaikki mahdolliset palvelut ja lopulta myös kaikki loimaalaiset siirtyisivät sinne asumaan, koska muualla asuminen muuttuu mahdottomaksi. Lopulta myös turkulaiset ja tamperelaiset hullaantuisivat tästä ”ylivertaisesta yhdyskuntamuodosta” ja heille rakennettaisiin omat vastaavat kaupungit Loimaan keskustaa halkovan Loimijoen varteen. Loimaalaiset hallitsisivat kaikkea tätä samalla, kun ”Kauniisti valo kuultaa hallintokerroksista pimeään yöhön. Kansalainen tietää olevansa turvassa. Joku valvoo aina”.¹¹³

Yksikään *Loimaan Lehden* lukija ei varmasti uskonut Saarijärven kirjoitusta. Sen sarkastisen sävyn voi nähdä tarkoittavan tilannetta, jossa uusi kaupungintalo ilmentää kuntaliitoksen turhuutta mutta myös osoittaa Saarijärven ärtyneisyyttä kuntaliitosta kohtaan. Sari Puustinen on havainnut, että kuntaliitostilanteissa huolta aiheuttaa myös byrokratian lisääntymien ja päätöksenteon karkaaminen jonnekin kauas tavallisten ihmisten ulottumattomiin.¹¹⁴ Samaa ärtymistä voi tulkita olleen myös Saarijärven kirjoituksessa. On lisäksi huomattava, että Saarijärvi työskenteli kirjoituksen aikaan Loimaan Lehden kanssa samaan konserniin kuuluneessa Loimaan Kirjapainossa. Konsernin työntekijöille annettiin siis myös samanlainen mahdollisuus keskusteluun, kuin kelle tahansa muullekin lehden lukijalle.

Yhdistyneen Loimaan kaupunginvaltuusto saatiin lopulta mahtumaan kaupungintalon valtuustosalin yksinkertaisesti pienentämällä puheenjohtajan koroketta.¹¹⁵ Samalla kaupungintaloa remontoitiin muutoinkin, sillä yhdistyneen Loimaan kaupunginjohtajaksi siirtyneen kunnanjohtaja Jorma Kopun mukaan: ”Uuden Loimaan imagolle ei sovi, että kaupungintalo ulospäin näyttää rapistuneelta.”¹¹⁶ Kuntaliitoksen jälkeen muuttumattomana pysyessään talo olisi viestinyt siis jotain mennyttä kun nyt uuden kaupungin merkiksi käyttöön saatiin remontoitu

---

¹¹¹ Sorvali 2023, 16.

¹¹² Loimaan aluetta tai itse Loimaata kutsutaan toisiaan Saviseuduksi alueen savisen maaperän vuoksi. Nimityksellä on pitkä historia ja esimerkiksi Saviseudun osuuskauppa perustettiin Loimaalla jo vuonna 1918.

¹¹³ *Loimaan Lehti* 16.8.2003.

¹¹⁴ Puustinen 1998, 142–143.

¹¹⁵ *Loimaan Lehti* 8.12.2004.

¹¹⁶ *Loimaan Lehti* 31.12.2004.

kaupungintalo. Kalle Virtapohjan mukaan suomalaisuuteen liitetään usein vaatimattomuus ja se ettei omia saavutuksia turhaan esitellä vieraille.¹¹⁷ Samanlaisella tavalla esitteli myös kaupunginjohtaja Kopu remontoitua kaupungintaloa: ”Kyllä tämän vieraille kehtaa esitellä mutta ei paljon muuta”.¹¹⁸ Sekä Loimaan kaupungintalo että entinen kunnantalo ovat tällä hetkellä pois käytöstä sisäilmaongelmien vuoksi eikä rakennusten jatkokäytöstä ole päätöksiä. Loimaan kaupunginvirasto sijaitsee nykyisin entisessä Loimaan ammattikoulun rakennuksessa keskustan ulkopuolella.¹¹⁹

Kaupungintalo on ihmisten mielissä merkittävin kuntaan yhdistettävissä oleva rakennus. Loimaalla uuden kaupungintalon tarve kirvoitti paljon keskustelua 1990-luvun alussa ja oli yksi syy kirjoittajille myös vastustaa kuntaliitosta. Uuden rakennuksen tarve merkitsi joillekin kirjoittajille kuntaliitoksen turhuutta, toiset pitivät sitä muuten vain älyttömänä rahankäyttönä. 2000-luvulle tultaessa ei uutta kaupungintaloa kaivannut enää lehtikirjoituksissa kukaan. Syytä tälle ei kirjoituksissa ilmene mutta syitä on mahdollista miettiä. Niina Koskihaaran mukaan 2000-luvulle tultaessa kunnantalo ei enää ollut paikka, jossa ihmisten olisi täytynyt vierailla päivittäin.¹²⁰ Näin ollen kunnantalo olikin vain näkyvä merkki kunnallisesta päätöksenteosta, eikä enää varsinainen lähipalvelu. Koskihaaran mukaan 2000-luvulla ei kunnantalojen säilyttämistä juuri puolustettu vaan kuntaliitostilanteissa kuntalaiset olivat huolissaan muista lähipalveluista kuten kouluista.¹²¹ 2000-luvulle tultaessa ei kaupungintalon kohtalo enää herättänyt Loimaalla keskustelua samalla tavoin kuin 1990-luvun alussa. Ajatus uudesta kaupungintalosta oli unohtunut ja nykyiset kaupungin viristorakennukset nähtiin riittävinä. Vaikka uudesta kaupungintalosta kirjoitettiinkin 2000-luvulla lehdessä, olivat maininnat lähinnä sarkastisia. Niissä näkyneen ärtymyksen voikin nähdä kohdistuneen kuntaliitokseen yleisesti, eikä varsinaisesti huoleen kaupungin viristorakennuksissa mahdollisesti tapahtuviin muutoksiin.

2.3 Rajakylttejä, vaakunoita ja taivaalle ammuttua rahaa

Kuvasin edellä miten yksittäinen rakennus ja siihen kohdistuvat muutokset voivat ilmentää kuntarakenteiden muutoksia. Kuntaan liitetään myös muita konkreettisia asioita ja symboleita, joiden muuttuminen voi merkitä ihmisille oman kotikunnan katoamista. Kuntaliitostilanteissa

---

¹¹⁷ Virtapohja 1997, 130.

¹¹⁸ *Loimaan Lehti* 8.12.2004.

¹¹⁹ Tiedonanto, Männistö, 18.11.2025.

¹²⁰ Koskihaara 2023, 241.

¹²¹ Koskihaara 2023, 241.

muutoksia tapahtuu aina esimerkiksi kuntien ja kaupunkien rajoissa. Maantieteilijä Anssi Paasin mukaan niin politiikan kuin maantieteen tutkimuksessa rajan käsite on ollut tieteenalojen merkittävimpiä pitkälti 1800-luvulta saakka. Kulttuurintutkimuksessa aihe on yleistynyt kuitenkin vasta 1990-luvulla. Paasi muistuttaa, että rajalle voidaan antaa lukuisia erilaisia merkityksiä eikä rajasta käsitteenä ole olemassa tiedeyhteisön laajasti hyväksymää paradigmaa. Kun puhutaan poliittisista rajoista, Paasin mukaan ne ovat aina ihmisten tekemiä ja niillä voidaan osoittaa esimerkiksi yhteiskunnallista valtaa ja alueellisuutta. Poliittiset rajat erottavat toisistaan yhteiskunnallisia entiteettejä, esimerkiksi valtioita ja Suomen kuntia. Tämän tyyppiset rajat perustuvat erilaisten ihmisryhmien välisiin sopimuksiin ja ovat Paasin mukaan usein myös kiistanalaisia.¹²² On hyvä huomata, että Suomen kuntapolitiikasta puhuttaessa kuntien väliset rajat hyväksytään ihmisten kesken lähes yksimielisesti, vaikka poliittinen prosessi rajoista sopimisen taustalla voikin olla riitaisia. Tässä tutkimuksessa rajalla tarkoitetaan Loimaan kaupungin ja kunnan toisistaan erottavaa poliittista rajaa.

Pääasiassa poliittisilla rajoilla erotetaan eri poliittisten entiteettien vallankäyttö toisistaan.¹²³ Poliittisilla rajoilla voi kuitenkin olla myös konkreettisesti näkyviä ilmentymiä. Rajat piirretään kartalle erottamaan esimerkiksi valtioiden hallussaan pitämä maa-alue toisistaan. Useimmissa maailmaa kuvaavissa kartoissa valtiot erotetaan toisistaan karttaan piirretyillä rajaa merkitsevillä viivoilla. Suomen kuntien kohdalla näin kuitenkin harvemmin tehdään vaan kuntien rajoja esitetään kartalla lähinnä juuri tähän tarkoitukseen laadituissa kuntakartoissa. Joissain tapauksissa poliittiset rajat voivat näkyä myös konkreettisina merkkeinä luonnossa. Esimerkiksi Suomen ja Venäjän välinen valtioiden raja on merkitty puuttomalla vyöhykkeellä, jonka leveys on parista sadasta metrillä muutamaan kilometriin. Heta Lähdesmäki kuvaa kulttuurihistorian väitöskirjassaan, että tällaisen rajan ylittäessään jopa sudet voivat havaita ylittävänsä jotain konkreettista vaikeivat ymmärräkään poliittista ulottuvuutta, jota rajamerkinnällä halutaan ilmaista.¹²⁴ Mikäli sudetkin pystyvät havaitsemaan tämänkaltaisen rajamerkinnän, ihminen ei voi olla sitä ollen huomaamatta ja hänen täytyy tiedostaa siirtyvänsä toisen poliittisen yksikön vallan alle rajan ylittäessään.

Kuntien rajoja ei Suomessa merkitä yhtä konkreettisesti eikä Suomen metsistä löydy puuttomia alueita merkitsemässä kuntien välisiä rajoja. Kuntien ja maakuntien välisiä rajoja merkitään kuitenkin suurimmille teille tienvarsikylteillä, jotka kertovat kuntarajan ylittämisestä.

---

¹²² Paasi 2002, 154–164.

¹²³ Paasi 2002, 163.

¹²⁴ Lähdesmäki 2020, 249–251.

Loimaan kunnan ja kaupungin välisillä teillä oli kuntaliitoksen tapahtuessa viisi kunnan vaihtumisesta kertovaa kylttiä.¹²⁵ Tällaiseen tienvarsikylttiin ei huomio kiinnity yhtä lailla kuin valtion rajaan ja sellaisesta voi ajaa ohi myös sitä huomaamatta. Kyltit ovat kuitenkin kuntarajojen konkreettisia osoittajia. Nähdessään Loimaan kunnan nimen tienvarsikyltissä, se muistuttaa oman kotikunnan olemassaolosta. Niina Koskihaaran mukaan kuntaliitostilanteissa rajat ja niitä osoittavat merkinnät ovat yksi asia, joihin tukeudutaan ja jotka merkitsevät ”meidän” olemassaoloa.¹²⁶

Loimaalla kuntarajoja merkitseviä kylttejä alettiin poistamaan heti kuntaliitoksen tultua voimaan vuoden 2005 alussa. Työ olisi kuitenkin ilmeisesti pitänyt saada valmiiksi välittömästi, koska *Loimaan Lehden* tekstiviestipalstalla kyltit koettiin häiritsevinä, kun vain viikko oli vuoden vaihtumisesta ja liitoksen voimaan tulosta kulunut. ”Hitaasti niitä näköjään otetaan pois, kun Loimaan kunta tulee vähän väliä vastaan.”, ihmetteli nimetön kirjoittaja lehden tekstiviestipalstalla.¹²⁷ Myös Olli Tiisanoja valitteli asiaa kirjoituksessaan, koska näin ”Valtatien kulkijoille jää epäselväksi ovatko kaupunki ja kunta todella yhdistyneet.”¹²⁸

Kun aiemmin kuvasin miten uusi kaupungintalo voi ilmaista kuntaliitosta ja uutta kuntaa, toimivat vanhat opastekyltit juuri päinvastaisella tavalla. Kuntaliitoksen jo tapahduttua muistuttavat vanhan kunnan opasteet menneestä ajasta ja nyt kadonneesta kotikunnasta. Kuten Tiisanojan kirjoituksessa, kyltit voivat aiheuttaa negatiivisen kokemuksen menneisyydestä. Tiisanoja totesi myöhemmässä kirjoituksessaan vuoden 2005 lopussa, että kaikki merkit entisestä Loimaan kaupungista ja kunnasta olisi poistettava ympäristöstä. ”Kun vielä opitaan tarkasti kuntarajat voidaan sitten puhua vapaammin uudesta, koko Loimaan seutua koskevasta kuntaliitoksesta.”¹²⁹ Loimaan kunnan nimen näkyminen teiden varsilla esti siis kokemuksen uudesta yhtenäisestä Loimaasta.

Satu Sorvalin mukaan sanomalehtikirjoituksissa esiintyvä ärtymys kohdistuu usein vallanpitäjiin.¹³⁰ Tienvarsikylteistä huolehtii lähes aina julkisen vallan ylläpitämä toimija, tiestä riippuen joko kunta tai valtio. On kuitenkin vaikea nähdä, että yksittäinen kyltti kadulla aiheuttaa niin suurta ärtymystä lehden lukijassa, että hän käyttää aikaa ja vaivaa kirjoittaakseen lehteen mielipidekirjoituksen. Kylttien näkeminen katujen varsilla laukaisikin todennäköisesti

---

¹²⁵ *Loimaan Lehti* 18.12.2004.

¹²⁶ Koskihaara 2016, 154–155.

¹²⁷ *Loimaan Lehti* 8.1.2005.

¹²⁸ *Loimaan Lehti* 3.3.2005.

¹²⁹ *Loimaan Lehti* 29.12.2005.

¹³⁰ Sorvali 2023, 69.

ärtymyksen jotain suurempaa kohtaan. Tässä tapauksessa se oli todennäköisesti kuntaliitos. Kylteistä kirjoittaneet olivat todennäköisesti kannattaneet kuntaliitosta ja ehkä odottaneetkin sitä vuosikymmeniä. Nyt kun kuntaliitos oli lopulta tapahtunut, muutos ei näkynyt heidän mielestään tarpeeksi nopeasti.

Loimaan kunnan nimen lisäksi Olli Tiisanojaa häiritsi katukuvassa myös vanhan Loimaan kaupungin vaakuna. Tiisanojan mukaan:

”Nyt ja tulevaisuudessakin on vain yksi Loimaa. Tämä yhteiselo välillä vielä pahasti pätkii. Olisi ehdottoman tärkeitä, että viimeisetkin kahdesta kunnasta kertovat tunnukset ja nimet poistettaisiin käytännöstä. Siksi entinen Loimaan kaupungin puntarivaakuna tulisi poistaa valtatie 9:n ja Lamminkadun tilapäisliittymässä olevasta isosta usean yrityksen mainospylväästä.”¹³¹

Kuntien vaakunoita alettiin Suomessa ottaa käyttöön 1950-luvulla. Vaakunoiden historiaa ja heraldiikkaa Pro gradu -tutkielmassaan käsitelleen Isto Peltosen mukaan idea kuntien vaakunoista on peräisin Ruotsista, jossa kunnat alkoivat käyttää vaakunoita 1930-luvulla. Kaupungit olivat toki käyttäneet esimerkiksi erilaisia sinettimerkkejä jo keskiajalta lähtien, mutta idea kuntien vaakunoista on peräisin juuri Ruotsista. Suomessa asian otti esille ensimmäisenä Kotiseutu-lehden päätoimittaja Esko Aaltonen vuonna 1947. Asia saikin nopeasti kannatusta ja vuonna 1949 tuli voimaan laki, jossa kunnille annettiin oikeus kunnallisvaakunan käyttöön. Prosessi eteni kuitenkin melko hitaasti ja vasta 1969 kaikille Suomen kunnille oli vahvistettu oma vaakuna.¹³²

Sekä Loimaan kaupungin että Loimaan kunnan vaakunat otettiin käyttöön vuonna 1952. Molemmissa vaakunoissa on vilja-aihe merkitsemässä Loimaan alueelle tärkeää maanviljelyä. Sen lisäksi kaupunginvaakunassa on puntari merkkinä kaupankäynnistä.¹³³ Arto Kosken laatimassa ehdotuksessa Loimaan yhdistymissopimukseksi ehdotettiin, että yhdistynyt Loimaa käyttää Loimaan kunnan vanhaa vaakunaa.¹³⁴ Tämän tarkoituksena oli todennäköisesti tasa-
puolisuus. Koska uuden Loimaan nimeksi tulisi Loimaan kaupunki, tulisi tasapuolisuuden nimissä kaupungille kunnan entinen vaakuna. Näin myös lopulta toimittiin.

Joissain tapauksissa kuntaliitosten yhteydessä on uudelle kunnalle päätetty riitojen välttämiseksi valita kokonaan uusi vaakuna tai nimi. Käsitelen kuntien nimiä tarkemmin tämän

---

¹³¹ *Loimaan Lehti* 29.12.2005.

¹³² Peltonen 2013, 9–14.

¹³³ Haikonen 1982, 118 & 144.

¹³⁴ Koski 2003, liite 1 s. 4.

työn seuraavassa luvussa. Kokonaan uusi vaakuna on kuntaliitoksessa valittu esimerkiksi Kouvolassa vuonna 2009, jossa kuusi kuntaa yhdistyi ja uudessa vaakunassa on siksi kuusi-sakarainen kuvio. Siikajoen ja Ruukin kuntaliitoksessa Pohjois-Pohjanmaalla vuonna 2007 uusi vaakuna muodostettiin ottamalla elementtejä molemmista.¹³⁵ Myös Loimaalla vastaavaa yhdistämistä ehdotettiin. Florian Schimidtin luoma yhdistelmä kahdesta vaakunasta oli esillä *Loimaan Lehdessä* loppuvuonna 2004.¹³⁶ Käyttöön otettavasta vaakunasta oli jo tässä kohtaa tehty päätös eikä aiheesta keskusteltu sen enempää. Kaupungintalon seinään vaihtunut vaakuna vaihdettiinkin jo ennen kuntaliitoksen voimaantuloa.¹³⁷ Mikäli ehdotus olisi tullut esille aikaisemmin, olisi se saattanutkin nousta keskusteluun mukaan.

Isto Peltosen mukaan tutun vaakunan vaihtuminen uuteen on ollut herkkä aihe useissa kuntaliitostilanteissa ja tutusta tunnuksesta ei haluttaisi luopua.¹³⁸ Toisaalta Minna Mäkisen mukaan Jyväskylän ja Säynätsalon kuntaliitoksessa vuonna 1993, oman vaakunan menettäminen ei suuremmin haitannut. Työläisenemmistöisessä Säynätsalossa vaakunat nähtiin enemmän eliitin symboleina.¹³⁹ Loimaallakaan vaakunan vaihto ei vaikuta herättäneen suurta vastustusta ainakaan julkisesti. Ainoastaan Antti Hirvelää harmitti se, että Loimaan kaupungin vaakunaa ei poistettu siististi kaupungintalon seinästä vaan betoninen vaakuna hakattiin seinästä irti, jolloin se hajosi. Hirvelä kysyykin, että ”Voiko tällaisen entisen Loimaan kaupungin arvokkaan symbolin raiskaamisen kuitata kaupungissa vaikenemalla ja asiaan puuttumatta?”. Hirveläkään ei kuitenkaan kokenut vaakunan vaihtumista negatiivisena vaan häntä häiritsi kulttuuriperinnön katoaminen. Hirvelän mielestä seinässä roikkunut vaakuna olisi pitänyt museoida.¹⁴⁰

Vaakunan vaihtumista enemmän Loimaalla koettiin häiritseväenä uuden kaupungin myötä vaihtunut tunnus, jossa ei ollut kaupungin vaakunaa. Esimerkiksi Olli Tiisanojan mukaan ”Loimaa poikkeaa yleisestä käytännöstä erikoisella logolla”.¹⁴¹ Liisa Salminen puolestaan pohti: ”Olenko liian konservatiivinen, koska haluan nähdä Loimaan virallisissa ilmoituksissa vaakunan?”¹⁴² Isto Peltosen mukaan erilaiset logot tulivat kuntien vaakunoiden rinnalle käyttöön 1990-luvulta alkaen. Niitä on helpompi käyttää esimerkiksi markkinoinnissa

---

¹³⁵ Peltonen 2013, 46.

¹³⁶ *Loimaan Lehti* 8.12.2004.

¹³⁷ *Loimaan Lehti* 23.12.2004.

¹³⁸ Peltonen 2013, 47.

¹³⁹ Mäkinen 2007, 115–116.

¹⁴⁰ *Loimaan Lehti* 1.9.2005.

¹⁴¹ *Loimaan Lehti* 1.9.2005.

¹⁴² *Loimaan Lehti* 7.6.2005.

muunneltavuutensa vuoksi.¹⁴³ Koska valittu vaakuna ei aiheuttanut keskustelua, on vaikea uskoa, että uudesta logosta harmistuneet kirjoittajat rinnastaisivat sen varsinaisesti kuntaliitokseen. Liisa Salminen pohti kirjoituksessaan itsekin omaa konservatiivisuuttaan, joten on mielestäni perusteltua sanoa heidän vain kokevan perinteisten tapojen säilyttämisen tärkeäksi eivätkä koe varsinaisesta kuntaliitoksen aiheuttamaa tunnuksen vaihtumista negatiiviseksi.

Muiden konkreettisten asioiden lisäksi kuntaliitosta voivat ilmentää myös kokemukset yksittäisistä tapahtumista. Niina Koskihaara on tutkinut kyläyhdistysten identiteettiä ja kuntaliitosten vaikutusta niihin. Koskihaaran mukaan erilaiset tapahtumat lisäävät kyläyhteisöjen yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.¹⁴⁴ Saman havainnon voi varmasti nostaa myös asetta ylemmälle tasolle kunnan asukkaiden muodostamaan yhteisöön, ainakin kun kyseessä on suhteellisen pieni kunta tai kaupunki. Taina Syrjämaan mukaan yhteisöllisyyttä voi luoda esimerkiksi kaupungin järjestämä juhlapäivä ilotulitusten kera.¹⁴⁵ Näin toimittiin esimerkiksi Haapavedellä, jossa vuonna 1996 juhlittiin vuoden vaihtumista ja samalla Haapaveden muuttamista kunnasta kaupungiksi.¹⁴⁶ Myös Loimaalla vuoden vaihtumista aiottiin juhlaa vuoden 2004 vaihtuessa uuteen ja samalla uuden Loimaan aloittaessa.

Joulunajan vietto vuonna 2004 sai kuitenkin dramaattisen käänteen, kun Tapaninpäivänä Intian valtamerellä tapahtui maanjäristys, jonka synnyttämiin tsunamiaaltoihin menehtyi noin 300 000 ihmistä, heistä suomalaisia 179.¹⁴⁷ *Loimaan Lehden* tietojen mukaan loimaalaisia ei katastrofissa menehtynyt mutta kaksi loimaalaista lennätettiin Suomeen sairaalahoitoon.¹⁴⁸ Tsunamin aiheuttaman katastrofin vuoksi monessa suomalaisessa kaupungissa perinteeksi muodostunut uuden vuoden ilotulitus päätettiin perua. Näin toimittiin esimerkiksi Turussa.¹⁴⁹ Loimaalla ilotulitus päätettiin kuitenkin järjestää. Juhlapuheissaan torilla sekä uuden Loimaan kaupunginjohtaja Jorma Kopu että loimaalainen kansanedustaja Olavi Ala-Nissilä pahoittelivat Intian valtameren tapahtumaa. Ala-Nissilän mukaan kuitenkin: ”Tänään meidän on syytä katsoa eteenpäin.”¹⁵⁰ Aineiston perusteella ei voida sanoa, miksi ilotulitus päätettiin järjestää mutta syyt lienevät sekä taloudelliset että halu yhteisöllisyyden lisäämiseen uuden kaupungin aloittaessa.

---

¹⁴³ Peltonen 2013, 53,

¹⁴⁴ Koskihaara 2023, 108–109.

¹⁴⁵ Syrjämaa 2003, 7–13.

¹⁴⁶ Laukkanen 2013, 32.

¹⁴⁷ Onnettomuustutkintakeskus: *Aasian luonnonkatastrofi 26.12.2004*.

¹⁴⁸ *Loimaan Lehti* 31.12.2004.

¹⁴⁹ *Turun Sanomat* 15.9.2005.

¹⁵⁰ *Loimaan Lehti* 4.1.2005.

Vuoden vaihtumisen jälkeen ilotulituksen järjestäminen sai kuitenkin runsaasti kritiikkiä lehtikirjoittelussa. Lehden tekstiviestipalstalla nimimerkki ”Järki Käteen” kirjoitti: ”Jos Loimaalla oltais fiksuja niin ilotulituksen sijaan apua katastrofiin”. Nimettömäksi jääneen viestittäjän mukaan puolestaan: ”Ahneus ja oman navan tuijotus huipussaan Loimaan ilotulituspäätöksessä – eikö lähimmäisenrakkautta koeta tärkeämpänä kuin omaa historiaa?”.¹⁵¹ Lukuisissa muissakin kirjoituksissa kritisoitiin päätöstä järjestää ilotulitus eikä lahjoittaa rahoja sen sijaan hyväntekeväisyyteen. Nimimerkki ”-yx-”:n mukaan ”Uuden Loimaan nimeksi sopisi Junttila. Sen verran nolo juttu, että ilotulitusta ei peruttu.”¹⁵² Suurin osa kirjoituksista kritisoi ilotulista mutta joitakin eriäviäkin mielipiteitä näkyi. Nimimerkki ”Ei marttyyri”:n mukaan ilotulitus saatiin järjestää, koska ”Haloo elämä jatkuu, eläköön” ja Jukka Lindholm-Ventolan mukaan ilotulitus ei haitannut, koska tsunami johtui vain siitä, että ”Jumala halusi muistuttaa joulun sanoman ehkä unohtaneita rannalla löhöilijöitä.”¹⁵³

”Miksi Loimaalla tanssittiin loppiaisena vaikka kaikki muu ilonpito tässä maassa tuntuu olevan kiellettyä yhden luonnonilmiön takia?”.¹⁵⁴ Näin kysyi nimettömäksi jäänyt kirjoittaja lehden tekstiviestipalstalla. Juhlimisesta luopumisella jonkin negatiivisen vuoksi on Suomessa pitkät perinteet. Esimerkiksi tanssiminen kiellettiin käytännössä kokonaan toisen maailmansodan aikaan. Kieltoa perusteltiin tuolloin kuitenkin jo samalla tavalla kuin Intian valtameren katastrofin aikaan. Tanssiminen oli moraalisesti väärin, koska se loukkasi rintamalla menehtyneitä sotilaita.¹⁵⁵ Samaa perustelua käytettiin myös tsunamin tapauksessa. Juhliminen ja ilotulituksen järjestäminen koettiin loukkaavana tsunamissa menehtyneitä kohtaan.

Ilotulitukseen kohdistuvan kritiikin ajoittuminen juuri kuntaliitoksen aikaan aiheutti sen, että negatiiviset kirjoitukset kohdistuivat nimenomaan uuteen Loimaaseen. Yhteisöllisyyttä kasvattavaksi tapahtumaksi tarkoitettu juhlatilaisuus muuttui tilaisuudeksi kritisoida uutta kaupunkia. On mielestäni selvää, että jos kyseessä olisi ollut tavallinen uuden vuoden juhla ilman kuntaliitosta, olisi ilotulitus peruutettu. Ilotulituksesta muodostui kuitenkin lehtikirjoitusten perusteella pääosin negatiivisesti vastaanotettu tilaisuus. Esimerkiksi Hannu Knuutila kirjoitikin, että ”Uusi Loimaa olisi voinut jäädä historiankirjoihin näyttävästi lahjoittamalla ilotulitusrahat hyökyaaltojen uhrien hyökyaaltojen uhrien avustamiseen.”¹⁵⁶ Kirjoitusten perusteella

---

¹⁵¹ *Loimaan Lehti* 31.12.2004.

¹⁵² *Loimaan Lehti* 6.1.2005.

¹⁵³ *Loimaan Lehti* 11.1.2005.

¹⁵⁴ *Loimaan Lehti* 11.1.2005.

¹⁵⁵ Tikka & Nevala 2020, 233–235.

¹⁵⁶ *Loimaan Lehti* 31.12.2005.

ei kuitenkaan pysty varmasti toteamaan, että niissä esiintyvä ärtymys kohdistuisi suoranaisesti kuntaliitokseen. Myös kuntaliitosta kannattaneet ihmiset saattoivat ajatella, että ilotulituksen järjestäminen oli mautonta.

On kuitenkin huomattava, että lehtikirjoituksissa kokemukset itse tapahtumasta eivät nouse esille millään tavalla. Aiheeseen liittyvät negatiivissävytteiset kirjoitukset käsittelevät ainoastaan tapahtuman symboliikkaa. Tapahtumasta kirjoitetussa lehtiartikkelissa tapahtuma näyttää haastatelluille ihmisille positiivisena kokemuksena vaikkakin tunnelma oli ilmeisen ristiriitainen. Toimittaja Anu Salon mukaan ”Vuodenvaihteen erityispiirteet vaihtelivat ilon ja surun tunnusmerkkien vuorotellen.”¹⁵⁷

Niina Koskihaaran mukaan ihmiset voivat yhdistää kuntaliitoksen erilaisiin konkreettisiin asioihin, kuten kunnan symboleihin, palveluihin, rakennuksiin tai ympäristöön, mikäli niissä tapahtuu muutoksia.¹⁵⁸ Näin tapahtui myös Loimaalla. Kuntaliitoksen aiheuttama ärtymys kanavoitui joissain kirjoittajissa sen aiheuttamiin muutoksiin ja niiden avulla kirjoituksissa oli mahdollista konkretisoida kuntaliitosta. Ärtymyksen lisäksi muutoksista kirjoitettiin kuitenkin suuremmalti neutraalisti vaikkakin negatiivissävytteisesti. Voimakas vastakkainasettelu kunnan ja kaupungin välillä ei näkynyt keskustelussa muutoksista juurikaan. Seuraavassa alaluvussa käsittelemme sitä, miten keskustelu muutoksista muuttui 2000-luvulle tultaessa ja miten vastakkainasettelu hiipui.

2.4 ”Herätyskokouksesta luterilaiseen arkeen” – Kuntaliitoksen hiljainen hyväksyntä

”Koko maakunta kärsii Loimaiden riitelystä”, totesi Varsinais-Suomen seutukaavajohtaja Raimo Narjus vuoden 1991 lopulla. Narjuksen mukaan ”Jokaisen pitäisi nähdä vähän nokkaansa pidemmälle” ja ”Asioista olisi pitänyt sopia jo aikoja sitten”.¹⁵⁹ Loimaan kaupungin ja kunnan välinen yhteistyö oli huomattavan vaikeaa, Suomen mittakaavassa jopa poikkeuksellisen haastavaa. 1990-luvun alussa *Loimaan Lehdessä* käytiin kiivasta keskustelua kuntaliitoksen mahdollisuudesta ja käytettiin välillä kovaakin kieltä. Vastapuolta syytettiin valehtelusta, tiedotussodasta ja propagandasta.¹⁶⁰ Kuten olen edellä kuvannut ei tämä kova kielen käyttö kuitenkaan ulottunut kuntaliitoksessa mahdollisesti tapahtuviin muutoksiin asti. Muutoksista

---

¹⁵⁷ *Loimaan Lehti* 4.1.2005.

¹⁵⁸ Koskihaara 2016, 168.

¹⁵⁹ *Loimaan Lehti* 26.11.1991.

¹⁶⁰ Esim. *Loimaan Lehti* 19.12.1991 ja 21.12.1991.

toki lehdessä keskusteltiin, mutta muutoksia koskeneissa kirjoituksissa esiintyvä ärtymys suuntautui enemmän kuntaliitokseen itseensä ja muutokset olivat vain kanava vastustaa kuntaliitosta yleisesti.

Olen aiemmin kandidaatin tutkielmassani osoittanut, että keskustelu 1990-luvun alussa oli henkilöitynyt tiettyihin poliitikkoihin. Näitä olivat kuntaliitosta kannattaneet kaupunginjohtaja Ilkka Vainio ja kunnanvaltuutettu, kansanedustaja Heikki Perho. Kuntaliitosta vastustivat puolestaan kunnanjohtaja Jorma Kopu ja kunnanvaltuutettu, yrittäjä ja entinen kansanedustaja Mauno Kurppa. Nämä kirjoittajat eivät kuitenkaan juurikaan kirjoitteet kuntaliitoksen aiheuttamista muutoksista vaan kirjoitukset keskittyvät lähinnä talouteen sekä vastapuolen syytelyyn. Kokemuksistaan muutoksista kirjoittivat muut lehden lukijat, jotka keskittyivät lähinnä pohdiskelemaan mahdollisia muutoksia, kuten uuden kaupungintalon tarvetta. Näiden mahdollisten muutosten avulla kuntaliitosta oli mahdollista konkretisoida ja oma näkökanta tuoda helposti ymmärrettäväksi.

1990-luvun alun keskustelu kuntaliitoksesta päättyi Loimaan kunnassa järjestettyyn kansanäänestykseen, jossa kuntaliitos tyrmättiin huomattavalla enemmistöllä. Osoitin kandidaatin tutkielmassani, että tämän tuloksen suurimpana arkkitehtinä voi pitää kunnanjohtaja Jorma Kopua, joka suorastaan villitsi kunnan asukkaita ennen äänestystä järjestetyssä yleisötilaisuudessa. Kopua kutsuttiinkin lehtikirjoituksissa äänestyksen jälkeen jopa Loimaan kunnan kunninkaaksi ja verrattiin herätysliikkeiden johtajiin.¹⁶¹

2000-luvulle tultaessa vastakkainasettelu lehtikirjoituksissa väheni huomattavasti. Suurimpana syynä tälle voi pitää edellä mainittujen aktiivisimpien kirjoittajien poissaoloa lehden palstoilta. Mauno Kurppa menehtyi vuonna 1999 ja Heikki Perho jätti poliittisen päätöksenteon vuonna 1996. 2000-luvulle tultaessa kaupunginjohtaja Ilkka Vainio luopui kaupunginjohtajan tehtävästä lopulta riittävästi ja kunnanjohtaja Jorma Kopu kääntyi kannattamaan liitosta. Varsinkin Kopun mielen vaihdoksen merkitystä ei voi vähätellä. Kun merkittävin kuntaliitosta vastustanut henkilö kääntyy sen kannalle, se on varmasti vaikuttanut myös muiden ihmisten mielipiteisiin.

Myös keskustelu muutoksista muuttui. 1990-luvun alussa kirjoituksissa pohdittiin vielä muutoksia palveluihin ja virastorakennuksiin. 2000-luvulle tultaessa kirjoituksissa esiintyvät muutokset ovat vähäpätöisempiä, kuten vaakunoita ja tienvarsikylttejä. Myös näillä muutoksilla

---

¹⁶¹ *Loimaan Lehti* 9.1.1992 & 16.1.1992

kuntaliitosta pystyi konkretisoimaan. Muutokset koettiin kuitenkin koko ajan pääasiallisesti negatiivisesti tai neutraalisti eikä yksikään kirjoittaja aineistossa ollut sitä mieltä, että kuntaliitoksesta seuraisi varsinaisesti positiivisia muutoksia. Koska kokemukset muutoksista olivat kirjoituksissa suurempia 1990-luvun alussa, voi tämän nähdä tarkoittavan sitä, että myös kuntaliitosta vastustettiin suuremmin silloin.

Kuntaliitosta kannattavat kirjoitukset perustelivat liitosta 1990-luvun alussa lähinnä sillä, että kahden erillisen Loimaan olemassaolo koettiin järjettömäksi. 2000-luvulle tultaessa kuntaliitosta puolustettiin myös ainoana keinona säilyttää nykyiset, hyväksi koetut kunnallisen palvelut kevyemmällä hallintorakenteella, jonka kuntaliitos mahdollistaisi. 1990-luvun alussa liitosta taas vastustettiin käyttäen syynä Loimaan kunnan hyvää taloutta, mutta 2000-luvulle tultaessa kunnan taloustilanne oli heikentynyt niin paljon, ettei tämä käynyt enää perusteluksi kirjoituksissa. Liitosta puolustettiin nyt niin ikään muutosten kautta. Palvelut olisi mahdollista säilyttää myös itsenäisessä Loimaan kunnassa. Liitosta vastustettiin pelkästään juuri Loimaan kunnassa. Yhdenkään liitosta vastustanutta kirjoitusta ei ole mahdollista tulkita kaupunkilaisen kirjoittamaksi.

Loimaalaiset kokivat kuntaliitoksen mahdollisesti mukanaan tuomat muutokset lopulta varsin vähäpätöisinä. Palvelujen keskittämisestä tai niiden leikkaamisesta ei kirjoituksissa puhuta käytännössä lainkaan. Kuntaliitosta kannattavissakaan kirjoituksissa ei suoraan todeta, että ilman kuntaliitosta, on edessä leikkauksia kuntalaisten palveluihin. Suurinta keskustelua herättivät pienemmät konkreettiset asiat, joista kuntalaisilla oli konkreettisia kokemuksia kaupunkiympäristössä. Pienemmistä asioista, kuten tienvarsinkylteistä on myös helpompi kirjoittaa kuin suurista hallinnollisista kokonaisuuksista.

Lehtikirjoitusten perusteella liitoksen kannatus oli kasvanut 2000-luvulle tultaessa. Tähän vaikuttivat Loimaan kunnan heikentynyt taloustilanne ja se, että liitoksen aktiivisimmat vastustajat joko vaihtoivat mieltä tai eivät enää osallistuneet julkiseen keskusteluun. Kuntaliitoksen ei enää koettu aiheuttavan yhtä suuria muutoksia kuin 1990-luvun alussa ajateltiin. Tähän suurin syy lienee juuri Loimaan kunnan huonontunut taloudellinen tilanne. Jarmo Rasi kirjoitti alkuvuodesta 2002 ”Jottain tarttis tehdä”.¹⁶² Näin todennäköisesti ajatteli yhä suurempi osa Loimaan kuntalaisista. Itsenäisenä kuntana olo ei ollutkaan toiminut niin hyvin kuin 10 vuotta siten ajateltiin ja nyt oli tullut aika kokeilla jotain muuta. Sari Puustisen mukaan ihmiset ovat

---

¹⁶² *Loimaan Lehti* 24.1.2002.

jossain tapauksissa kyllästyneet jatkuvaan kuntaliitoskeskusteluun ja ovat hyväksyneet asian vain saadakseen asian pois päiväjärjestyksestä.¹⁶³ Näin todennäköisesti kävi myös Loimaalla. Asian sanoitti lehdessä esimerkiksi Mauno Yli-Hollo: ”Kyllä minusta tätä asiaa on jo tarpeeksi jahkattu. Nyt on yhdistymisen aika.” Yli-Hollon mukaan varsinaisia hyötyjä liitoksesta ei ollut mutta keskusteluun oli vain lopulta kyllästytty.¹⁶⁴ Kun asiasta keskusteltiin julkisuudessa vuosikymmenestä toiseen, ei lehtenkään jaksettu tai viitsitty kirjoittaa kiihkeästi kuntaliitosta vastustavia kirjoituksia. Lopulta kun selvitysmies Arto Koski suositteli selvityksessään kuntien yhdistymistä, keskustelu taantui lopullisesti ja liitos pääsi tapahtumaan yllättävän sopeutuisesti. Tai niin kuin asia *Loimaan Lehden* otsikossa ilmaistiin, siirryttiin ”Herätyskokouksesta luterilaiseen arkeen.”¹⁶⁵

---

¹⁶³ Puustinen 1998, 68.

¹⁶⁴ *Loimaan Lehti* 17.4.2003

¹⁶⁵ *Loimaan Lehti* 17.4.2003.

3 Kuntalaisesta loimaalaiseksi – Kotiseudun kokeminen kuntaliitoksessa

3.1 Nimipulmia kylästä ja kirkoista

Paikkojen nimillä on merkittävä osa ihmisen kokeman elinympäristön hahmottamisessa. Niemeämällä paikkoja ihmiset jäsentävät ympäristöönsä. Nimet helpottavat myös muistamaan paikoissa tapahtuneita asioita.¹⁶⁶ Paikkojen nimet eivät osoita vain jonkin asian fyysistä sijaintia, vaan niille syntyy erilaisia merkityksiä ihmisten toiminnan seurauksena. Tämän seurauksena paikkojen nimet alkavat välittää merkityksiä niin fyysisestä ympäristöstä kuin ihmisten yksilöllisistä tai kollektiivisista kokemuksista.¹⁶⁷ Nimistöntutkija Sirkka Paikkalan mukaan tämän kaltainen ”mentaalinen paikkatieto” kiinnittää ihmisen johonkin paikkaan ja paikasta muodostuu osa ihmisen identiteettiä.¹⁶⁸

Kuntien nimillä on niiden asukkaille voimakas symbolinen arvo. Oman kotikunnan nimellä ilmaistaan kotipaikkaa, yhteenkuuluvuutta muiden kunnan asukkaiden kanssa ja kunnan asukkaiden yhteistä historiaa. Myös paikkakuntien ulkopuoliset ihmiset yhdistävät kuntien nimet johonkin siellä kokemaansa asiaan tai kuntaan muutoin liittyvään muistoon.¹⁶⁹ Esimerkiksi Turku saattaa jollekin tarkoittaa festivaaliviikonloppua Ruisrockissa, jollekin toiselle siellä asuvaa isoäitiä vaikkei olisi koko kaupungissa ikinä itse käynytään.

Kuntaliitostilanteissa kuntien nimissä tapahtuu väkisinkin jotakin. Kun useampi kunta yhdistyy, voi uudella kunnalla olla vain yksi nimi. Kuntien nimiä muuttuu, niitä katoaa tai kunnan nimi muuttuu tarkoittamaan hallinnollisesti jotain uutta asiaa, kuten kaupunginosaa. Suomen kielen lautakunta antoi vuonna 2006 edelleen voimassa olevan suosituksen kuntien nimen valitsemisesta kuntaliitostilanteissa. Sen mukaan suotavinta olisi valita uuden kunnan nimeksi jonkin yhdistymässä olevan kunnan nimi. Mahdollinen voisi olla myös esimerkiksi jonkin historiallisen alueen nimi, johon kaikki yhdistyvät kunnat ovat jollain tavalla aikoinaan kuuluneet. Tällaisia voivat olla esimerkiksi historialliset linnaläänit tai käräjäkunnat.¹⁷⁰

---

¹⁶⁶ Vilkuna 2016, 143.

¹⁶⁷ Koskihaara 2023, 119.

¹⁶⁸ Paikkala 2009.

¹⁶⁹ Paikkala 2009.

¹⁷⁰ Kotimaisten kielten keskus: *Yhdistyvien kuntien nimet. Suomen kielen lautakunnan suositus 13.2.2006.*

Uusia kuntia onkin Suomessa nimetty varsin monilla eri tavoilla. Esimerkiksi vuonna 2009 tapahtuneissa kuntaliitoksissa uuden kunnan nimeksi valittiin muun muassa suurimman liitokseen osallistuneen kunnan nimi kuten Salo ja Hämeenlinna.¹⁷¹ Dragsfjärdin, Kemiön ja Västtanfjärdin yhdistyessä uuden kunnan nimeksi tuli niiden jakaman saaren mukaan Kemiönsaari. Vammala, Äetsä ja Mouhijärvi puolestaan muodostivat historiallisen pitäjän mukaan nimetyn Sastamalan. Kestilä, Piippola, Pulkkila ja Rantsila taas yhdistyvät Siikalatvaksi, joka on uudissana.¹⁷²

Uuden kunnan nimen valinnasta voi muodostua myös pitkä ja vaikea prosessi. Näin kävi esimerkiksi Paraisten alueen kuntaliitoksessa vuonna 2009. Koska nimestä ei päästy sopuun, valitsi valtiovarainministeriö uuden kunnan nimeksi Länsi-Turunmaan. Nimeä pidettiin kömpelönä ja osin keinotekoisenaakin. Asiasta järjestettiin lopulta neuvoa antava kansanäänestys vuonna 2011, jossa kuntalaiset äänestivät kunnan uudeksi nimeksi Paraisen. On huomattava, että lähes kaikki nimenvaihtoa äänestäneet asuivat entisen Paraisten kaupungin alueella. Muissa liitoskunnissa, Nauvossa, Korppoossa, Houtskarissa ja Iniössä olisi haluttu säilyttää nimitys Länsi-Turunmaa.¹⁷³

Kun kyseessä on maalaiskunnan ja siitä aikanaan erotetun kauppalan tai kaupungin kuntaliitos, ei uuden yhdistyneen kunnan nimeäminen ole yleensä tuottanut samanlaisia ongelmia. Vaikka ihmisten identiteetti voi olla vahvasti esimerkiksi maalaiskuntalainen, sisältyy tavallisesti maalaiskunnan nimeen sama termi kuin kaupungin nimeen. Näin oli esimerkiksi Porvoossa, jossa Porvoo ja Porvoon maalaiskunta yhdistyivät vuonna 1997. Sari Puustisen mukaan osa maalaiskunnan asukkaista identifioi itsensä jo valmiiksi porvoolaisiksi, vaikka osa kutsuikin itseään ”Porvoon maalaiskuntalaiseksi”. Kun uutta kaupunkia nimettiin, ei muita vaihtoehtoja kuin Porvoo edes mietitty.¹⁷⁴

Myös Loimaalla uuden kaupungin nimeäminen sujui ilman ainakaan julkisuuteen kantautuneita kiistoja. Loimaan uuden kaupunginhallituksen puheenjohtaja Mika Mutala totesikin *Suomen Kuvalehden* haastattelussa kuntaliitoksen jälkeen, että ”Nimi taisi olla ainut asia, josta ei riideltä”.¹⁷⁵ Arto Koski esitti kuntaliitosselvityksessään uuden Loimaan nimeksi Loimaata ja tämä toteutuikin ilman vastustelua.¹⁷⁶ Porvoon tapaan osa Loimaan asukkaista on kuitenkin

---

¹⁷¹ Koskihaara 2023, 120.

¹⁷² Paikkala 2009.

¹⁷³ Koskihaara 2009, 121.

¹⁷⁴ Puustinen 1998, 77–78.

¹⁷⁵ *Suomen Kuvalehti* 36/2006.

¹⁷⁶ Koski 2003, liite 1.

saattanut identifioinut itsensä nimenomaan Loimaan kuntalaiseksi eikä loimaalaiseksi. Tarkastelen tätä tarkemmin työn seuraavassa alaluvussa.

Tutkimassani lähdeaineistossa ei esiinny ainuttakaan vakavasti otettavaa kirjoitusta minkään muun nimen puolesta. 1990-luvun alussa nimestä ei keskusteltu paikallislehdessä lainkaan. 2000-luvulla uudelle kaupungille esitettiin muitakin nimiä mutta nämä kirjoitukset on helppo todeta sarkastisen humoristisiksi. Kaupungin nimeksi ehdotettiin niin Junttilaa kuin myös Junttila Cityä.¹⁷⁷ Näissä tekstiviestipalstalle kirjoitetuissa viesteissä kritisoitiin paikkakunnan poliittista kulttuuria. Painettu media oli jo tässä vaiheessa selvästi muuttumassa ja tekstiviestipalstalle kirjoittaminen oli huomattavasti helpompaa kuin perinteisen mielipidekirjoituksen. Ennen tekstiviestipalstaa tämän kaltaiset hassuttelut olisivatkin ehkä jääneet lähettämättä. Kaupungin nimeksi ehdotettiin myös sekä Loimaan kuntakaupunkia että Kunta-Loimaata.¹⁷⁸ Kunta-Loimaa lienee humoristinen väännös Kanta-Loimaasta, käytössä olleesta termistä, jonka tarpeellisuudesta loimaalaiset olivat erimielisiä.

Vaikka Loimaan tapauksessa ei uuden kaupungin nimi herättänyt tunteita, saattavat kuntaliitoksessa myös muut kuntaan liittyvät nimitykset muuttua. Historiantutkimuksessa niin sanottu kielimaisematutkimuksella on tutkittu julkisessa kaupunkitilassa tapahtuvaa vallankäyttöä ja esimerkiksi sitä, miten vähemmistökieliä on yritetty tukahduttaa häivyttämällä ne näkyvässä olevasta julkisesta tilasta.¹⁷⁹ Samanlaista vallankäyttöä tukahduttamalla on mielestäni mahdollista tehdä myös kielen sisällä häivyttämällä tiettyjä termejä ja sanoja niin julkisesta tilasta mutta myös muusta käytöstä. Näin toimittiin esimerkiksi Sastamalassa vuonna 2009. Kuntaliitoksen yhteydessä uusi kunnanhallitus päätti muuttaa kaikkien uuden kunnan postitoimipaikkojen ja samalla -numeroiden nimeksi Sastamala. Kunnanhallituksessa oli myös halua muuttaa kadunvarsikyltteihin nimi Sastamala aiempien kuntien nimien sijaan mutta teitä hallinnoinut valtio ei tähän ryhtynyt kustannussyistä.¹⁸⁰ Kunnanhallituksen tavoitteena lienee ollut tavoitella yhtenäisyyttä uudelle kunnalle ja sen uudelle nimelle, joka ei ollut ollut käytössä sitten 1800-luvun kirkkopitäjäaikojen. Samalla seurauksena oli kuitenkin vanhojen kuntien nimien katoaminen kartalta ja julkisesta tilasta. Tilanne koettiin harvinaisen raskaasti etenkin Mouhijärvellä, jossa asukkaat nimesivät kylänsä keskusaukion uudestaan Mouhijärventoriksi.

---

¹⁷⁷ *Loimaan Lehti* 9.12.2004 & 6.1.2005

¹⁷⁸ *Loimaan Lehti* 4.12.2004 & 16.12.2004.

¹⁷⁹ Sjöblom & Kolehmainen 2025, 326.

¹⁸⁰ Vilkuna 2016, 144.

Näin ei nimi katoaisi kartalla, vaikka niin muutoin saattaisi käydäkin. Tatuoipa joku oman kadonneen postinumeron nimen ikiajoiksi ihoonsakin.¹⁸¹

Loimaalla ei kuntaliitoksen aikaan ajauduttu yhtä radikaaliin toimintaan mutta kylien nimet herättivät kuitenkin keskustelua ja ne koettiin ilmeisen tärkeiksi. Näin teki erityisesti Loimaan kunnan keskustaajama Hirvikoski. Lehdessä käytiin aktiivista keskustelua taajaman nimestä ja etenkin siitä tulisiko sen nimeksi muuttaa Hirvikosken sijaan Kanta-Loimaa. Nimitys Kanta-Loimaa on suhteellisen uusi ja se esiintyi kuntaliitoksen aikaan Loimaan kunnan alueen seurakunnan nimessä. Seurakunta muutti nimensä Loimaan seurakunnasta Kanta-Loimaan seurakunnaksi 1970-luvulla ilmeisesti erottuakseen paremmin Loimaan kaupunkiseurakunnasta. Nimi vakiintuikin nopeasti ja esimerkiksi Jari Niemelä Suur-Loimaan Historia -sarjan kolmannessa osassa seurakunnasta kirjoittaessaan käyttää pelkästään tätä nimitystä vaikkei se historiallisesti oikea olekaan.

1990-luvun alussa ei Hirvikosken nimestä keskusteltu kuten ei kaupungin nimestäkään. Kuntaliitoksen kuitenkin hämmöittäessä alkoi *Loimaan Lehdessä* vilkas keskustelu Hirvikosken nimestä, jonka aloittajana toimi ilmeisesti paikallisen kotiseutuyhdistys Loimaa-seuran aktiivi kotiseutuneuvos Riitta Jumppanen. Hirvikosken nimen muuttamista Kanta-Loimaaksi kannatti aktiivisimmin Jumppasen lisäksi loimaalainen kansanedustaja Olavi Ala-Nissilä. Nimen muuttamista perusteltiin pääasiassa historiallisilla seikoilla ja esimerkiksi Ala-Nissilän mukaan se ”antaisi oikean kuvan Loimaan historiallisista juurista”.¹⁸² Nähdäkseni tällaisia historiallisia seikkoja ei kuitenkaan ollut olemassakaan ja etenkin kotiseutuneuvos Jumppasen on täytynyt alueen historiaa tuntevana tämä tietää. Olihan hän mukana esimerkiksi Suur-Loimaan historiategon -sarjan toimituskunnassa. Esimerkiksi Pauli Hollo kyselikin kirjoituksessaan: ”En ymmärrä mikä se [Kanta-Loimaa] on ja mihin se perustuu”.¹⁸³

Kuten aiemmin kerroin, on nimi Kanta-Loimaa keksitty 1970-luvulla ilmeisesti silloisen kirkkoherra Arvo Heikkalan toimesta selkeyttämään alueen seurakuntien nimityksiä. Hirvikosken¹⁸⁴ lähistöllä sijaitseva saman niminen Hirvikosken kylä puolestaan esiintyy kirkonkirjoissa ainakin jo vuonna 1571.¹⁸⁵ Jos asiaa perustellaan historiallisuudella, on vaikea nähdä miten muutama vuosikymmen sitten keksitty uusi seurakunnan nimi olisi parempi kuin

---

¹⁸¹ Vilkuna 2016, 144.

¹⁸² *Loimaan Lehti* 23.11.2004.

¹⁸³ *Loimaan Lehti* 3.6.2004.

¹⁸⁴ Hirvikoskella tarkoitetaan tässä yhteydessä sen nimistä Loimijoessa sijaitsevaa koskea.

¹⁸⁵ Laakso 1986, 130.

vuosisatoja samalla paikalla sijainnut kylä ja sen historiallinen nimi. Nimen vaihtoa kannattaneet perustelivat tätä sillä, että termi ”kanta” tarkoittaa jotain alkuperäistä, tässä tapauksessa alkuperäistä Loimaan alueen asutusta ja ensimmäistä alueen kirkkoa.¹⁸⁶ Historiallista taustaa tällaisestakaan ei kuitenkaan löydy historian tutkimuksesta. Esimerkiksi Veikko Laakson mukaan Loimaan alueen asuttamisen järjestyksestä ei ole olemassa selvyyttä mutta merkit ensimmäisestä asutuksesta voi sijoittaa entisen Alastaron kunnan alueelle Mälläisiin. Paikallisen perimätiedon mukaankaan Loimaan alueen vanhin kylä ei ole Hirvikoski.¹⁸⁷ Myöskään Loimaan ensimmäinen kirkko ei varsinaisesti sijainnut Hirvikosken kylän alueella vaan kylän ohi virtaavan Loimijoen toisella puolella.¹⁸⁸

Nimen vaihtoa vastustavat perustelivat tätä nimen Kanta-Loimaa keinotekoisuudella ja halulla säilyttää nykyiset kylien nimet. Miksi sitten merkittävätkin alueen poliitikot ja toimijat kansanedustajaa myöden halusivat muuttaa Hirvikosken nimen? Syy liittyy mielestäni lopulta kuntaliitokseen ja samalla tavalla kielelliseen tukahduttamiseen kuin aiemmin antamassani esimerkissäni Sastamalassa. Tämä on nähtävissä etenkin kansanedustaja Olavi Ala-Nissilän kirjoituksissa aiheesta. Ala-Nissilä perusteli asiaa Jumppasen tapaan historiallisilla seikoilla mutta keskustelun jatkuessa kirjoitti myös, että ”Tällainen nimi vaan yhdistäisi Loimaata”.¹⁸⁹ Ala-Nissilä ei asettunut kannattamaan kuntaliitosta missään vaiheessa suoraan mutta jo 1990-luvun alussa hänen kirjoituksistaan pystyi päättelemään hänen olevan kuntaliitoksen kannalla. Muuttamalla Loimaan kunnan keskustaajaman nimen lähemmäksi koko kaupungin nimeä, häipyä kartalta tavallaan muisto vanhasta kunnasta ja samalla uuden kaupungin voi nähdä yhtenäisempänä.

Juuri näin toimittiin myös aiemmin mainitsemassani Sastamalassa. Tämän näkökulman mukaan toimiminen on kuitenkin pulmallista ja esimerkiksi Janne Vilkun mukaan kuntaliitoksen vaikutusta ihmisten identiteettiin on mahdollista pehmentää nimenomaan aiemmissä nimissä pitäytymällä.¹⁹⁰ Kyynisestä näkökulmasta katsottuna Ala-Nissilän voi katsoa yrittäneen hyötyä aiemmin alkaneesta keskustelusta poliittisiin tarkoituksiin mutta tällaisesta ei ole

---

¹⁸⁶ Esim. *Loimaan Lehti* 30.11.2004.

¹⁸⁷ Laakso 1986, 50–56.

¹⁸⁸ Laakso 1986, 73–75. Loimaan ensimmäinen todistettavissa ollut kirkko rakennettiin 1400-luvulla. Samalla paikalla sijaitsi kirkkorakennus 1830-luvulle asti, jolloin se purettiin ja kuljetettiin Loimijokea pitkin Alastarolle, jossa se edelleen sijaitsee. Hieman aiemmin oli nykyinen Kanta-Loimaan kirkko rakennettu muutaman kilometrin päähän Hirvikosken kylään. Suojellulla vanhalla kirkonpaikalla on jäljellä 1700-luvulla rakennettu aita ja pieni hautausmaa.

¹⁸⁹ *Loimaan Lehti* 27.11.2004.

¹⁹⁰ Vilkuna 2016, 143.

suoria merkkejä. On kuitenkin vaikea keksiä mitään muutakaan syytä haluun vaihtaa yksittäisen kylän nimeä. Muista nimistä ei lehdessä kirjoitettu, ainoastaan kunnan tärkeimmästä osasta, sen hallinnollisesta keskukselta. Hirvikosken nimi ei lopulta vaihtunut vaan keskustelu loppui siihen, kun alueen postinumeron nimeksi vahvistettiin Loimaa.¹⁹¹ Muihin alueen postinumeroiden nimiin ei kajottu ja Hirvikoskella sijainneet kunnalliset palvelut kuten koulu ja terveysasema säilyttivät termin Hirvikosken nimissään.

Samalla kun Loimaan kunta ja kaupunki valmistelivat yhdistymistään, seurasi tästä tarve myös kirkollisen hallinnon uudistamiselle. Ainakaan julkisuudessa asiasta ei käyty keskustelua vaan kuntaliitoksen varmistuttua oli kaikille selvää, että myös Loimaan kaupunkiseurakunnan ja Loimaan kunnan alueella toimineen Kanta-Loimaan seurakunnan tuli yhdistyä. Vaikka kirkon asema ihmisten elämässä oli 2000-luvulle tultaessa vähentynyt huomattavasti, oli etenkin pienemmillä paikkakunnilla kirkolla edelleen merkittävä asema ainakin ihmisten identiteetin kannalta. Vuonna 2005 kun Loimaat yhdistyivät, kuului kaupungin asukkaista peräti 93 % evankelisluterilaiseen kirkkoon, kun koko Suomessa luku oli 82 %.¹⁹² Voi siis todeta, että Loimaalla kirkolla oli merkittävä asema ihmisten elämässä vaikkei moni välttämättä kirkossa vakituisesti käynytäkään.

Terhi Ainialan mukaan mikäli kaupunkilaiset saavat vaikuttaa kaupunkitilassa olevien paikkojen nimeämiseen se liittyy esimerkiksi rakennukset lähemmäs asukkaita. Tämä tapahtuu usein esimerkiksi antamalla tutuille rakennuksille lempinimiä.¹⁹³ Samaan tapaan rakennusten nimeämiseen voi vaikuttaa kirjoittamalla aiheesta sanomalehteen ja niin myös loimaalaiset tekevät. Kun seurakuntien yhdistyminen alkoi näyttää selvältä, alkoi *Loimaan Lehdessä* myös aktiivinen keskustelu siitä, tulisiko Loimaan kirkkojen nimiä vaihtaa.

Loimaalla oli vuonna 2005 ja on edelleen kolme kirkkorakennusta, 1777 rakennettu Metsämaan kirkko, 1837 valmistunut Kanta-Loimaan kirkko ja 1973 valmistunut Loimaan kaupunginkirkko. Metsämaan kirkko on pienehkö puukirkko ja sen nimen muuttamista ei kukaan sanomalehdessä ehdottanut. Kahden muun kirkon nimeämisestä käytiin puolestaan runsaasti keskustelua, johon osallistui lehdessä tavallisen kansan lisäksi myös esimerkiksi kirkon henkilökuntaa. Kanta-Loimaan kirkko on maaseudun kirkoksi varsin kookas ja esimerkiksi Museoviraston mukaan ”katedraalimaisen komea”.¹⁹⁴ Kirkon nimeksi ehdotetaankin lehdessä

¹⁹¹ Aiemmin kunnan keskustaajaman postinumeron nimi oli Loimaa kk (kirkonkylä).

¹⁹² Kirkontilastot 2016. Vuonna 2025 Loimaan asukkaista luterilaiseen kirkkoon kuului 75 % ja Suomessa 61 %.

¹⁹³ Ainiala 2021, 138.

¹⁹⁴ Museovirasto: *Kanta-Loimaan kirkko*.

varsin mahtipontisia nimiä, kuten Suurkirkkoa, Isoa kirkkoa ja Kupolikirkkoa.¹⁹⁵ Kaupunginkirkko on minimaalisempi tiiliverhoiltu rakennus, joka on sisustettu varsin pelkistetyksi. Kirkkojen nimeämiskeskustelu alkoi ilmeisesti tarpeesta nimetä uudestaan nimenomaan kaupunginkirkko, koska uudessa kaupungissa olisi yhden sijaan kolme kirkkorakennusta. Kaupunginkirkon uudeksi nimeksi lehdessä ehdotettiin esimerkiksi Ristin kirkkoa¹⁹⁶, Keskuskirkkoa, Tapiolan kirkkoa¹⁹⁷, Aseman kirkkoa ja Hannun kirkkoa¹⁹⁸. Ehdottaapa kaupunkiseurakunnan kirkkoherra Matti Taatila humoristisesti nimeksi jopa Moskovan kirkkoakin.¹⁹⁹ Jotkin kirjoittajat kertovat myös tottuneensa käyttämään kirkosta jotain epävirallista nimitystä. Esimerkiksi nimimerkki ”42-vuotias” kirjottaa tekstiviestipalstalla käyttävänsä Kanta-Loimaan kirkosta nimeä Iso kirkko, ”sillä isohan se on ja kyllä minä ainakin muistan sitä sillä nimellä kutsutun maailman sivun”.²⁰⁰

Kaikki Kanta-Loimaan kirkolle esitetyt uudet nimet liittyivät jollain tavalla kirkon mahtipontisuuteen ja näyttävyyteen ja ovat sävyltään positiivisia. Kaupunginkirkolle ehdotetut nimet olivat puolestaan melko neutraaleja ja liittyivät moniin erilaisiin asioihin, kuten kirkon sijaintiin tai sen ulkonäköön. Tekstiviestipalstalle kirjoittanut nimimerkki ”Arvaa kumpi” ehdotti kirkon nimeksi latokirkkoakin, joka oli todennäköisesti pilkallinen huomautus kirkon ulkonäöstä.²⁰¹

Lähiöiden historiaa tutkineen Kirsi Saarikankaan mukaan rakennukset saavat asukkaiden miellissä merkityksiä vasta kun niitä käytetään ja niille muodostuu historiallisia ja kulttuurisia konteksteja.²⁰² Koska ehdotetut nimet Kanta-Loimaan kirkolle olivat huomattavan positiivis-sävytteisiä, toisin kuin neutraalimmat Kaupunginkirkolle ehdotetut nimet, voi tästä päätellä Kanta-Loimaan kirkon merkitsevän loimaalaisille enemmän kuin Kaupunginkirkon. Näitä merkityksiä on hankala päätellä kirkkojen nimiin keskittyvästä lehtikirjoittelusta mutta joitain merkityksiä kirjoitukset kuitenkin tarjoavat. Kanta-Loimaan kirkon huomattavasti vanhempi ikä nostettiin useammassa kirjoituksessa esiin. Marjatta Virtanen muisteli esimerkiksi kirkon toimineen hänen sukunsa rippikirkkona pitkään ja siksi ”se tuntuu ehta loimaalaiselta”.²⁰³

---

¹⁹⁵ *Loimaan Lehti* 25.5.2004.

¹⁹⁶ Kirkkorakennukseen kuuluu erillinen sitä korkeampi ristin muotoinen kellotapuli.

¹⁹⁷ Kirkko sijaitsee Tapiolan mäki -nimisellä pienellä kukkulalla.

¹⁹⁸ Kirkko sijaitsee historiallisen Hannun kantatilan alueella.

¹⁹⁹ Kirkon viereistä asutusaluetta kutsutaan Moskovaksi.

²⁰⁰ *Loimaan Lehti* 27.6.2004.

²⁰¹ *Loimaan Lehti* 25.5.2004.

²⁰² Saarikangas 2002, 75.

²⁰³ *Loimaan Lehti* 8.6.2004.

Kanta-Loimaan kirkon pidemmän historian ansiosta se on siis muotoutunut läheisemmäksi ja siitä on enemmän kokemuksia kuin tuolloin vasta 30-vuotiaasta kaupunginkirkosta. Moni kirjoittaja tosin myös mainitsi, ettei Kanta-Loimaan kirkon nimeksi sovellu Vanha kirkko, koska Loimaalla on yksi sitä vanhempikin kirkko.²⁰⁴ Sen lisäksi Loimaan alueen ensimmäisen kirkon paikka Hirvikosken lähistöllä tunnetaan nimellä Vanhan kirkon paikka.

Kirsi Saarikangas kehottaa rakennettua ympäristöä tutkivia tutkijoita asettumaan alueen asukkaiden asemaan eikä vain tuijottamaan arkkitehtien piirroksia ja heidän ajatuksiaan rakennuksista.²⁰⁵ Monissa *Loimaan Lehden* kirjoituksissa kirkkojen nimistä mainittiin Kanta-Loimaan kirkon ulkomuoto ja sen suuri koko. Esimerkiksi tekstiviestipalstalle kirjoittaneen nimimerkki ”Pienen Ihmisen” mukaan ”Kanta-Loimaan kirkko on yksi suuruuden osoitus”.²⁰⁶ Marjatta Virtasen mukaan puolestaan ”nimi tuntuu ihan hyvältä, jopa prameelta meidän komealle kirkollemme”.²⁰⁷ Mikäli Saarikankaan neuvon mukaan saapuu Loimaalle niin Kanta-Loimaan kirkko näkyy kauas peltojen keskelle merkkinä entisen Loimaan kunnan keskustaaajaman lähestymisestä. Kaupunginkirkko puolestaan hukkuu maisemaan eikä rakennusta välttämättä edes tunnista kirkoksi sen korkeasta kellotapulista huolimatta.

Kuvasin tämän työn ensimmäisessä osassa sitä, miten rakennukset voidaan kokea kuntaliitoksen symboleina. Keskustelussa Loimaan kirkkojen nimistä ei kuntaliitosta mainittu kuin huomautuksina sivulauseissa. Keskustelu alkoi kuitenkin liitoksen myötä ja kirkkojen nimet kuin itse rakennuksetkin koettiin Loimaalla keskustelun vilkkauden perusteella tärkeinä. Joillekin kirkkojen nimien muuttuminen on voinut symboloida kuntaliitosta ja sen tuomaa muutosta alueella. Pitäytymällä vanhoissa nimissä on mahdollisesti haluttu säilyttää jotain entisestä kunnasta. Kirkkojen nimien muuttamiseen on kuitenkin kirjoitusten perusteella ollut myös huomattavaa halukkuutta. Tässä on kuitenkin kirjoitusten perusteella ollut enemmänkin kyse tyytymättömyydestä niiden silloisiin nimiin kuin varsinaisesta muutosinnosta.

Kirkkojen nimiä ei lopulta Loimaalla vaihdettu, vaikka tähän olikin lehtikirjoitusten perusteella halua niin asukkaiden kuin kirkon henkilökunnankin puolelta. Nimiehdotuksia oli kuitenkin runsaasti erilaisia eikä mikään yksittäinen uusi nimi kerännyt suurta kannatusta. Onkin mielestäni todennäköistä, että vanhat nimet säilytettiin koska yhteistä näkemystä uusista nimistä ei ollut ja vanhoihin nimiin oli asukkaiden parissa ainakin jossain määrin totuttu.

---

²⁰⁴ Esim. *Loimaan Lehti* 25.5.2004.

²⁰⁵ Saarikangas 2002, 75.

²⁰⁶ *Loimaan Lehti* 8.6.2004.

²⁰⁷ *Loimaan Lehti* 8.6.2004.

Vanhat nimet koettiin todennäköisesti riittävän toimiviksi virallisissa yhteyksissä. Kirkkojen lukuisat epäviralliset kutsumanimet kertovat kuitenkin siitä, etteivät loimaalaiset kirkkojen virallisia nimiä täysin omikseen kokeneet.

3.2 Kuntalaisia, kaupunkilaisia vai pelkkiä loimaalaisia

”Loimaan alueella olisi aiheellista tarkastella kuntaliitosasia siltäkin kannalta onko loimaalaisilla henkisiä edellytyksiä toimia yhtenäisesti kunnallishallinnossa. Tosiasiahan on, että Loimaiden asukkaat tuntevat itsensä loimaalaisiksi kuntarajan kummallakin puolella. Toinen asia on, josko väestön keskuudessa henkinen leiriytyminen on kehittynyt joiltakin osiltaan olotilaksi, jota ei millään keinoilla saada muuttumaan.”²⁰⁸

Loppuvuodesta 1991 *Loimaan Lehti* kirjoitti pääkirjoituksessaan näin edessä olevasta kuntaliitosta koskevasta kansanäänestyksestä Loimaan kunnassa. Ihmiset identifioivat itsensä voimakkaasti oman kotipaikkakuntansa mukaan ja kuntaliitostilanteissa näihin kotipaikkoihin tahtuu väistämättäkin muutoksia. Tarkastelen tässä luvussa sitä, miten loimaalaiset kirjoittivat omasta kotipaikastaan ja siihen rinnastettavasta olemisesta: loimaalaisuudesta.

Sulevi Riukulehto ja Timo Suutari ovat tutkineet kotiseudun ja kotipaikan muodostumista kunnan kontekstissa ja sitä, miten ihmiset kokevat oman kotipaikkansa muutoksen kuntaliitostilanteessa. Riukulehto ja Suutari painottavat, että käsitys kodista ja kotiseudusta muodostuu jokaisen ihmisen kohdalla omanlaisekseen ja kokemus kodista ja kotiseudusta voi muodostua useastakin eri paikasta. Jotkin ihmiset voivat käsittää kotiseudukseen oman asuinpaikkansa. Jotkut taas kokevat kotiseutunsa sijaitsevan siellä missä ovat viettäneet lapsuutensa, vaikka nykyään asuisivat vakituisesti muualla. Joidenkin ihmisten kotiseutu voi myös sijaita yhtä aikaa näissä molemmissa paikoissa.²⁰⁹

Riukulehto ja Suutari ovat tutkineet erityisesti Nurmon, Seinäjoen ja Ylistaron vuonna 2009 tapahtunutta kuntaliitosta Etelä-Pohjanmaalla, jolloin nämä yhdistyivät uudeksi Seinäjoeksi. Heidän mukaansa osa seudun asukkaista koki omaksi kotiseudukseen oman kuntansa, osa oman kotikylänsä ja joillekin kotiseutua oli koko Etelä-Pohjanmaa. Yleisintä oli Riukulehdon ja Suutarin mukaan oli kuitenkin kokemus monipaikkaisesta kotiseudusta, eikä tähän kuntaliitoksella ollut juurikaan välittömiä vaikutuksia. Nurmolaiset kokivat kuntaliitoksen jälkeen olevansa edelleen pääasiassa nurmolaisia eivätkä seinäjokisia.²¹⁰

²⁰⁸ *Loimaan Lehti* 14.12.1991

²⁰⁹ Riukulehto & Suutari 2016, 276–279.

²¹⁰ Riukulehto & Suutari 2016, 282–292.

Loimaalla tilanne oli kuitenkin hieman erilainen. Molempien kuntien nimissä esiintyi sana Loimaa, jolloin oman kunnan selvästi erillistä identiteettiä ei päässyt samalla tavoin muodostumaan. Näin oli tilanne myös muissa Suomen maalaiskunnissa ja niistä erotetuissa kauppa-loissa ja kaupungeissa. Esimerkiksi Sari Puustisen mukaan vuonna 1997 yhdistyneissä Porvoossa ja Porvoon maalaiskunnassa ei ollut muodostunut omia selvästi erillisiä kunnan rajojen mukaisia kotiseutuja vaan asukkaat kokivat pääasiassa olevansa porvooolaisia. Jotkut harvat tosin kutsuivat itseään maalaiskuntalaisiksi. Jyväskylän maalaiskunnassa, joka yhdistyi Jyväskylän kanssa vuonna 2009, puolestaan kotiseuduksi koettiin pääasiassa jokin kunnan taajamista, esimerkiksi Vaajakoski tai Tikkakoski. Maalaiskuntaa pidettiin lähinnä hallinnollisena elementtinä. Tämä johtui Puustisen mukaan taajamissa sijainneista teollisuuskeskittymistä, joihin ihmiset etenkin töiden puolesta kiinnittyivät.²¹¹

Loimaalaisten kotiseudun kokemuksen tarkka selvittäminen vaatisi haastattelututkimuksen, joka ei tämän työn kannalta ole mielekästä eikä edes mahdollista. On kuitenkin perusteltua olettaa, että pääosa molempien kuntien asukkaista piti itseään loimaalaisina. Loimaalla ei ollut voimakasta kiintymystä aiheuttavia pitkän historian synnyttämiä taajamia, joiden varaan oma kotiseutu rakentuisi. Pääosa kaupallisista palveluista sijaitsi Loimaan kaupungin keskustassa, joten myös kunnan asukkaat olivat väistämättä kaupungin kanssa tekemisissä jatkuvasti. Myös esimerkiksi nuoret kävivät lukiossa, ammattikoulussa tai korkeakouluopinnoissa²¹² yli kuntarajan Loimaalla.

Tätä ennako-olettamusta vahvistaa myös tässä työssä käyttämäni lehtiaineisto. Kirjoituksissa puhutaan pääasiassa loimaalaisista. Loimaan kuntalaiset mainitaan vain yhdessä yksittäisessä kirjoituksessa.²¹³ Loimaalaisuuden käsitettä käytetään kirjoituksissa lähes yksinomaan kunta-liitosta kannattaneissa kirjoituksissa. Esimerkiksi Toivo Berg kirjoitti vuonna 1991 seuraavasti: ”Turkulaisia emme voi olla, helsinkiläisiksi emme voi tulla olkaamme siis loimaalaisia”.²¹⁴ Berg viittasi tällä varmasti A. I. Arwidssonin suuhun usein laitetuksi lausahdukseen: ”ruotsalaisia emme ole, venäläisiksi emme halua tulla, olkaamme siis suomalaisia”. Oikeasti tämän takana oli kuitenkin J. V. Snellman, joka lauseella tiivistä Arwidssonin poliittista ajattelua.²¹⁵ Käyttämällä monen lukijan tunnistamaa lainausta kirjoituksensa otsikkona, oli mahdollista herättää lukijan huomio. Berg viittasi kirjoituksessaan Postipankin

---

²¹¹ Puustinen 1998,76–78 & 136–137.

²¹² Loimaalla oli vielä tutkittuna aikana Turun ammattikorkeakoulun toimipiste. Se suljettiin vuonna 2010.

²¹³ *Loimaan Lehti* 20.5.2003.

²¹⁴ *Loimaan Lehti* 14.3.1991.

²¹⁵ Tarkiainen 2021.

maksupalvelukeskuksen siirtyvän Loimaalta Turkuun ja Helsinkiin. Hänen mukaansa loimaalaisista oli tullut tämän myötä helsinkiläisiä. Bergin mukaan Loimaan kuntaliitos olikin toivottava, koska suuremmassa kaupungissa säilyisivät tämän kaltaiset palvelut helpommin. Kuntaliitos oli keino säilyttää oma paikallinen identiteetti ja suojella loimaalaisuutta. Berg toteaa kirjoituksessaan, että ”Tässähän voi mennä identiteettitunteet sekaisin.” Berg kirjoitti vältäneensä helsinkiläistymisen vaihtamalla Osuuspankin asiakkaaksi, jonka maksupalvelukeskus säilyi Loimaalla.

Käyttämällä termiä loimaalaiset, on kirjoituksissa todennäköisesti pyritty luomaan kaupungille ja kunnalle yhteistä identiteettiä. Tämä yhteinen identiteetti tai kotiseutu nähtiin kirjoituksissa yhtenä vahvana perusteena kuntaliitokselle. Esimerkiksi lehden toimittaja Kari Nummilan mukaan ”Loimaalla kaikki ovat loimaalaisia kuntarajoista huolimatta”.²¹⁶ Jarmo Rasin mukaan taas ”Loimaan seudun ulkopuolellahan ei kukaan ole tajunnutkaan, että Loimaita on kaksi.”²¹⁷ Loimaan murteella kirjoittanut nimimerkki Reerataans Taas puolestaan kirjoitti, että ”Sanot, että kaks Loimaata vaikkei maailmasa ok ko yks Loimaa, sillai Raamatusakin sanotaan.”²¹⁸

Asukkaiden käsitys Loimaasta ihmisten yhteisenä kotiseutuna selvästi tiedostettiin myös kuntaliitosta vastustavien joukossa. Kuntaliitosta vastustavissa kirjoituksissa ei loimaalaisuutta mainittu käytännössä lainkaan. Jollain tavalla oma kotiseutu oli kuitenkin esitettävä tekstin muodossa. Kirjoittajat käyttivätkin termejä kuntalaiset ja kaupunkilaiset erottaakseen Loimaan kaupungin ja kunnan toisistaan. Tätä tapahtui lähinnä Loimaan kunnan asukkaiden toimesta, kaupungissa kuntaliitosta ei juuri vastustettu. Toivo Berg mainitsi myös edellisessä luvussa käsitellyn Kanta-Loimaan terminä Loimaan kunnalle.²¹⁹ Kanta-Loimaalaisuutta tai kunnan keskustaajaman mukaan hirvikoskelaisuutta ei kuitenkaan kirjoituksissa mainita lainkaan. Kuntalaisuuden ja kaupunkilaisuuden eroon liittyy olennaisesti myös kaupunkien ja maaseudun erilaiset identiteetit, ja niitä käsittelemisen työn seuraavassa luvussa.

Loimaalaisuutta käytettiin kuntaliitoksen perusteluna etenkin 1990-luvun alussa. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että vielä tuolloin Loimaan kunnan taloustilanne oli hyvä eikä liitosta ollut mahdollista perustella niin voimakkaasti taloudellisilla hyödyillä. Jäljelle jäikin siis

---

²¹⁶ *Loimaan Lehti* 9.10.2004.

²¹⁷ *Loimaan Lehti* 31.7.2004.

²¹⁸ *Loimaan Lehti* 3.1.1992. Lainaus viittaa vanhaan paikalliseen vitsiin: Mikä on Suomen vanhin kunta? Loimaa, koska raamatussakin sanotaan: Jumala Loi Maan.

²¹⁹ *Loimaan Lehti* 14.3.1991.

liitoksen perusteleminen yksinkertaisesti sillä, että Loimaita ei ole järkeä olla kahta, kun nimi-kin on melkein samanlainen. 1970-luvulla oli Loimaan kunnassa jonkinlaista halukkuutta muuttaa kunnan nimi Hirvikoskeksi sen keskustaaajaman mukaan. Vakavasti asiaa ei kuitenkaan ilmeisesti harkittu.²²⁰ Tämä olisi saattanut luoda hirvikoskelaisuudesta uuden vahvemman identiteetin kunnan asukkaille ja viedä yhden tärkeimmän syyn kuntaliitokselle samalla mennessään. 2000-luvulle tultaessa loimaalaisuus kuntaliitoksen tärkeimpänä perusteluna korvautui taloudellisilla syillä ja etenkin valtion maksamilla porkkanarahoilla. Loimaalaisuus näkyi kirjoituksissa pääasiassa enää sanana eikä varsinaisena perusteluna liitokselle joitain poikkeuksia lukuun ottamatta. Kuntaliitosta vastustaviin kirjoituksiin se ei kuitenkaan edelleenkään eksynyt.

Kirjoitusten perusteella onkin mahdollista päätellä, että Loimaan kaupungin asukkaat kokivat olevansa pääasiassa loimaalaisia ja samalla heidän kotiseutunsa oli todennäköisesti omaa kotikaupunkia laajempi kokonaisuus. Loimaan kunnassa taas osa ihmisistä koki olevansa niin ikään loimaalaisia ja Loimaan kaupungin alue oli niin ikään osa heidän kotiseutuaan. Osa ihmisistä puolestaan koki olevansa kuntalaisia ja Loimaan kaupunki oli ainakin jollain tavalla kotiseudun ulkopuolista aluetta. Koska kaupunkilaisuuden käsitettä ei mainita kuin Loimaan kunnan asukkaiden kirjoituksissa, on mielestäni todennäköistä, että kaupunkilaiseksi ei itseään kokenut juuri kukaan. Kyseessä olikin vain termi, jolla kunnan asukkaat erottivat itsensä Loimaan kaupungin asukkaista. Kuntaliitoksen varmistuttua vuonna 2003 katosi kuntalaisuuden käsite aineistosta kokonaan. Ainakin siis julkisessa keskustelussa yhteinen loimaalaisuus hyväksyttiin mukisematta ja ilman vastalauseita. Osa ihmisistä saattoi toki korvata kuntalaisuuden identiteetin esimerkiksi hirvikoskelaisuudella mutta lehtikirjoituksiin asti ei tietoa tällaisesta päätynt.

3.3 Kaupunki vastaan maaseutu

”Miksi joku valistunut ihminen tämän päivän Suomessa pyrkii korostamaan kaupunki-maaseutu -vastakohtaisuutta? Ja vielä suurempi ihmettelyn aihe se Loimaan seudulla. Eihän Loimaan kaupunki ole kuin kehitysalueen suurimpien kuntien kirkonkylien suuruinen taajama.”²²¹

Näin kirjoitti Eero Lehtivuori loppuvuodesta 1991 kun Loimaiden kuntaliitoksesta oltiin pian äänestämässä Loimaan kunnassa. Lehtivuoren kirjoitus oli vastaus Loimaan kunnan

---

²²⁰ Niemelä 2003, 128.

²²¹ *Loimaan Lehti* 17.12.1991.

kunnanjohtaja Jorma Kopulle, joka oli lehden edellisessä numerossa kirjoittanut kuntaliitosta vastustavan kirjoituksen. Kopun mukaan kuntaliitoksen myötä valtiolta saatava maatalousavustus vähenisi ja maaseudun asukkaiden elämä kurjistuisi kaupungin asukkaiden kustannuksella.²²² Maaseudulla ja kaupungilla on Suomessa olleet aina omat toisistaan erilliset identiteettinsä. Sari Puustisen mukaan ne ovat myös muodostaneet tietynlaisen vastinparin, jossa oman kotiseudun identiteettiä luodaan erottamalla se toisenlaisesta asuinympäristöstä.²²³ Käsittelem tässä työn osassa sitä, miten Loimaan kaupungin ja Loimaan kunnan asuinympäristöt erosivat toisistaan ja miten kokemuksia niiden eroista hyödynnettiin kuntaliitoksesta käydyssä julkisessa keskustelussa.

Suomi oli pitkään huomattavan maatalousvaltainen maa ja kaupungistuminen tapahtui laajassa mittakaavassa vasta 1960-luvulla. Suurin osa suomalaisista asui kaupungeissa vasta 1990-luvulla. Kaupungissa asuminen ei tuolloin kuitenkaan tarkoittanut kovinkaan urbaania elämää kuin joidenkin suurimpien kaupunkien keskustoissa. Valtaosa kaupungeissa asuvista ihmisistä asui taajamamaisissa kaupungeissa ja Sari Puustisen mukaan valtaosa ihmisistä koki maaseutumaiseman enemmän omakseen kuin urbaanin kaupunkikulttuurin. Kaupunki ei myöskään sopinut metsäiseen ja järviseen kuvastoon perustuvaan 1800-luvulta alkaen synnytettyyn kansalliseen identiteettiin.²²⁴

Maaseudun ja kaupungin identiteettien erottaminen onkin Suomessa hankalampaa kuin monissa muissa maissa ja siihen liittyy aina tietynlaista tilannesidonnaisuutta. Toisille ihmisillä kaupunkilaisuus tarkoittaa eri asiaa kuin toisille. Esimerkiksi Annukka Saariston mukaan Suomen toiseksi suurimman kaupungin Espoon identiteettiä tutkittaessa huomattiin, että muualla Suomessa Espoo nähdään nimenomaan kaupunkina ja osana Helsinkiä. Helsingissä taas Espoo nähtiin maaseutuna.²²⁵

Myöskään Loimaalla maaseudun ja kaupungin välinen ero oli häilyväinen mutta kaupungin ja kunnan asuinympäristössä oli kuitenkin eroja. Loimaan kaupunki muodostui pääosin Loimaan keskustaajamasta ja pienehköstä maaseutumaisesta alueesta sen ympärillä. Loimaan kunta puolestaan oli pääosin maaseutua. Loimaan kunnan keskusta Hirvikoski muistutti rakennetulta ympäristöltään ja palveluiltaan suomalaista lähiötä. Siellä oli kerrostaloasutusta, jonka laitamilla pienitaloalueita, kaksi päivittäistavarakauppaa ja muutama muu kaupallinen liike

---

²²² *Loimaan Lehti* 14.12.1991.

²²³ Puustinen 1998, 35.

²²⁴ Puustinen 1998, 35–36.

²²⁵ Saaristo 2025, 286.

kuten baari, kioski ja apteekki. Loimaan kunnassa oli myös vanha Metsämaan kunnan keskusta sekä muita asutuskeskittyviä kylissä kuten Niinijoella. Näissä kylissä oli myös joitain palveluja kuten kouluja. Metsämaalla oli lisäksi kauppa ja pankki. Kaupungissa ja kunnassa oli eroja mutta ei voida mitenkään sanoa, että kyse olisi ollut pelkästään puhtaasti maaseudusta ja kaupungista.

Varsinkin 1990-luvun alussa kuitenkin kuntaliitosta vastustavissa lehtikirjoituksissa yritettiin kaupungin ja kunnan välille esittää ero nimenomaan kaupungin ja maaseudun kesken. Luvun alussa mainitussa kirjoituksessaan kunnanjohtaja Jorma Kopu esimerkiksi totesi: ”Eikö todellakaan ole mitään rajaa sillä, miten pitkälle kaupunki katsoo voivansa mennä omien etujensa ajamisessa ympäröivän maaseudun kustannuksella?”.²²⁶ Eino Vepsä puolestaan kutsui Loimaan kunnan asukkaita ”kaupunkilaisten maalaiskerkuiksi”.²²⁷ Toivo Bergin mukaan ”Kaupunki muuttuu maaseudeksi silloin kun katuvalot loppuvat” eikä maaseutu muutenkaan muuttuisi kaupungiksi, vaikka kuntaliitos tapahtuisikin.²²⁸

Kuntaliitosta kannattavissa kirjoituksissa puolestaan tätä eroa pyrittiin vähättelemään ja muistutettiin siitä, että Loimaan kunnankin alueella asutaan kaupunkimaisesti. Eero Lehtivuori esimerkiksi totesi, että ”Miten voidaan kuvitella esim. Hirvikoskella kerrostalossa asuvat ihmiset jotenkin ”maalaisemmiksi”, kuin kaupungin laidalla maataloutta harjoittava perhe?”.²²⁹ Onkin mahdollista, että Loimaan kunnassa eivät kaikki asukkaat kokeneet elävänsä maaseudulla. Loimaan kunta ei kuitenkaan ollut kaupunki, olihan sen nimessäkin sana kunta. En pidä todennäköisenä, että Loimaan kunnassa esimerkiksi kerrostaloasukkaat olisivat kokeneet eläneensä kaupungissa.

2000-luvulle tultaessa keskustelu maaseudun ja kaupungin eroavaisuudesta kuitenkin vaimeenee. Yksittäisessä kirjoituksessa Outi Leppäjoki murehti sitä, muistetaanko syrjäkyliä enää kuntaliitoksen jälkeen mutta muutoin maaseudun paremmasta asemasta Loimaan kunnan alaisuudessa ei enää puhuta.²³⁰ Eroa maaseudun ja kaupungin välillä eri enää pyritä kirjoituksissa tekemään. Tämän voi mielestäni nähdä johtuvan sekä Suomen EU-jäsenyyden mukanaan tuomasta maatalouden rahoitusjärjestelmän uudistuksesta että Loimaan kunnan heikentyneestä taloustilanteesta.

---

²²⁶ *Loimaan Lehti* 14.12.1991.

²²⁷ *Loimaan Lehti* 30.12.1991.

²²⁸ *Loimaan Lehti* 26.2.1991.

²²⁹ *Loimaan Lehti* 17.12.1991.

²³⁰ *Loimaan Lehti* 20.5.2003.

1990-luvun alussa lehtikirjoituksissa kuntaliitosta vastustetaan argumentilla, jossa maaseudulle ei enää liikene riittävästi rahaa, jos kuntaliitos tapahtuu. 1990-luvun alussa maataloustuista päätettiin vielä Suomessa. Maataloustukia ei toki maksettu kuntien toimesta vaan suoraan valtion budjetista mutta maataloudella oli kuitenkin vaikusta kunnille maksettuihin valtionosuuksiin. Euroopan unionin jäsenyyden myötä maatalouden tuet siirtyivät pois valtion budjetista ja kauemmas kuntapoliitikkojen näköpiiristä, vaikka Suomi saikin EU-jäsenneuvotteluissa erivapauden maksaa viljelijöille myös kansallisia tukia. Samalla maatalojen rakennemuutos Suomessa kiihtyi ja tilojen määrä alkoi vähentyä huomattavasti. Myös kuntien valtionosuusjärjestelmää uudistettiin 1990-luvulla siten, että maataloudella oli siihen pienempi merkitys.²³¹

Kun päätävältä maatalouspolitiikasta oli pitkälti siirtynyt Brysseliin eikä maaseutukaan enää vaikuttanut yhtä vahvasti kuntien rahoitukseen ei 2000-luvulle tultaessa maaseudun puolustaminen käynyt enää yhtä hyvästä argumentista kuntaliitoksen vastustamiselle. Palveluiden tilasta ja tulevaisuudesta oltiin kyllä edelleen huolissaan mutta tarve erotella Loimaan kaupunkia ja kuntaa niiden ympäristön perusteella oli kadonnut. Myös Loimaan kunnan yleinen taloustilanne oli heikentynyt mittavien 1990-luvun investointien myötä. Näin eivät Loimaan kunnan mahdollisuudet maaseudun tukemiseen rahallisesti olleet enää yhtä suuret.

Kaupungin ja maaseudun erottamisessa oli kyse todennäköisesti myös ihmisten identiteettiin vetoamisesta. Kirjoituksissa ei nimittäin nouse esiin konkreettinen kokemus maaseudulla tai kaupungissa asumisesta. Kyse vaikuttaakin olleen enemmän poliittisesta retoriikasta kuin aidosta huolesta omasta asuinpaikasta. Lisäksi 2000-luvulle tultaessa aiheesta keskustelu katosi lähes tyystin. Kun maatalouden muuttumisen myötä Loimaallakin suurempi osa ihmisistä asui taajama-alueella ei vetoaminen maaseudun erilaisuuteen ehkä tuntunut enää yhtä vetoavalta. Kuntaliitoksen varmistumisen myötä keskustelu lehdessä kääntyi muutenkin uuteen kaupunkiin.

3.4 Uusi, uljas Loimaa

”Torilla seisoo kaksi loimaalaista ihmislata,
toinen on kaupungista, toinen entisestä kunnasta.
He katsovat kuin aikoisivat keskustelun virittää,

---

²³¹ Laurila 2004, 349–390.

mutt' koska sataa, estää puhumisen huono sää.

He tuntee vuotten takaa toisensa,

vaikk' ovat tavatessaan täysin vieraita.

Ei heistä lapsuudenystäviä liioin saa,

molemmat naamataulun tosin tunnistaa.”²³²

Näin alkaa loimaalaisen kirjailijan Pirkko Jaakolan runo *Uusi, uljas Loimaa 1.1.2005*. Jaakola kuvaa runossaan miten loimaalaiset ovat aina tunteneet ja tienneet toisensa mutta nyt kuntaliitoksen myötä heillä on yhteinen kiintymyksen kohde: uusi Loimaan kaupunki. Kuntaliitoksen varmistuttua kääntyi keskustelu *Loimaan Lehden* yleisönosastolla koskemaan uuden kaupungin synnyttämistä. Käsittelen etenkin sitä, miten lehtikirjoituksissa kuvattiin kokemusta yhdistyvistä Loimaata.

Kuvasin edellisissä alaluvuissa sitä, miten kuntaliitoksen vastustajat pyrkivät Loimaalla tekemään eroa kaupungin ja kunnan välille vetoamalla erilaisiin asioihin. Kuntaliitoksen varmistuttua kesäkuussa 2003, loppui tämä välittömästi lähes kokonaan. Maantieteilijä Kaj Zimmerbauerin mukaan kuntaliitokset ovat useimmiten pääasiassa hallinnollisia prosesseja, joilla ei ole välittömiä vaikutuksia kuntien asukkaiden elämään. Myös aiemmassa luvussa kuvaamani kotiseudun kokemukselle ei yleensä kuntaliitoksessa tapahdu välittömästi mitään vaan esimerkiksi Zimmerbauerin tutkimuksessa Seinäjoen ja Peräseinäjoen kuntaliitoksesta peräseinäjokisuus ei kadonnut heti minnekään ja säilyy olemassa todennäköisesti vielä pitkään tulevaisuuteen.²³³

Loimaalla kuitenkin Loimaan kaupunki ja kunta hävisivät lehden yleisönosastokirjoituksista lähes välittömästi kuntaliitoksen varmistuttua ja kirjoituksissa alettiin käyttää termiä uusi Loimaa. Tämä näkyy esimerkiksi vuoden 2004 kuntavaalien ehdokkaiden sanomalehtimainoksissa. Puolueesta riippumatta lähes kaikissa mainoksissa mainittiin uusi Loimaa jollain tavalla. Keskustan ehdokas Teuvo Suominen olisi ”Uudelle Loimaalle vastuuntuntoinen vaikuttaja”, Kokoomuksen Jorma Rinne tahtoo ”Uudelle Loimaalle uuden imagon” ja saman puolueen Tuuli Ahtinen kaipaa ”Uudelle Loimaalle uusia tuulia”.²³⁴ Kukaan ehdokkaista ei ainakaan lehtimainoksissa luvannut puolustaa entisen kunnan palveluja, vaan kaikki halusivat työskennellä kaikkien uuden kaupungin asukkaiden hyväksi. Tässä toki voi olla kyse

---

²³² *Loimaan Lehti* 31.12.2004.

²³³ Zimmerbauer 2006, 119.

²³⁴ *Loimaan Lehti* 23.10.2004.

äänestäjien mahdollisimman laajasta tavoittelusta mutta koska myös muu lehtikirjoittelu keskittyi uuden kaupungin asioihin, niin on mielestäni perustelua päätellä, että Loimaalla pääosin hyväksyttiin kuntaliitos mukisematta ja oltiin valmiita elämään uudessa kaupungissa.

Koska kirjoituksissa alettiin välittömästi käyttää lähes pelkästään termiä uusi Loimaa, voi tämän päätellä tarkoittavan myös muutosta loimaalaisten kotiseutukokemuksessa. Kuntaliitoksen aikaan saama oman identiteetin ja kotiseudun tarkastelu kestää kuitenkin usein pitkäänkin.²³⁵ Onkin mielestäni todennäköisempää, että koska kirjoitukset Loimaan kunnasta ja kaupungista katosivat heti kuntaliitoksen varmistuttua, tarkoittaa se vain kunnallishallinnon rakenteen muuttumista vastaamaan suurimman osan kotiseutukokemusta. Mikäli asukkaat kokiivat identifioivansa itsensä vanhan kuntarakenteen mukaan, ei se ilmaantunut lehtikirjoituksiin asti.

Halu uuden Loimaan rakentamiseen näkyi myös kaupungin yrityksissä. Vuoden 2004 viimeisessä lehden numerossa oli sivukaupalla yritysten ja organisaatioiden onnitteluja nimenomaan uudelle Loimaalle. Termiä yhdistynyt Loimaa käytettiin jossain mainoksissa mutta pääosin niissäkin puhuttiin uudesta Loimaasta.²³⁶ Tässä lienee ollut niin ikään kyseessä halu aloittaa ikään kuin puhtaalta pöydältä ja unohtaa vuosikymmeniä kestänyt kunnan ja kaupungin välinen vastakkainasettelu.

Samaan aikaan kun eri tahot ja ihmiset vaikuttivat haluavan unohtaa menneet ja aloittaa so-
vussa uuden Loimaan aikakausi, poliittinen päätöksenteko jatkui taustalla hyvin riitaisana. Tämän työn puitteissa ei ole mahdollista käydä läpi koko prosessia, joka seurasi siitä, kun Loimaiden kuntaliitos varmistui. Asiasta voi kuitenkin todeta lyhyesti, että riitely jatkui ainakin siihen asti, kun yhdistyminen lopulta vuonna 2005 tapahtui. Esimerkiksi kaupungin kehittämisjohtajaksi palkattu Ilpo Jorasmaa erotettiin kesällä 2004 kesken yhdistymisneuvottelujen ja kaupunginjohtajaksi noussut kunnanjohtaja Jorma Kopu totesi erottamisen jälkeen: ”Messiasta odotettiin, messiasta ei tullut.”²³⁷ Asiasta käytiin lopulta pitkä valituskiere kuten myös entisen kaupunginjohtajan Ilkka Vainion eläkekorvauksista. Loimaalaisia poliitikkojen riitely kulisseissa vaikuttaakin ärsyttäneen ja keskustelukulttuuri koettiin ongelmalliseksi. Ärtymystä voi sanoittaa kirjoituksessa aivan suoraan, kuten toimi Lauri Tiainen, joka kirjoitti olleensa

---

²³⁵ Riukulehto & Suutari 2016, 291.

²³⁶ *Loimaan Lehti* 31.12.2004.

²³⁷ *Loimaan Lehti* 29.7.2004.

”tyrmistynyt” poliitikkojen toiminnasta.²³⁸ Nimimerkki ”Uusi-kaupunkilainen” puolestaan kysyi: ”Ymmärretäänkö täällä edes hävetä?”²³⁹

Satu Sorvalin mukaan ärtymystä voi myös osoittaa erilaisilla metaforilla, joista yksi on keholiset metaforat.²⁴⁰ Loimaalla poliitikkojen kinasteluun kyllästyneet lukijat keksivätkin tällaisen kielellisen metaforan kuvaamaan ärtymystään poliitikkoihin. Poliittista keskustelukulttuuria ja jatkuvaa riitelyä ryhdyttiin kirjoituksissa kutsumaan ”Loimaan taudiksi”.²⁴¹ Termi lienee viittaus turkulaista rakentamis- ja kaavoitustoimintaa 1950-luvulta alkaen kuvaamaan keksittyyn Turun tauti -termiin. Ärtymystä pystyy osoittamaan myös sarkasmin ja ironian avulla. Näin toimi esimerkiksi Seija Leppäjoki, joka kirjoituksessaan ”Olipa kerran” kuvaa ensin pitkällisesti nimetöntä kuntaa, joka toimii optimaalisesti jokaisella osa-alueella. Lopussa Leppäjoki kuitenkin toteaa vain lakonisesti ”Edellä kerrottu tarina on fiktiivinen kuvaus jostakin kunnasta. Loimaan tarina onkin sitten hieman erilainen. Olipa kerran Loimaa. Sen pituinen se.”²⁴²

Satu Sorvalin mukaan ärtymystä ilmaisevissa kirjoituksissa haluttiin yleensä tuoda esille jokin epäkohta.²⁴³ Loimaan tapauksessa se oli paikallisten poliitikkojen toiminta. Sorvalin mukaan 1800-luvun lopulla oli tyypillistä osoittaa lehtikirjoituksissa ärtymystä vallan väärinkäyttöä kohtaan.²⁴⁴ Samankaltainen toiminta jatkui myös Loimaalla yli vuotta myöhemmin, kun poliitikkojen toiminta ärsytti kaupunkilaisia. Ainuttakaan poliitikkoja puolustavaa kirjoitusta ei tähän liittyen lehdessä ollut. Jotkut poliitikot ainoastaan toivoivat positiivisten asioiden esiintuomista sen kummemmin omaa toimintaansa perustelematta.²⁴⁵

Torsti Hyyryläisen ja Sirkku Piispasen mukaan kuntaliitostilanteissa muodostuu yleensä paikallinen vastavoima liitokselle, joka voimistaa muutoksen kohteena olevan pienen kunnan asukkaiden identiteettiä. Loimaalla kuitenkin kävi sanomalehtiaineiston perusteella täysin päinvastoin vuonna 2003.²⁴⁶ Kun kuntaliitos varmistui, siirtyi keskustelu sanomalehdessä tyystin uuden kunnan toiminnan käynnistämiseen. Poliitikkojen toiminnan alkaessa lisäksi ärsyttää tulevan uuden Loimaan asukkaita, oli keskustelu kuntaliitoksesta ja sen mielekkyydestä

---

²³⁸ *Loimaan Lehti* 12.6.2004.

²³⁹ *Loimaan Lehti* 10.7.2004.

²⁴⁰ Sorvali 2023, 65–66.

²⁴¹ Esim. *Loimaan Lehti* 14.6.2004 ja 22.6.2004.

²⁴² *Loimaan Lehti* 8.7.2004.

²⁴³ Sorvali 2023, 68.

²⁴⁴ Sorvali 2023, 69.

²⁴⁵ Esim. *Loimaan Lehti* 17.7.2004.

²⁴⁶ Hyyryläinen & Piispanen 2016, 72–73.

unohtunut tyystin. Tähän on mielestäni kaksi mahdollista selitystä. Toinen on se, että kuntaliitoksesta oli Loimaalla puhuttu niin pitkään, että ajatukseen liitoksesta oli jo totuttu eikä asiaa enää vastustettu yhtä paljon kuin 1990-luvun lopulla. Toinen mahdollinen selitys liittyy asukkaiden vahvaan luottamukseen poliittiseen päätöksentekoon ja suomalaiseen poliittiseen järjestelmään. Kun poliittinen päätös on tehty, se hyväksytään ja elämässä jatketaan eteenpäin. Pidän kuitenkin itse ensimmäistä selitystä uskottavampana. Tästä kielii etenkin se, että poliitikkojen toiminnasta kirjoitettiin ärtyneesti eikä heihin lehtikirjoitusten perusteella kovin paljoa luotettu. Kuntaliitosta vastustavat argumentit taas olivat havaintojeni perusteella vähentyneet 2000-luvulle tultaessa. Koska asiasta ei kuitenkaan enää 1990-luvun alun jälkeen järjestetty kansanäänestystä ei tarkkaa vastausta kysymykseen ole mahdollista saada.

4 Lopuksi

”Iloitaan nyt edes siitä, että lopulta ollaan yhdessä ja on vain yksi Loimaa”²⁴⁷, totesi pitkäaikainen kuntaliitosta kannattanut loimaalaispoliitikko ja entinen kansanedustaja Heikki Perho *Loimaan Lehdessä* loppuvuodesta 2004, kun vuoden vaihteessa edessä ollut kuntaliitos jo häämötti. Loimaalaisten välille 1800-luvun lopulta alkaen syntynyt juopa oli saanut ainakin yhdenlaisen päätepiesteensä, kun Loimaan kaupunki ja kunta vuosikymmenien jahkaamisen ja pohtimisen jälkeen lopulta päättivät yhdistyä uudeksi Loimaan kaupungiksi.

Loimaalaisten välinen riitely oli Suomen mittakaavassa poikkeuksellista ja tunnettiin laajalti alueen ulkopuolellakin. Olen kuitenkin tässä tutkimuksessa kyennyt osoittamaan, että tämä riitely ei lopulta näyttäytynyt paikallisen sanomalehden *Loimaan Lehden* mielipidekirjoituksissa niin pahana, kuin sen maineesta voisi päätellä. Kuntaliitokseen liittyvät kirjoitukset olivat toki ärtyneitä, sarkastisia ja ajoittain jopa kiukkuisiakin mutta niissä esiintynyt ärtymys oli lopulta varsin pintapuolista ja kohdistui pääasiassa vastakkaisen mielipiteen omaaviin ihmisiin tai paikalliseen poliittiseen kulttuuriin. Tätä riitaisaa poliittista kulttuuria kuvaamaan olivat paikalliset ihmiset keksineet jopa oman termin: Loimaan taudin.

Varsinaiseen kuntaliitokseen loimaalaiset suhtautuivat mielipidekirjoitusten perusteella pääosin neutraalisti. Loimaalaiset olivat toki kiinnostuneita omasta kotikunnastaan, mistä kertoo jo aiheeseen liittyvien kirjoitusten määrä. Kuntaliitoksen mahdollisesti mukanaan tuomat muutokset koettiin vähäisinä eikä esimerkiksi suurista leikkauksista palveluihin puhuttu. Kirjoittajat kokivat kuntaliitoksen vaikuttavan enemmän pienempiin asioihin, kuten rakennuksiin ja kunnallisiin symboleihin. Niistä oli helpompi kirjoittaa kuin suurista hallinnollisista kokonaisuuksista.

2000-luvulle tultaessa suurta osaa kirjoituksista voi pitää jopa lamaanuneina. Kun kuntaliitoksesta oli poliitikkojen ja median toimesta puhuttu vuosikymmenien ajan, olivat loimaalaiset todennäköisesti jo turtuneet ajatukseen kuntaliitoksesta. Kiivain vastustus jäi 1990-luvulle, kun esimerkiksi Jorma Kopu ja Mauno Kurppa eivät lehteen enää kuntaliitosta vastustavia kirjoituksia kirjoittaneet. Heikki Perhon kaipaamaa iloitemista ei kirjoituksiin kuitenkaan missään vaiheessa ilmestynyt vaan kirjoitusten pohjasävy oli liitokseen asti joko negatiivinen tai neutraali.

---

²⁴⁷ *Loimaan Lehti* 31.12.2004.

1990-luvun alussa kuntaliitosta vastustettiin Loimaan kunnassa taloudellisiin syihin vedoten. Itsenäisen kunnan olisi helpoin tuottaa laadukkaat peruspalvelut asukkaille. 2000-luvulle tultaessa kunnan talous oli kuitenkin heikentynyt ja kuntaliitos nähtiin mielipidekirjoituksissa keinona säilyttää edes ne palvelut, jotka silloin olivat jäljellä.

Loimaalaisuus näyttäytyi sekä 1990- että 2000-luvulla tärkeänä syynä Loimaiden yhdistymiselle. Suuren osan kirjoittajista voi nähdä identifioivan itsensä juuri loimaalaiseksi ja kaksi erillistä kuntaa oli este tällaiselle yhteiselle kotiseudun kokemukselle. Jotkin kirjoittajat joko kokivat itsensä ensi sijassa kuntalaisiksi tai sitten yrittivät termiä käyttämällä tuoda painoarvoa omalle kuntaliitosta vastustavalle mielipiteelleen. 2000-luvulle tultaessa puhe loimaalaisuudesta jäi taka-alalle, ja ihmisiä kiinnostivat kirjoitusten perusteella lähinnä paikkojen mahdollinen uudelleen nimeäminen. Puhe kuntalaisuudesta loppui tyystin, kun päätös kuntaliitoksesta oli tehty. Tästä on mahdollista päätellä, että kovin moni ei itseään kokenut ensi sijassa Loimaan kuntalaisiksi eikä kuntalaisuudesta ollut vajaassa 100 vuodessa ollut ehtinyt muodostua vahvaa loimaalaisuudesta erillistä kotiseudun kokemusta.

”On loimaalaisuus side sanaton, ei siitä puhuta, se vain jotain on. Ei syleillä, ei ääneen lausuta, ett’ rakastetaan tätä Loimaata.”²⁴⁸ Näin kirjoitti runossaan *Uusi, uljas Loimaa 1.1.2005* loimaalainen kirjailija Pirkko Jaakola. Olen osoittanut tässä tutkimuksessa, että ennako-oletuksista huolimatta loimaalaiset suhtautuivat mahdolliseen kuntaliitokseen neutraalisti ja jopa säyseästi. Oman kunnan asiat kuitenkin kiinnostivat ihmisiä ja oma kotiseutu koettiin tärkeäksi, mitä se ikinä kenenkin kohdalla tarkoittikaan. Loimaalaiset kuitenkin selvästi välittivät omasta kotiseudustaan ja kirjoitusinnosta päätellen todennäköisesti myös Loimaata rakastivat, kuten Pirkko Jaakola runossaan kirjoitti. Loimaalaisten poliitikkojen riitely ei päättynyt kuntaliitokseen mutta suurin osa ihmisistä kuitenkin suhtautui liitokseen todennäköisesti vähintään neutraalisti. Kunnallishallinto oli lopulta toissijainen asia, kun suurin osa asukkaista koki olevansa loimaalaisia.

Muulla Suomessa tunnettu riitelevä Loimaa tarkoitti käyttämäni aineiston perusteella yksittäisiä ihmisiä ja poliittista kulttuuria. Olen tarkoituksella jättänyt tästä työstä lähes tyystin pois sen poliittisen prosessin, joka päättyi lopulta kuntaliitokseen. Tämän prosessin kunnallinen tutkiminen vaatisi todennäköisesti vähintään Pro gradu -tutkielman mittaisen

---

²⁴⁸ *Loimaan Lehti* 31.12.2004.

yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kaikkine kiemuroineen. Voisipa siitä saada aikaan jopa tragikoomisen huumorinäytelmänkin. Esiintyyhän poliittisessa keskustelussa kuninkaita ja messiaitakin.

Tätä tutkimusta olisi mahdollista jatkaa myös esimerkiksi muistitietotutkimuksella, jossa haastattelututkimuksella selvitetään loimaalaisten yksilöllisiä kokemuksia kuntaliitoksesta. Etsikkoaika tämän kaltaisen tutkimuksen tekemiseen olisikin todennäköisesti lähiaikoina, kun valtaosa kuntaliitoksen läpikäyneistä ihmisistä on vielä elossa mutta myös historiallista etäisyyttä tutkittuun aikaan on muodostunut riittävästi. Loimaan alueen riittaisan poliittisen keskustelukulttuurin syntymistä taas olisi mahdollista tarkastella poliittisen historian menetelmien. Olisi mielenkiintoista nähdä, mistä niin sanottu Loimaan tauti on alun perin saanut alkunsa.

Tätä kirjoittaessa kuntaliitoksesta on kulunut yli 20 vuotta ja loimaalaisten yhteiselo on nykyään ehkä sopuisampaa kuin koskaan. Kokemukset erillään elosta ja entisistä Loimaan kunnasta ja kaupungista eivät ole kuitenkaan tyystin unohtunut. Tyhjillään olevan entisen Loimaan kunnan hallintorakennuksen seinässä lukee edelleen ”Loimaan kunnantalo” ja helmikuussa 2026 Matti Ojala kirjoitti *Loimaan Lehteen* muuttaneensa muualta Loimaalta ”kaupunkiin”.²⁴⁹

---

²⁴⁹ *Loimaan Lehti* 19.2.2026.

Lähteet

Alkuperäislähteet:

Loimaan Lehti 1990–1992 & 2001–2005.

Tutkimuskirjallisuus:

Aalto, Eeva-Liisa & Santonen, Pirjo: Millainen on paikallislehti? *Suomen lehdistön historia 4: Paikallislehdistön historia*. Toim. Tommila, Päiviö. Kustannuskiila Oy, Kuopio 1985.

Ahonen, Marika; Heikkilä, Niko; Mähkä, Rami; Ollitervo, Sakari & Räsänen, Marika: Johdanto. Moninainen kulttuurihistoria. *Kulttuurihistorian tutkimus. Lähteistä menetelmiin ja tulkintaan*. Toim. Rami Mähkä, Marika Ahonen, Niko Heikkilä, Sakari Ollitervo & Marika Räsänen. Kulttuurihistorian seura, Turku 2022.

Ainiala, Terhi: Nimet kaupunkimaisemassa. Kerrostumat, merkitykset ja mielikuvat. *Humanistinen kaupunkitutkimus*. Toim. Vahtikari, Tanja ym. Vastapaino, Tampere 2021.

Anttiroiko, Ari-Veikko: *Kunnan oleminen ja olemus*. Kunnallispolitiikan lisensiaattitutkimus, Tampereen yliopisto 1991.

Brück, Ulla: Identitet, lokal samhälle och lokal identitet. *RIG*. 34 vsk. Föreningen för svensk kulturhistoria, Tukholma 1984.

Grönholm, Pertti; Kuljuntausta, Petri; Kärki, Kimi; Männistö-Funk, Tiina & Sihvonen, Tanja: Tunteita ja teknologiaa. Affektit ja emootiot näkökulmina tekniikan kulttuurihistoriaan. *Kulttuurihistorian tutkimus. Lähteistä menetelmiin ja tulkintaan*. Toim. Rami Mähkä, Marika Ahonen, Niko Heikkilä, Sakari Ollitervo & Marika Räsänen. Kulttuurihistorian seura, Turku 2022.

Hyyryläinen, Torsti & Piispanen Sirkku: Omin voimin muutokseen. Identiteetin käyttö paikallisen muutoskestävyyden luomisessa. *Kunnat, rajat ja kulttuuri. Muutoskokemuksia*. Toim. Riukulehto, Sulevi. SKS, Helsinki 2016.

Ihalainen, Pasi & Valtonen, Heli: *Sanat siltana menneeseen. Kielelliset lähestymistavat historian tutkimuksessa*. Gaudeamus, 2022.

Koski, Arto: *Loimaan ja Loimaan kunnan kuntajakoselvitys*. Sisäasiainministeriö, Helsinki 2003.

Koskihaara, Niina: Paikallisuuden edusvalvojat. Kylä- ja kotiseutuyhdistykset paikallisidentiteetin ylläpitäjinä ja rakentajina. *Kunnat, rajat ja kulttuuri. Muutoskokemuksia*. Toim. Riukulehto, Sulevi. SKS, Helsinki 2016.

Koskihaara, Niina: *Kun kunta lakkasi olemasta. Kylä- ja kotiseutuyhdistykset kuntarakenteen muutoksiin reagoivina toimijoina*. Etnologian akateeminen väitöskirja, Turun yliopisto 2023.

Kumpulainen, Mikko & Sihvonen, Jukka: 'Yhteen itäsuomalaisittain' – tutkimus kuntaliitosprosesseista maaseutualueiden ja niiden asukkaiden näkökulmasta Joensuussa (Kiihtelysvaara ja Tuupovaara), Kuopiossa (Vehmersalmi) ja Varkaudessa (Kangaslampi). Joensuun yliopisto, Joensuu 2009.

Laakso, Veikko: *Suur-Loimaan historia I*. Alastaro, Loimaan kaupunki, Loimaan kunta ja Mellilä, Loimaa 1986.

Laakso, Veikko: *Suur-Loimaan historia II*. Alastaro, Loimaan kaupunki, Loimaan kunta ja Mellilä, Loimaa 1994.

Laitinen, Riitta: Koti, paikkaidentiteetti ja muutokset navajoyhteiskunnassa 1800-luvulla. *Eletty ja muistettu tila*. Toim. Syrjämaa, Taina & Tunturi, Janne. SKS, Helsinki 2002.

Laukkanen, Hannele: *Ei tuulipuvussa kaupungille. Ympäristö, imago ja identiteetti Haapaveden kaupungistumisprosessissa 1995–1996*. Kulttuurihistorian Pro-gradu -tutkielma. Turun yliopisto 2013.

Laurila, Ilkka P.: Maatalouden EU-aika. *Suomen maatalouden historia III. Suurten muutosten aika. Jälleenrakennuskaudesta EU-Suomeen*. Toim. Pirjo Markkula. SKS, Helsinki 2004.

Lähdesmäki, Heta: *Susien paikat. Ihminen ja susi 1900-luvun Suomessa*. Kulttuurihistorian väitöskirja, Turun yliopisto 2020.

Mantila, Harri: Murre ja identiteetti. *Virittäjä*. 3/04. Kotikielen seura, Helsinki 2004.

Mäkinen Minna: *Kotikunta kaupunginosaksi. Säynätsalon ja Jyväskylän kaupungin kuntaliitos kulttuurisena ilmiönä*. Etnologian lisensiaatintyö, Jyväskylän yliopisto 2007.

Mäkinen, Minna & Wilmi, Jorma: Liitoskohdassa. Kuntaliitos arjen kokemuksina ja niistä kumpuavina mielikuvina. *Kunnat, rajat ja kulttuuri. Muutoskokemuksia*. Toim. Riukulehto, Sulevi. SKS, Helsinki 2016.

Männistö, Jyrki: Sanomalehti kouluhistorian tutkimuksessa. *Koulu ja menneisyys*. Vol. 34. Suomen Kouluhistoriallinen seura, Saarijärvi 1996, 67–79.

Niemelä, Jari: *Suur-Loimaan historia III*. Gummerus, Jyväskylä 2003.

Nummila, Kari: *Saviseudun silmä: 80 painavaa vuotta*. Oy Kuntain Lehti / Loimaan Kirjapaino Oy 1915–1995. Loimaan Kirjapaino Oy, Loimaa 1995.

Paasi, Anssi: Rajat ja identiteetti globalisoituvassa maailmassa. *Eletty ja muistettu tila*. Toim. Syrjämaa, Taina & Tunturi, Janne. SKS, Helsinki 2002.

Peltonen, Isto: *Suomen kunnallisvaakunat – Perinteet ja käyttötaide*. Arkistohallinnan Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto 2013.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne: *Uusi kurssi kohtia diskurssia*. Vastapaino, Tampere 2019.

Pietilä, Veikko: Yleisönosasto ja internet keskusteluareenoina. *Julkisot, yleisöt ja media: media: suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Toim. Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri. Tampereen yliopisto, Tampere 2010.

Pirttimäki, Paavo: *Rakennemuutoksen vaikutukset Loimaan alueella v. 2000*. Loimaan kaupunki, Loimaa 1988.

Puustinen, Sari: *Kuohuttava kuntaliitos. Tutkimus kolmen kuntaliitoksen edellytyksistä ja esteistä*. Kuntaliitto, Helsinki 1998.

Riukulehto, Sulevi & Suutari, Timo: Kestävä kotiseutu. *Kunnat, rajat ja kulttuuri. Muutoskoemuksia*. Toim. Riukulehto, Sulevi. SKS, Helsinki 2016.

Saarikangas, Kirsi: Merkityksellinen tila: lähiöasuminen arkkitehtuurin, asukkaiden, menneen ja nykyisen kohtaamisena. *Eletty ja muistettu tila*. Toim. Syrjämaa, Taina & Tunturi, Janne. SKS, Helsinki 2002.

Saaristo, Annukka: Länsimetrolla ja Kartanovolvolla. Liikenne paikan ja paikallisuuden tuottamisen välineenä espoolaisessa rap-musiikissa. *Tekojen Kaupunki*. Toim. Ainiala, Terhi ym. SKS, Helsinki 2025.

- Salmi, Hannu: Kulttuurihistoria merkitysten tutkimuksena. *Kulttuurihistorian tutkimus. Lähteistä menetelmiin ja tulkintaan*. Toim. Rami Mähkä, Marika Ahonen, Niko Heikkilä, Sakari Ollitervo & Marika Räsänen. Kulttuurihistorian seura, Turku 2022.
- Santonen, Pirjo: Kasvun vuosikymmenet. *Suomen lehdistön historia 4: Paikallislehdistön historia*. Toim. Tommila, Päiviö. Kustannuskiila Oy, Kuopio 1985.
- Sillanpää, Pertti: Paikallisuus on koettua ja luettua. *LoCaali 2.0. Ajatuksia paikallislehtien tulevaisuudesta*. Toim. Ulla Alakangas & Pertti Sillanpää. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Oulu 2011.
- Sjöblom, Paula & Kolehmainen, Leena: Museon piirtämä kuva keskiaikaisesta kaupungista. Erisnimet Aboa Vetus -museossa. *Tekojen Kaupunki*. Toim. Ainiala, Terhi ym. SKS, Helsinki 2025.
- Sorvali, Satu: *Sapenpurkua ja sanasotia. 1800-luvun lopun suomalaislehdistön ärtynyt tunne ja keskustelukulttuuri*. Kulttuurihistorian väitöskirja, Turun yliopisto 2023.
- Suomen kunnallisvaakunat*. Toim. Haikonen, Atte. Suomen kunnallisliitto, Helsinki 1982.
- Suvanto, Pekka: *Sanomalehdistö historian tutkimuksen lähteenä. Yleisen historian lähteet ja niiden käyttö*. Gaudeamus, Helsinki 1977.
- Syrjämaa, Taina: Johdanto. *Vallan juhlat. Juhlivan vallan kulttuuri antiikista nykypäivään*. Toim. Syrjämaa, Taina. Kirja-Aurora. Turku 2003.
- Tikka, Marko & Nevala, Seija-Leena: *Kielletyt leikit. Tanssin kieltämisen historia Suomessa 1888–1948*. Atena, Keuruu 2020.
- Vilkuna, Janne: Syrjäytetty paikallisuus. Huomioita kotiseutumuseoista, paikannimistä, vaakunoista ja käsityöperinteestä. *Kunnat, rajat ja kulttuuri. Muutoskokemuksia*. Toim. Riukulehto, Sulevi. SKS, Helsinki 2016.
- Virtapohja, Kalle: Johdanto: Urheilusankarit ja suomalaisuus. *Puheenvuoroja identiteetistä. Johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen*. Toim. Virtapohja, Kalle. Atena kustannus, Jyväskylä 1997.

Wahlberg, Sasu: *Aivopesua, porkkanoita ja kirjepommeja. Yleisönosastokeskustelut ja paikallisidentiteetit Loimaan kaupungin ja kunnan liitosaikeissa Loimaan Lehdessä 1990–1992.*

Historian ja arkeologian kandidaatin tutkielma, Turun yliopisto 2023.

Zimmerbauer, Kaj: Kunnan deinstitutionalisoituminen, Alueellinen identiteetti kuntaliitoksessa: esimerkkinä Peräseinäjoen ja Seinäjoen liitos. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 2/06. Kunnallistieteen yhdistys, Helsinki 2006.

Raportit:

Aasian luonnonkatastrofi 26.12.2004. Onnettomuustutkintakeskus, Helsinki 2005.

Sanomalehdet:

Loimaan lehti 19.2.2026.

Suomen Kuvalehti 36/2006.

Turun Sanomat 15.9.2005.

Tiedonannot:

Männistö, Sami. Arkistosihiteeri, Loimaan kaupunki. Sähköpostilla, 18.11.2025.

Uusitalo, Kati. Päätoimittaja, Loimaan Lehti. Sähköpostilla, 18.1.2023.

Verkkolähteet:

Finlex: Laki kuntien vapaaehtoisen yhdistymisen kannustamisesta vuosina 1992–1993.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1990/19901266> [Haettu 14.3.2026].

Kotimaisten kielten keskus: Yhdistyvien kuntien nimet. Suomen kielen lautakunnan suositus 13.2.2006. <https://kotus.fi/kotus/lausunnot-suositukset-ja-kannanotot/suomen-kielen-lautakunnan-suosituksia-ja-kannanottoja/suomen-kielen-lautakunnan-suosituksia/yhdistyvien-kuntien-nimet/> [Haettu 14.3.2026]

Maanmittauslaitos: Taajamat 2022. <https://hkp.maanmittauslaitos.fi/hkp/published/fi/48db486c-8982-4aa9-86d4-addd45dee6dd> [Haettu 15.3.2026]

Museovirasto: Kanta-Loimaan kirkko. https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/rapea/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=200476 [Haettu 14.3.2026]

Paikkala, Sirkka: Sammatin pojasta Lohjan pojaksi? Kuntien nimimuutokset vuonna 2009. *Kielikello* 1/2009. Kotimaisten kielten keskus, 2009. <https://kielikello.fi/sammatin-pojasta-lohjan-pojaksi-kuntien-nimenmuutokset-vuonna-2009/> [Haettu 6.4.2026].

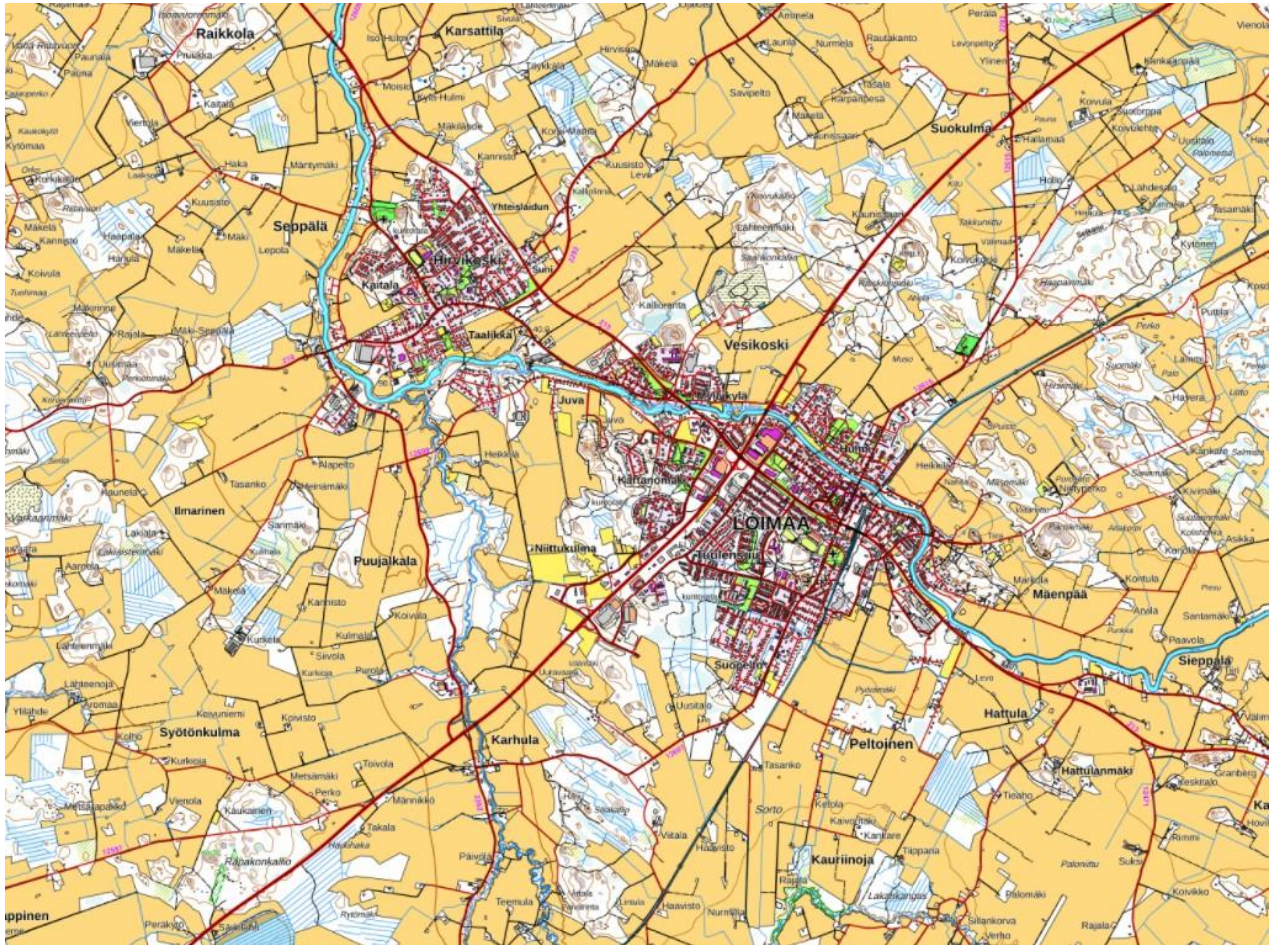
Pörssitieto: Priimus Group Oy. <https://www.porssitieto.fi/osake/lisaa/priimusgroup.shtml> [Haettu 14.3.2026].

Suomen evankelisluterilainen kirkko: Kirkontilastot. Seurakuntien jäsenmäärät 1999–2006. <https://www.kirkontilastot.fi/viz.php?id=26> [Haettu 14.3.2026].

Tarkiainen, Kari: Arwidsson, Adolf Ivar. *Kansallisbiografia-verkojulkaisu*. SKS, Helsinki 2021. <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/3122> [Haettu 31.3.2026]

Liite 2. Loimaan kaupungin keskustan ja Hirvikosken kartta (2000)

Kuvan lähde: vanhatkartat.fi

<https://vanhatkartat.fi/#11.62/60.858/23.0204> [Haettu 15.3.2026]